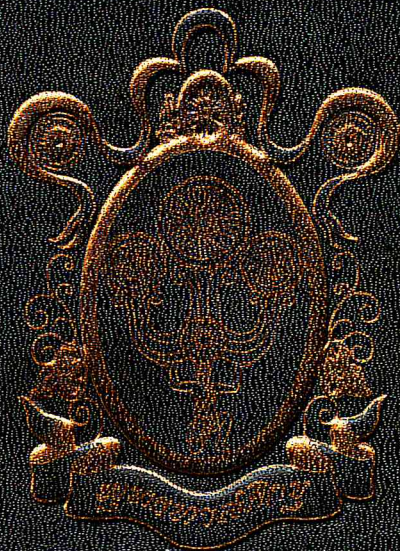

วิวัฒนาการของประเทศไทย

พจนานุกรมวิวัฒนาการของประเทศไทย

๑. วิทยาลัยศิลปากร
๒. วิทยาลัยศิลปากร
๓. วิทยาลัยศิลปากร
๔. วิทยาลัยศิลปากร

ชีวทัศน์ ๕

พุทธศาสนิกบุ

ได้รับความเมตตาจากธรรมทานมูลนิธิ

ให้จัดพิมพ์หนังสือชุดหมุ่ลือธรรมจักรออกเผยแพร่

เพื่อรักษาค้นฉบับเดิมของธรรมทานมูลนิธิในสมัยที่หลวงพ่พุทธทาสยังมีชีวิตอยู่

ปัจจุบันนี้ธรรมทานมูลนิธิยังคงทำหน้าที่หมุ่ลือธรรมจักรต่อไป

ธรรมสภาขอกราบขอบพระคุณธรรมทานมูลนิธิและคณะผู้จัดทำครั้งแรกเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

คำนำในการพิมพ์หนังสือชุดหมุนล้อธรรมจักร

ปีที่คือฉบับ ๕

ธรรมศักดิ์การะในมงคลกาล ๑๐๐ ปี ท่านพุทธทาส พระพุทธศักราช ๒๕๔๙

หนังสือชุด 'หมุนล้อธรรมจักร' ชุดนี้ ธรรมทานมูลนิธิ โดย คุณเมตตา พานิช ประธานมูลนิธิฯ เมตตาตามอบให้ธรรมสภา จัดพิมพ์เผยแพร่แก่พุทธศาสนิกชน เพื่อประโยชน์แห่งประชาชนทั้งหลาย หนังสือชุดหมุนล้อธรรมจักรนี้ ทางสวนโมกขพลาราม จัดพิมพ์เป็นธรรมบรรณาการ แต่สาธุชนที่มาเยี่ยมชมสวนโมกข์ ในกาลสมัยที่ท่านเจ้าประคุณพระธรรมโกศาจารย์ (หลวงพ่อ พุทธทาสภิกขุ) มีชีวิตอยู่ และในปัจจุบันมีผู้สนใจสอบถามมา ทางธรรมทานมูลนิธิเป็นจำนวนมาก ด้วยปรารถนามีไว้เป็นสมบัติส่วนตัวเพื่อศึกษาปฏิบัติ และเก็บไว้เป็นหนังสือประจำตน หรือ มอบเป็นที่ระลึกในงานพิธีต่างๆ อันเป็นการช่วยเผยแพร่พระ พุทธศาสนาให้แพร่หลายได้อย่างกว้างขวางและทั่วถึงยิ่งขึ้น

หนังสือชุดนี้ ธรรมสภาได้จัดพิมพ์จากต้นฉบับเดิม ของธรรมทานมูลนิธิ เพื่ออนุรักษ์ต้นฉบับเดิมไว้ อันเป็นการรักษา พระธรรมคำสอนมิให้คลาดเคลื่อน โดยได้รับการตรวจสอบ และ ตรวจทานจากธรรมทานมูลนิธิแล้ว ในกาลสมัยที่ท่านเจ้าคุณ

พุทธทาสภิกขุยังมีชีวิตอยู่ และในปัจจุบันขณะนี้หนังสือหมุล้อธรรมจักรชุดนี้ยังหมุล้อเผยแพร่พระธรรมต่อไป โดยธรรมทานมูลนิธิเป็นผู้ดำเนินการจัดทำชุดหมุล้อธรรมจักรชุดนี้

เพื่อเป็นการบูชาพระคุณ แห่งพระเดชพระคุณท่านเจ้าประคุณ พระธรรมโกศาจารย์ (หลวงปู่พุทธทาสภิกขุ) ผู้ก่อตั้งสวนโมกขพลาราม ธรรมทานมูลนิธิจึงได้มอบหมายให้ธรรมสภาดำเนินการจัดพิมพ์เผยแพร่ เพื่อเป็นธรรมสัการะและแสดงกตเวทิตา ถวายแด่พระเดชพระคุณ ท่านเจ้าประคุณพระธรรมโกศาจารย์ (หลวงปู่พุทธทาสภิกขุ) เนื่องในมงคลกาล ๑๐๐ ปี ท่านพุทธทาส ในปีพระพุทธศักราช ๒๕๔๙

ท่านสาธุชนที่ได้อ่านและศึกษาหนังสือชุดหมุล้อธรรมจักรชุดนี้ ถือว่าได้อ่านและศึกษาพร้อมทั้งปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามคำสั่งสอนของท่านเจ้าคุณพุทธทาสภิกขุ ซึ่งธรรมสภามีความภูมิใจและถือเป็นเกียรติอย่างยิ่ง ที่ทางธรรมทานมูลนิธิได้มอบความไว้วางใจให้เป็นผู้จัดพิมพ์หนังสือชุดนี้ หนึ่ง ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ ธรรมสภาได้จัดพิมพ์รวมเล่มเป็นหนังสือปกแข็งและเย็บเชือกอย่างดี เพื่อความคงทนแข็งแรง ด้วยหวังให้มีอายุยืนนานนับ ๑๐๐ ปี เพื่อในกาลต่อไปไม่มีใครพิมพ์หนังสือที่ดีเช่นนี้ออกเผยแพร่ ลูกหลานของเราจะได้มีหนังสือที่ดีไว้ศึกษาเพื่อเป็นประทีปส่องทางชีวิต

หนังสือชุดหมุณลัทธิธรรมจักรนี้ จัดพิมพ์เป็นชุดและจัก
ได้ทยอยพิมพ์ออกตามลำดับแห่งเนื้อเรื่อง จนครบทั้งชุดแห่ง
หนังสือชุดหมุณลัทธิธรรมจักร ของท่านพุทธทาสภิกขุ ท่านสาธุชน
จักอ่านและศึกษาเล่มใดเล่มหนึ่งก่อนก็ได้ เพราะแต่ละเล่มได้
สาธยายธรรมไว้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ในตัวเองแล้ว แต่ถ้าท่าน
ต้องการสะสม หรือมีไว้เป็นมรดกของท่านและครอบครัว ขอ
ได้โปรดติดตามต่อไป โดยสอบถามได้ที่ ธรรมทานมูลนิธิ โทร
(๐๗๗) ๔๓๐๕๕๒ และ ธรรมสภา โทร (๐๒) ๘๘๘๗๕๔๐

ธรรมสภาขอปวารณาถวายแก่ ห้องสมุดของวัด หรือ
สถานปฏิบัติธรรม ที่แจ้งความจำนงขอรับเป็นธรรมทานไปที่
ธรรมสภา อันถือเป็นการบูชาคุณท่านเจ้าคุณพระธรรมโกศาจารย์
(หลวงพ่อพุทธทาสภิกขุ) ผู้เป็นองค์บรรยายหนังสือชุดนี้

บุญกุศลอันจักพึงมีพึงได้จากการจัดพิมพ์หนังสือ
ชุด หมุณลัทธิธรรมจักร ในครั้งนี้ ธรรมสภาขอนอบน้อมถวายแด่
ท่านเจ้าประคุณ พระธรรมโกศาจารย์ (หลวงพ่อพุทธทาสภิกขุ)
พระผู้เป็นองค์บรรยายพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้า ให้แพร่หลายไปในทั่วทุกอณูแห่งจักรวาล

ด้วยความสุจริต หวังดี

ธรรมสภารารณาให้โลกพบกับความสงบสุข

สารบัญ

ชีวิต คือขั้นที่ห้า มิใช่ตัวตน	๑
เรื่องที่ต้องรู้ หรือควรรู้	๗๓
สัญญา ๔ ประการ	๑๒๑
มนุษย์ทำสงครามกับพระธรรมหรือพระเจ้า	๑๔๑

ของ พุทธทาสภิกขุ

เรื่อง

ชีวิตคือบั้น ๕

หนังสือชุดหมุดล้อธรรมจักร

ชีวิต คือขั้นบันไดทั้งห้า มิใช่ตัวตน

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายประจำวันเสาร์ แห่งภาคอาสาฬหบูชา
ในชุดคู่มือจำเป็นที่ต้องมี ในการศึกษาและการปฏิบัติ เป็น
ครั้งที่ ๓ นี้ อาตมาจะได้กล่าวโดยหัวข้อว่า **ชีวิต คือขั้น
ทั้งห้า มิใช่ตัวตน.**

ครั้งแรก ที่สุด ก็ได้บรรยายโดยหัวข้อว่า **สิ่งแรกที่
ทุกคนจะต้องรู้จักนั้นคือความทุกข์, ถ้าไม่รู้จักความทุกข์ก็บ่
การที่จะมาพ้นกรรมะ ซึ่งเป็นเรื่องดับทุกข์, ต้องรู้จักความ
ทุกข์ จนเห็นว่ามิอยู่อย่างไร จึงจะพ้นรู้เรื่อง.**

ครั้งที่สองว่า การหมดความเห็นแก่ตัวคือหมดทุกข์,
นี่สรุปความให้สั้นลงไปว่า การหมดความรู้สึกที่เป็นความ
เห็นแก่ตัว นั่นคือความหมดทุกข์.

ส่วนครั้งที่สามนี้ ก็จะพูดเรื่องขันธทั้งห้า ซึ่ง
เป็นที่ตั้งแห่งความเห็นแก่ตัว; เมื่อเห็นขันธห้าโดยมิใช่
ตัวแล้ว มันก็ไม่มีความเห็นแก่ตัว, ไม่มีความเห็นแก่ตัวมัน
ก็หมดทุกข์, นั่นแหละขอให้เข้าใจ ว่ามันต่อเนื่องกันมาอย่าง
นี้ : รู้จักเรื่องทุกข์, รู้จักว่าหมดความเห็นแก่ตัวก็หมด
ทุกข์, รู้จักเรื่องขันธห้าก็จะหมดความเห็นแก่ตัว.

เป็นอันว่าวันนี้ที่เราจะได้บรรยาย เรื่องขันธห้า โดย
ตรง ซึ่งเป็นเรื่อง สำคัญที่สุด ฝนก็รู้ว่าเป็นเรื่องสำคัญ เลย
ตกลงมา. เรื่องขันธห้าเป็นเรื่องสำคัญที่สุดในพระพุทธ-
ศาสนา; แต่ว่าคนไม่ค่อยสนใจที่จะศึกษาจะเข้าใจก็เลยรู้จัก
ขันธห้ากันแต่เพียงชื่อ, แล้วก็มักจะเอาไปใช้เป็นเรื่องพูด
เล่น, พูดเล่นๆ, ยอมรับว่าเป็นเรื่องสำคัญ แต่ก็ไม่ตั้งใจจะ
สนใจ จะให้เข้าใจจะให้รู้จัก.

ขั้น ๕ เป็นอนัตตาในพุทธศาสนา.

เดี๋ยวนี้ เพราะไม่รู้จักสิ่งที่เรียกว่าขั้นห้า นั่นเอง จึงไม่เข้าใจพระพุทธศาสนา. ขอให้ทุกคนสนใจ พยายาม สุกความสามารถของตน ในการที่จะรู้จัก. สิ่งทีเรียกว่าขั้นห้า พุทได้ว่าเป็นเรื่องสำคัญที่สุดในพระพุทธศาสนา; แต่แล้วก็ไม่มีใครฟังออก เห็นด้วย หรือเข้าใจว่าสำคัญที่สุด จึงเป็นเรื่องที่ปล่อยกันไว้โดยไม่ต้องเข้าใจ, รู้จักกันแต่เพียง ชื่อก็พอ, มันก็เลยไม่รู้จักตัวแท้ของพระพุทธศาสนา ซึ่งมีใจ ความสำคัญที่สุด ว่า ขั้นห้าทั้งห้า นั้นมิใช่ตัว.

ถ้าไม่รู้จักขั้นห้า แล้วจะรู้จักความไม่ใช่อัตตาได้ อย่างไร, มันก็รู้จักไม่ได้, มันก็ไม่รู้จักเรื่องอนัตตา. เมื่อไม่รู้จักเรื่องอนัตตา ก็ไม่มีทางที่จะรู้จักพระพุทธ-ศาสนา ซึ่งสอนเรื่องอนัตตา, ซึ่งศาสนาอื่นเขาไม่สอนกัน. เรื่องขั้นห้าทั้งห้าเป็นอนัตตา, ขั้นห้าทั้งห้าเป็นอนัตตา.

ช่วยจำให้แม่นยำว่า ขั้นห้าทั้งห้าเป็นอนัตตา, นี่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา; จะเป็นเถรวาท อย่าง พวกเรานี้ก็ดี, จะเป็น มหายาน อย่างพวกอื่นนี้ก็ดี, หรือจะเป็น

พวกที่สรุปสั้น ๆ อย่าง พวกเซ็น ก็ดี ไม่ทั้งหลักอันนี้, แม้ว่าพวกมหายานจะมีเรื่องต่าง ๆ มากมายเข้ามา แต่ก็ ไม่ทั้งเรื่อง ขันธห้าเป็นอนัตตา. คุสูตรที่สำคัญ ๆ ของ มหายานทุก สูตร จะพูดเถลไถลไปถึงเรื่องอะไรที่ไหน สวรรค์วิมานอะไร ที่ไหน, ในที่สุดก็มา จบลงด้วยเรื่องขันธห้าเป็นอนัตตา. แม้ พวกเซ็น ที่ว่าโลกไผ่นมหัสจรรย์ ก็ยังมีสูตรที่กล่าวด้วยเรื่องขันธห้าเป็นอนัตตา เป็นหลักอยู่นั่นเอง.

ขอให้อ่านไว้ที ๆ ว่า ขันธห้าเป็นอนัตตา; นี่เป็น คำสรุป หัวใจของพุทธศาสนาทั้งหมดทั้งสิ้น, ไม่ว่าจะ แบ่งแยกเป็นนิกายไหน หัวใจสำคัญยังรักษากันไว้ได้, นี่เป็น สิ่งที่ควรจะสนใจเป็นเรื่องสูงสุดของศาสนา.

ศาสนามีมาตามลำดับ สอนกันตามลำดับ สูงขึ้นตามลำดับ สูงขึ้นตามลำดับ; พอเกิด พุทธศาสนา สอนเรื่องสุดยอด คือขันธห้าเป็นอนัตตา หรือทุกอย่างเป็นอนัตตา ก็จบ, ไม่มีใครศาสนาไหนจะสอนให้สูงขึ้นไป ยิ่งกว่านี้ได้, ก็แปลว่า เรื่องศาสนา มาจบลงที่เรื่องที่เป็น อนัตตา.

สิ่งที่เป็นอนัตตาโดยเฉพาะนั้น ก็คือ สิ่งที่เราเรียกว่าขันธห้า ไม่มีตัว เรื่องไม่มีตัว, ไม่มีสิ่งที่เรียกว่าตัวหรือของตัว, คนหรือของคน; แต่ว่าคนเราไม่ว่ายุคไหนสมัยไหน ๆ ยังต้องพูดว่าตัวว่ามีตัวว่าของตัว ตามภาษาที่ใช้พูดกัน คือภาษามนุษย์ใช้พูดกัน มันต้องพูดว่ามีตัว จึงจะพูดกันรู้เรื่อง, หากพูดว่าไม่มีตัวแก่คนฟังที่มีตัว มันก็เลยลำบาก.

ภิกษุให้ที พูดเรื่องไม่มีตัวแต่ผู้ฟังเขามีตัว เพราะความรู้สึกรู้ว่ามีตัวนั้นมันเข้มข้นอยู่ในจิตใจของคนทุกคน, โดยสัญชาตญาณ มันเป็นอย่างนั้น, สัญชาตญาณที่หล่อเลี้ยงชีวิตไว้วันนั้นมันเป็นเรื่องมีตัว. ถ้าเราจะพูดกันอย่างภาษาคอน, ภาษาชาวบ้าน, ก็ต้องพูดว่ามีตัว. พระพุทธเจ้าท่านก็ตรัสว่ามีตัวเมื่อพูดภาษาคอนธรรมดา ท่านก็พูดว่ามีตัวมีตัว.

ดูจะเป็นคำแรกก็ได้. ที่ว่า พอพระองค์ตรัสรู้แล้วใหม่ ๆ ครั้งหนึ่งมี พวกหนุ่ม ๆ พวกคนมั่งมี ชายหนุ่มลูกคนมั่งมีจำนวนหนึ่ง เทียวติดตามหญิงแพศยาที่ลอลกลางจะเอา

ตัวมาทำโทษหรืออะไร, เทียวตามไป ตามไป, เผอิญไปพบ
 พระพุทธเจ้าเข้าท่านถามก็ตอบว่า เทียวตามหาผู้หญิง. พระ-
 พุทธเจ้าก็เลยตรัสว่า นี่จะเทียวตามหาผู้หญิงกันดีหรือว่าตามหา
 ตัวเองกันดีกว่า. ท่านก็ยัง ตรัสภาษาคนว่ามีตัว พวก
 หม่อม ๆ นั้นก็บอกว่า เอ้า, ถ้าอย่างนั้นหาตัวเองดีกว่า, เลิก ๆ
 ตามหาผู้หญิงกันที.

ดูซิ, แม้แต่พระพุทธเจ้าก็ยังต้องตรัสด้วยคำพูด
 ว่ามีตัว ตามหาตัวกันเถิด แล้วก็ พูดเรื่องมีตัวเรื่อย ๆ
 มา : ตัวเป็นที่พึ่งของตัว, รักตัวสงวนตัว, ตกเดือนตัวด้วย
 ตัว, พูดเรื่องตัวนี้สารพัดอย่าง ที่จะต้องพูดกับคนทั่วไป.

แต่ พอพูดถึงเรื่องธรรมะของพระองค์โดยตรง
 ในชั้นลึก จึงจะพูดว่าไม่มีตัว; เช่นมาตรัสกับปัญจ-
 วัคคีย์ เรื่องขันธห้ามิใช่ตัว, เป็นเหตุให้ปัญจวัคคีย์บรรลु
 ธรรม. นี่มัน พูดเรื่องไม่มีตัวเฉพาะเมื่อพูดความจริง,
 แล้วก็พูดโดยภาษาธรรมะ ภาษาโลกุตตระ, และก็ ต้อง
 พูดกับคนที่มิใช่ตัวนั้นแหละ, มันน่าหัว พูดเรื่องไม่มีตัวกับ
 คนที่มีตัว.

จำไว้ให้ศิษย์นั้นเป็นอย่างนี้แหละ, มิฉะนั้นจะงกกันไปหมดว่า ทำไมพระองค์ก็พูดว่าไม่มีตัว, ให้ตัวเป็นที่พึ่งแก่ตัว, แล้วมาบอกว่าไม่มีตัว. จงแยกกันเสียให้เด็ดขาดว่า พูดว่ามีตัวนั้นพูดภาษาชาวบ้าน ชาวเมืองทั่วไป, และพูดกับคนธรรมทาสาณียังรู้สึกว่ามีตัว. ถ้าพูดกับผู้ที่รู้ความจริง สูงขึ้นไปสูงขึ้นไป จึงจะค่อยตรัสว่าไม่มีตัว, ไม่มีตัว เป็นของว่าง ว่าโลกนี้ว่างจากตัว ว่างจากของตัว. เข้าใจอย่างนี้ในเบื้องต้นเสียก่อน จะได้ไม่ง; มิฉะนั้นจะเห็นว่าเป็นเรื่องขัดแย้งหรือเป็นคำพูดที่กลบเกลาง: เคี้ยวพูดว่ามีตัว, เคี้ยวพูดว่าไม่มีตัว, นี่จึงเป็นเรื่องที่จะต้องศึกษากันให้ดีที่สุด.

เดี๋ยวนี้เราจะพูดกันในภาษาธรรม เป็นหลักธรรมสูงสุดในพระพุทธศาสนา จึงมาพูดเรื่องไม่มีตัว ก็คือเรื่องขันธทั้งห้าไม่ใช่ตัว; แม้ท่านจะได้ฟังว่าขันธห้ามิใช่ตัว แต่ที่ท่านไม่รู้ว่ขันธห้าคืออะไร ก็เท่ากับฟังไม่ถูกนั้นแหละ, มันได้แต่ท่องว่ารูปไม่ใช่ตน, เวทนาไม่ใช่ตน, สัญญาไม่ใช่ตน, สังขารไม่ใช่ตน, วิญญาณไม่ใช่ตน; มันก็เท่านั้น

แหละ, แล้วก็มันก็เท่านั้นแหละ มันไม่ใช่คนอย่างไร นี่ถ้าจะให้รู้ว่ามันไม่มีคนอย่างไร ก็ต้องรู้ว่าขั้นพื้นฐานคืออะไร; ช่วยตั้งใจฟังให้ดีที่สุด. ครั้นนี้จะขอร้อง, ขอร้องอย่างยิ่ง ว่าให้ตั้งใจฟังให้ดีที่สุด, ไม่เคยขอร้องสักทีใช้ไหม มาคราวนี้ทำไมมาขอร้องว่าช่วยตั้งใจฟังให้ดีที่สุดเรื่องขั้นห้า.

ขั้น ๕ คือชีวิต ประกอบด้วยกายใจ.

เบื้องต้นที่จะฟังเป็นเค้าโครงที่แน่นอน ก็จะต้องพูดว่าชีวิตนั้นแหละ ไม่ใช่ตัว, ชีวิตเรียกรวมๆ กันทั้งหมดว่าชีวิตๆ นั้นแหละ ไม่ใช่ตัว. ที่นี้ชีวิตคืออะไร? ชีวิตคือกายกับใจสองอย่าง ยังเนื่องกันอยู่, ยังอาศัยกันอยู่, ยังเป็นไปได้อยู่ ก็ยังมีชีวิต, ชีวิตไม่ใช่ตัว เพราะ กายก็มีไม่ใช่ตัว ใจก็มีไม่ใช่ตัว.

เอ้า, มันมีแต่กายกับใจ ทำไมไปเรียกว่าขั้นห้า? เพราะใจๆ นั้น มันแยกเป็น ๔ โดยอาการ. กายๆ นั้นมี ๑, มี ๑ เรียกว่ารูปขั้นห้า.

ที่^๕ใจ ใจ^๕นี้แยกเป็น ๔ ชนิด ๔ อากา
 ๔ ลักษณะ เพราะมันทำอาการได้ ๔ อากา คือ:—

เมื่อรู้สึกเวทนาสุขทุกข์ นี้ก็เรียกว่าเวทนา.

เมื่อมีสัญญาจำอะไรได้ หมายถึงอะไร ก็เรียกว่า
 สัญญา.

เมื่อคิดนึกอะไรได้ขึ้นมา ก็เรียกว่าสังขาร.

เมื่อรู้แจ้ง ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ที่ภายนอกนี้
 ก็เรียกว่าวิญญาณ.

มันจึงมีเวทนา มีสัญญา มีสังขาร มีวิญญาณ
 ขึ้นมาอีก ๔ คำ, แต่ละคำเป็นเพียงอาการของจิต; เมื่อ
 มันทำอาการอย่างนั้นเรียกว่าเวทนา, เมื่อมันทำอาการ
 อย่างนั้นเรียกว่าสัญญา, เมื่อทำอาการอย่างนั้นเรียกว่า
 สังขาร, เมื่อทำอาการอย่างนั้นเรียกว่าวิญญาณ; ที่แท้
 มันก็คือใจ ใจที่คู่กับกาย, กายกับใจ.

นามกับรูป, รูปกับนาม มีสองอย่าง; รูปนับ
 เป็นเพียงอย่างเดียว เพราะว่าแม้มันจะมีอะไรหลายอย่าง

ก็มีลักษณะอย่างเดียวกันเลยเรียกว่ารูป, คือมันแตกง่ายหรือแปรปรวน ในทางวัตถุภายนอก.

แต่ส่วนสิ่งที่เรียกว่า ใจ นั้น มันมี แบ่งออกไปตามอาการของมัน แล้วแต่ว่ามันแสดงอาการอย่างไร. จำไว้ให้แม่น ๆ ว่าแสดงอาการ อย่างหนึ่งเรียกว่า เวทนา, แสดงอย่างหนึ่งเรียกว่า สัญญา, แสดงอาการอย่างหนึ่ง เรียกว่า สังขาร, แสดงอาการอย่างหนึ่งเรียกว่า วิญญาณ. มันก็เลยได้เป็นรูป ๑ นาม ๔ รวมกันเป็น ๕ เรียกว่าขันธ ๕, แปลว่าห้าส่วนหรือห้ากอง. นี่คือ ขันธห้าโดยตัวหนังสือ, รู้กันไว้โดยตัวหนังสือก่อน แล้วก็พูดให้ละเอียดโดยลักษณะอาการที่จะไปกำหนดจดจำได้ตรงตามความเป็นจริง.

นี้จะพูดให้เลยไปเสียก่อนว่า กายกับใจ; ใจแยกเป็น ๕ อย่าง, กายนับเป็น ๑ อย่าง เลยเป็น ๕, ทั้ง ๕ อย่างนี้เท่านั้นพอแล้ว ไม่ต้องมีสิ่งที่เรียกว่าตัวตน, ตัวตนอะไรก็ไม่รู้ ซึ่งเรียกเอาว่าตัวตน; ตัวตนมันเป็นเรื่องที่มาหาไม่มีตัวจริง, แต่มันมีในความรู้สึก. คนยังโง่อยู่ ยังมี

อวิชชาอยู่จะรู้สึกอย่างนั้นทั้งนั้น, มันจะรู้ว่ามันตัวตนสิ่งหนึ่ง
ซึ่งพิเศษประหลาดมหัศจรรย์ ที่ทำให้ชีวิตนี้เป็นไปอย่างนั้น
อย่างนี้อย่างโน้นได้. แต่ถ้าตามความจริงแล้วไม่ต้องมี, มีแต่
รูป ๑ กับนาม ๔ เป็นขันธ ๕ แล้วก็ทำอะไรได้หมด :
จะคิดจะนึกจะรู้สึกจะสำคัญมั่นหมายจะรู้อะไรได้ทั้งหมด
โดยไม่ต้องมีสิ่งที่เรียกว่าตัวตน, มีแต่เพียงสองสิ่ง คือกายกับ
ใจก็พอ.

หรือว่า จะแยกออกเป็นห้าสิ่ง คือขันธทั้งห้าก็ได้,
ไม่ต้องมีสิ่งที่ ๖, มีแต่กายกับใจ ๒ สิ่งไม่ต้องมีสิ่งที่ ๓ คอก.
กายกับใจนั้นทำอะไรได้หมดทุกอย่าง : คิดนึกได้ เข้าใจ
ได้ จินตนาการมีตัวกูเอง ใจมันวิ่งไปเอง. ขันธห้าก็เหมือน
กันจะนับแยกออกเป็นขันธห้า มันก็เท่านั้น ก็พอแล้ว, คิด
นึกรู้สึกอะไรได้ทั้งหมด ไม่ต้องมีสิ่งที่เรียกว่าตัวตน
แต่คนไปรู้สึกว่ามีตัวตน, ก็เลยเข้าใจว่ามีสิ่งอื่นออกไป
จากขันธห้า, แล้วจะเป็นเจ้าของขันธห้าอะไรไปทำนองโน้น,
ไปไกลไปเป็นเรื่องลัทธิอื่นไปเสีย.

ในพุทธศาสนาต้องการจะสอนให้รู้ว่ามันมีเพียงนามกับรูป สองอย่างก็พอแล้ว, ไม่ต้องมีสิ่งที่สามคือตัวตน. หรือจะพูดอีกอย่างหนึ่งว่ามัน มีเพียงขั้นที่ห้าก็พอแล้ว ไม่ต้องมีสิ่งที่หก, นั่นแหละ ชีวิตนี้ประกอบขึ้นด้วยนามและรูป คือกายกับใจ มันจึงไม่ใช่ตัวตน. ชีวิตนี้ประกอบอยู่ด้วยขั้นที่ห้า มันก็เพียงขั้นที่ห้า, มันก็มีใช้ตัวตน. ขอให้เข้าใจเค้าเงื่อนโดยทั่วไปอย่างนี้ ให้ถูกกันเสียก่อน.

ตัวตนเกิดได้เอง ตามสัญชาตญาณ.

อย่าลืมนึกถึงสิ่งที่เรียกว่าสัญชาตญาณ คือความที่มันรู้สึกได้เอง ไม่ต้องมีใครมาสอน, ไม่ต้องมีใครมาสอน มันคิดมาในสิ่งที่เรียกว่าชีวิต, มากับสิ่งที่เรียกว่าชีวิต เป็นสัญชาตญาณ, เป็นความรู้ตามแบบของสัญชาตญาณ ซึ่งมันจะต้องรู้อย่างนั้น เรียกว่ารู้ผิดก็ได้ เพราะมันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ คือมันโง่มานั่นเองแหละ; แต่ทำอยู่ในห้องแม้อยังไม่แสดงอาการ.

พอกลอคออกมาจากท้องแม่แล้ว ฐูกิน ฐูกั่ม ฐูรส
 อร่อยอะไรต่าง ๆ แล้ว, มันก็มี สัญชาตญาณที่จะรู้ได้เอง
 ว่านั่นเป็นอย่างนั้น นี่เป็นอย่างนี้, เจริญออกมาขึ้นมา,
 รู้จักว่าเป็นตัวกู, ตัวกู, ตัวกูมีอยู่, ตัวกูต้องการอาหาร, ต้อง
 เทียวหาอาหาร, ต้องท้อสู้, ต้องหนักัย, ต้องสืบพันธุ์ อย่างนี้
 เป็นต้น.

นี้ตัวกูตัวกูนี้มายา เพิ่งเกิดขึ้นมาด้วยความรู้สึก
 ของใจในเมื่อทำหน้าที่เป็นสัญญา, มันก็ทำหน้าที่เป็น
 อักตสัญญา สัญญาว่าตน อิกตสัญญา สัญญาว่าหญิง,
 ปุริสสัญญา สัญญาว่าชาย, อย่างนี้เป็นต้น, สัญญานี้มัน
 เพิ่งเกิด ตามสัญชาตญาณ ที่ค่อย ๆ ฐูอะไรขึ้นมา.

เด็ก ๆ พอมันมีอะไรมากระทบ มันก็ จะรู้สึก
 เหมือนกับว่ามีตนมาทำอะไรแก่ตน มันเกิดความรู้สึกว่า
 ตนได้เอง. จะ ยกตัวอย่าง ว่าเช่นว่า เด็กเดินไปโดน
 แก้วหรือโดนเสา, มันก็โกรธว่าเสานี้ทำอะไรกู ให้เสาให้
 แก้วนั้นเป็นตัวตนเสียด้วย, แล้วก็เตะเสาเตะแก้วก็ทักความ
 โกรธนั้น.

กิดคุเกิดว่าความรู้สึกว่าตัวตนตัวตนอย่างนี้ มันมิได้มีอยู่จริง แต่มันเพิ่งเกิดเพราะความโง่, มีสัญชาตญาณเป็นรากฐานให้เกิด มันก็เกิด รู้จักเค้าเรื่องของมันไว้ให้ดีๆ; มีสัญชาตญาณติดมาในชีวิต สำหรับทำให้รู้สึกว่าเป็นตัวตน เป็นตัวกู. พอถอดคอกออกมา สิ่งแวดล้อมทั้งหลายก็ส่งเสริม, พ่อแม่พี่น้องคนเลียงทั้งหลายก็ส่งเสริม, นั่นก็ของแก นีก็ของแก พ่อของแก แม่ของแก บ้านของแก เรือนของแก ตุ๊กตาของแก อะไรของแก. เด็กเขาก็มีตัวตนมากขึ้นๆ จนเป็นหนุ่มเป็นสาวจนแก่จนเฒ่า ก็ไม่อาจจะละความรู้สึกว่าตัวตนนี้ได้.

ตัวตนเกิด เมื่อสัญญาขั้นธกอปรัคัยอวิชชา.

นี่จึงมองเห็นว่าตัวตน ตัวตนนี้มันเป็นมายา อย่างนี้, มันเกิดมาจากความสำคัญผิด ความเข้าใจผิด ก็เป็นส่วนหนึ่งของขั้นธกานั้นแหละโดยเฉพา, ส่วนที่เรียกว่าสัญญาขั้นธ, สัญญาขั้นธนั้นแหละ มันสัญญา มันหมายไปตามอวิชชา มันจึงเลยเกิดตัวตน. สัญญาเข้มข้นสูงสุด มันก็เกิดตัวตนสูงสุด, แล้วยังเกิดเป็นประจำนี้ เราจึงมีความ

รู้สึกวาทักตนอย่างนั้น ตัวตนอย่างนี้อยู่ตลอดเวลา. นี่ตัว
ตนเป็นของมายา; แต่กลายเป็นของมีอิทธิพลให้แก่
จิตใจ ทำให้เกิดความทุกข์อย่างยิ่งเหลือประมาณ.

นี่สนใจไว้อย่างนี้ก่อน แล้วก็จะพูดกันให้ละเอียด
จนเห็นว่ามันเป็นเรื่องบ้าหลังอะไรก็ไม่รู้ของอวิชชา ให้เกิด
ค้นหา ให้เกิดอุปาทาน, จนเกิดความรู้สึกว่ามีตัวตน มีตัวตน.
เราจึงต้องรู้จักขั้นห้า. หรือจะเรียกให้สั้นว่านามรูป มี
เพียงสอง : รูปธรรม, นามธรรม มีเพียงสองก็ได้ รวมแล้ว
ก็เรียกว่าชีวิต : แยกออกไปเป็นห้า คือ รูป เวทนา สัญญา
สังขาร วิญญาณ ก็ได้; เพราะสิ่งที่เรียกว่าใจนั้นแยกออกได้
เป็นสี่ มันเลยได้เป็นห้า, มันมีเพียงขั้นห้า.

เมื่อรวมกันอยู่ ยังไม่แยกกัน, ทำอะไรไปด้วยกันได้
ก็เรียกว่าชีวิต. แล้วใน ตัวชีวิตนั้นมีตัวใจอยู่ตัวหนึ่ง
คือตัวสัญญา สำคัญผิด, แล้วก็มีตัวตน มันเลยเกิดเรื่อง
เกินเข้ามา เป็นเรื่องที่สาม นอกจากนามรูป, เป็นเรื่อง
ที่หกนอกจากขั้นห้า. นี่เข้าใจไว้อย่างนี้ จะช่วยได้มาก
ที่สุดที่จะเข้าใจถึงหัวใจของพระพุทธศาสนา.

สรุปความให้รู้ข้อที่ว่า ชีวิตนี้ประกอบอยู่ด้วย
 ขันธห้า คือรูปอย่างหนึ่งในส่วนฝ่ายรูป, แล้วก็ เวทนา
 สัญญา สังขาร วิญญาณ อีกสี่ส่วนในส่วนนาม รวมกันเป็น
 ห้า. ถ้ามันเป็นขันธห้าโดยที่ตามธรรมชาติ ไม่เกิดความโง่
 เมามาเป็นตัวตน ก็ไม่มีปัญหาแหละ; เคี้ยวมันมันเกิด
 เมามาเป็นตัวตน มันก็เกิดปัญหา.

ยกตัวอย่างง่ายๆ เช่นว่ามีคบบาดนิ้วมือเจ็บ ก็แปล
 ว่ามันเกิดเรื่องอยู่ที่รูปขันธ รูปขันธข้างนอกคือมีด, รูป
 ขันธข้างในคือเนื้อ แล้วมันบาดเขาก็เจ็บ. มันควรจะรู้ว่า
 มีคบบาดนิ้วมือ คือ รูปขันธสองอย่างกระทำแก่กัน, นี้ถ้า
 รู้อย่างนั้นมันก็เป็นขันธล้วนๆ. แต่เดี๋ยวนี้มันไม่รู้อย่างนั้น,
 มันรู้ว่า มีคบบาดกู ไม่ใช่มีคบบาดนิ้วมือ, ไม่ใช่เหล็กอันหนึ่ง
 ผ่าเข้าไปในเนื้อ.

มัน กลายเป็นความรู้สึกว่ามีคบบาดกู; กูมัน
 เพิ่งเกิดขึ้นมา, แล้วก็มาเกิดชนแก่นิ้วมือนิกเดียว, แล้วก็ยัง
 รู้สึกไปได้อีกหลายอย่าง, เป็นกูไปทั้งนั้นแหละ. ความ
 เจ็บก็ของกู อะไรก็ของกูนี้, อย่างนี้เขาไม่เรียกว่าขันธห้า

เฉยๆ เขาเรียกว่า อุปาทานขันธ. ถ้ามันเป็นขันธห้า
อยู่ตามธรรมชาติก็ไม่ใช่ไร ไม่มีกฏที่จะเจ็บจะปวดอะไร จะ
ทุกข์อะไร; แต่พอเอามาเป็นของกู, เอาขันธมาเป็นของกู
มันก็เจ็บปวดที่กู เป็นทุกข์ที่กู.

นี่ขันธห้าเฉยๆไม่เป็นปัญหา, แต่ถ้าเป็นอุปาทาน
ขันธห้า ก็คือขันธห้าที่มีความรู้สึกว่าคุณเข้าไปยึดถือเอาแล้ว
มันก็เป็นปัญหา แล้วก็เกิดความทุกข์, ความทุกข์เกิดขึ้น
เพราะเหตุนี้. เราจะรู้เรื่องความทุกข์ ก็ต้องรูเรื่องนี้ จะได้
รู้ว่าขันธห้าอันนั้นมันธรรมชาติ, อุปาทานขันธห้าอัน
ความโง่เข้าไปครอบเอา, เอาขึ้นมาเป็นตัวกู.

นี่แก้แค้นย่อยๆ เป็นอย่างนี้ก่อน ขันธห้ามีตาม
ธรรมชาติ เป็นไปตามธรรมชาติ; แต่ในขันธห้า นั้นมัน
มีตัวโง่อยู่ตัวหนึ่ง ในขณะที่เป็นสติปัญญา สติปัญญาหมายถึง
สำคัญผิดเป็นตัวเป็นคน เป็นสุขเป็นทุกข์เป็นอะไรก็แล้วแต่
มันจะสติปัญญา. มันจึงเกิดปัญหาขึ้นมาเพราะความโง่,
อวิชชาสร้างขึ้นมา, ตัวตนนี้อวิชชาสร้างขึ้นมา.

ขันธกับอุปาทานขันธ.

เอาละ, ที่นี่เรารู้จักแยกกันเสียซิ ถ้าจะให้รู้เรื่องจริง ต้องรู้จักแยกกันว่า ถ้าขันธห้าล้วน ๆ นั้นมันเป็นอย่างไร, ขันธห้าที่มีอุปาทาน เข้าไปจับฉวยเอาแล้วนั้น เป็นอย่างไร. ชื่อมันก็ต่างกัน ขันธ ขันธล้วน ๆ นี้คือขันธห้าล้วน ๆ. ถ้าอุปาทานขันธห้า ที่สวคอยู่ว่าสังขิตเตนะ บัญญัติอุปาทานะขันธา ทุกขานี้, ห้ามันมิใช่ขันธล้วน ๆ เสียแล้ว มันเป็นขันธที่อุปาทานเข้าไปยึดครองเอา, ยึดถือเอา เป็นตัวตนหรือเป็นของตน. ขันธห้าคือขันธล้วน ๆ ไม่มีอุปาทานเข้าไปเกี่ยวข้อง อุปาทานขันธห้านี้เป็นขันธห้าที่อุปาทานเข้าไปจับเอาว่าเป็นของตน. รู้จักแยกอย่างนี้แล้วจะเข้าใจ; ถ้าไม่รู้จักแยกอย่างนี้เป็นเหมือนกันหมด แล้วก็จะไม่เข้าใจ.

รูปขันธ.

รูปขันธ คือส่วนที่เป็นรูปเป็นร่างกาย, เขาแจกเป็นดิน น้ำ ลม ไฟ, มหาภูตรูป ดิน น้ำ ลม ไฟ ประกอบกันเข้าเป็นส่วน ก็เป็นเนื้อหนังร่างกาย. แล้วมันประหลาด

ที่ว่า ในเนื้อหนังร่างกายนั้นที่เรียกว่ากายนั้น มันมีสิ่งที่
 รู้สึกได้อยู่ด้วย คือประสาท. ประสาททั้งห้า มันมีใน
 ส่วนที่เป็นประสาทรวมอยู่ในรูปในกายนั้นด้วย, มันไม่ใช่
 กายล้วน ๆ เหมือนก้อนหิน, มันเป็นกายชนิดที่มีความรู้สึก
 เป็นประสาทรวมอยู่ด้วย, แล้วมันยังมีอะไรประกอบอยู่
 ส่วนที่เป็นรูป มีลักษณะอย่างนั้น ลักษณะอย่างนี้ : มีภาพ
 มีอาการ มีเคลื่อนไหว มีอะไรอยู่ในสิ่งที่เรียกว่ารูปนั้นด้วย
 เอาละรวมทั้งหมดเรียกว่ารูป ๆ.

รูปคือส่วนที่เป็นกาย, และมีส่วนสำคัญที่สุด
 รวมอยู่ในนั้นคือประสาท ประสาท, เป็นประสาทที่สามารถ
 รับสัมผัสได้ทั้งห้าทางคือ ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น
 ทางกาย ห้าทาง. ส่วนรูปนี้มันมีห้าทาง ไม่เลยไปถึงใจ,
 ประสาททั้งห้าทางตา หู จมูก ลิ้น กายนี้. ในกายมีประสาท
 ทั้งห้า เป็นที่ตั้งแห่งอุปาทานให้เกิดว่าตัวกู—ตัวกู ถ้า
 ประสาทมัน รู้สึกตามธรรมชาติ มันโง่ว่ากูรู้สึก.

กิดคฺชฺชึ ประสาทรู้สึกได้เองตามธรรมชาติ; แต่
 ความโง่ อวิชชามันเข้าไปสวมว่ากู, กูเป็นผู้รู้สึก, อย่างนี้

เอาประสาทนั้นแหละเป็นตัวกู, มันก็เท่ากับ เอากาย
 ล้วน ๆ นั้นแหละเป็นตัวกู, เรียกว่ารูปขันธ์นี้มันถูกทำให้มี
 อุปาทานยึดครองเสียแล้ว, เป็นอุปาทานขันธ์เสียแล้ว คือมี
 ตัวกูเสียแล้ว.

แต่ว่ามันจะเป็น ขันธ์เฉย ๆ ไม่มีอุปาทาน ก็ดี, จะ
 เป็น ขันธ์ที่มีอุปาทานยึดครองแล้วก็ดี รวมแล้วก็เรียกว่า
 รูปขันธ์ทั้งนั้น, เป็นรูปขันธ์ทั้งนั้น. รูปขันธ์จะเป็นขันธ์
 ล้วน ๆ ก็ได้, ขันธ์ที่มีอุปาทานยึดครองก็ได้; แต่ส่วน
 ใหญ่ที่เราพูดกันจะหมายถึงอุปาทานขันธ์; ถ้าเป็นขันธ์
 เฉย ๆ เป็นรูปขันธ์เฉย ๆ มัน ไม่มีเรื่อง, แต่ถ้าเป็น
 อุปาทานขันธ์ ยึดถือว่ารูปของกูเมื่อไรแล้ว, มีอะไรมากระทำ
 แก่รูป มันก็มีปัญหา มีความเจ็บปวดของกู, มีอะไรของกู
 นี้. รู้ว่าเรื่องรูปขันธ์เป็นอย่างนี้ คือส่วนที่เป็นเนื้อหนัง
 เป็นร่างกายประกอบอยู่ด้วยธาตุทั้งสี่ มีคุณสมบัติ เป็นประ-
 สาทฐ์สี่อะไรก็ได้^๕เรียกว่ารูปขันธ์, รูปขันธ์ข้อที่ ๑.

นามม ๔.

ที่นี้ก็มาถึงส่วนนามที่มีอยู่ ๔ : เวทนา สัญญา
สังขาร วิญญาณ. นี่เป็นหลักที่จำกันง่าย ๆ ว่า เวทนา,
เวทนา ก็คือเมื่อมันรู้สึก, มัน รู้สึกต่อสิ่งที่เกิดขึ้น แก่
ระบบประสาท ก็ได้. ภาษาบาลีจำไว้ง่าย ๆ, จำไว้ง่าย ๆ
ภาษาบาลีมันง่าย เมื่อมันทำหน้าที่รู้สึก เขาเรียกว่า เวทติ;
เมื่อใดมันทำหน้าที่เวทติ เมื่อนั้นเป็นเวทนา. เมื่อใด
มันทำหน้าที่สัญญาชานาติ, เมื่อนั้นมัน เป็นสัญญา. เมื่อ
ใดมันทำหน้าที่สังขโรติ เมื่อนั้น มันเป็นสังขาร. เมื่อ
ใดมัน ทำหน้าที่วิชานาติ เมื่อนั้นมัน เป็นวิญญาณ. ถ้า
ใครเคยเรียนบาลีมาแล้วจำง่ายที่สุด : เป็นเวทนาเมื่อมัน
ทำหน้าที่เวทติ, เป็นสัญญาเมื่อมันทำหน้าที่สัญญาชานาติ,
เป็นสังขารเมื่อมันทำหน้าที่สังขโรติ, เป็นวิญญาณเมื่อ
มันทำหน้าที่วิชานาติ. คนที่ไม่เคยเรียนบาลีมันยุ่งยาก
หน่อย; แต่ก็พอจะเห็นเค้าเงื่อน มัน มีรูปศัพท์เหมือน ๆ กัน.

เวทติ เวทะ คือ รุอรารมณฺ์, เวทติ ก็เกิด เวทนา.
สัญญาชานาติ ก็คือ สัญญาเกิดความรู้ รู้ทั่วถึงว่าเป็นอย่างไร.

แล้วสังขโรติ สังขระ นี้สังขระ นี้คือสังขาร แล้วทำหน้าที่.
 วิชาเนติ ก็ เป็นวิญญาณ. คนที่รู้อาตมา ๔ คำนี้ไว้ให้ดี ๆ
 มันง่ายที่สุดว่า เวเทติก็เวทนา, สัญชานาติคือสัญญา, สังขโรติ
 ก็สังขาร, วิชาเนติก็วิญญาณ.

เวทนาขั้น๕.

เข้าที่นี้ก็คู่กันที่เวทนา, เวเทติก็เป็นเวทนา จิต
 มันทำหน้าที่นี้ได้เอง ตามธรรมชาติของจิต ดังบอกแล้วข้าง
 หน้าว่า จิตทำอาการหรือหน้าที่หรือลักษณะได้ ๔ คือ เวทนา
 สัญญา สังขาร วิญญาณ, ทำหน้าที่นี้เรียกว่าเวทนา ก็คือ
 รู้อารมณ์ที่มากกระทบ, ทำได้เอง. เวทนานี้ก็แจกไปตาม
 ธรรมชาติของสิ่งที่มากกระทบ เป็นสุขเวทนา. เป็นทุกข-
 เวทนา, เป็นอทุกขมสุขเวทนา, แต่แล้วก็เหมือนกัน
 แหละ เป็นเวทนาเหมือนกันແะ, เวทนาเหมือนกันหมด.

นี่ที่นี้มันก็มีอยู่ว่า ถ้าเวทนานั้น มันมีความโง่ว่า
 ตัวกูเข้าไปจับฉวยเอา มันก็กูเวทนา, กูเป็นผู้ทำเวทนา,
 กูรู้สึกต่อเวทนา. พุคภาษาข้อ ๆ ที่ข้อ ๆ ก็กูเวทนาจึงแล้วกัน,
 ไม่ใช่เวทนาของเวทนา ตามธรรมชาติของเวทนา ก็ตาม

ธรรมชาติของจิต ที่มันรู้จักเวทนาได้ก็ด้วยตัวมันเอง. ตัวจิต
มันหน้าที่เวทนา, รู้เวทนา. แต่ที่นี้ อวิชชาหรือความโง่
เข้าครอบงำเข้าสิงเอาเป็นอุปาทาน ว่ากุต่างหาก กูต่างหาก
ที่เวทนา ไม่ใช่เวทนาตามธรรมชาติของจิต. เวทนา
อย่างนี้เรียกว่า เวทณุปาทานขันธ, เช่นเดียวกับรูปขันธ
ถ้ามีอุปาทานเข้าไปยึดครอง เรียกว่ารูปุปาทานขันธ.

เวทนาด้าน ๆ นี้ก็เหมือนกัน ถ้ามีอุปาทานยึดครอง
แล้วก็เปลี่ยนชื่อเป็นเวทณุปาทานขันธ, เมื่อเกิดความรู้สึก
รู้สึกเป็นตัวกู ตัวกูผู้เวทนาแล้ว เวทนานั้นก็กลายเป็น
เวทณุปาทานขันธ. ถ้ามันรู้สึกอยู่ตามธรรมชาติมันก็เป็น
เวทนาขันธเฉย ๆ. ถ้าอุปาทานเข้าไปปนอยู่อย่างแน่นแฟ้น
ก็เรียกว่าเวทณุปาทานขันธ คือเวทนาขันธที่มีอุปาทานเข้า
ไปจับฉวยเอาแล้ว.

นี่รู้ ๆ กันไว้ให้ดี ว่ามีสอง ๆ เสมอ คือ รูปกับ
รูปุปาทานขันธ, เวทนาจึงเวทณุปาทานขันธ, สัญญาก็
สัญญาปาทานขันธ, สังขารก็สังขารูปุปาทานขันธ,
วิญญาณก็วิญญาณุปาทานขันธ. มันมีเต็มคำว่าอุปาทาน-

ขั้นนี้เข้าไปข้างท้ายแล้วก็ หมายความว่า ขั้นนั้นถูกยึดถือด้วยอุปาทานแล้ว.

ในเรื่องเวทนานี้ มันก็ ความโง่งที่มีอยู่ปรั่งขึ้นมาเป็นตัวกู, กูเวทนา กูรู้สึกเวทนา, แล้วโง่งต่อไป เวทนานั้นก็เป็นของกู, เวทนาเป็นตัวกู เวทนาเป็นของกู; อย่างนี้เรียกว่าเวทनुอุปาทานขั้นนี้. ถ้ามันยังเป็นเพียงเวทนาเฉยๆ ไม่มีเรื่อง ยังไม่มีเรื่อง ยังไม่เจ็บปวด หรือไม่มีความรู้สึกยินดียินร้ายอะไร. แต่พอมันเป็นเวทनुอุปาทานขั้นนี้แล้วก็ ไต่การ, ทุกข์ก็เป็นทุกข์, สุขก็เป็นสุข. นี้เรียกว่าเวทนาขั้นนี้, เมื่อจิตทำหน้าที่รู้สึกผลของอารมณ์ที่มากกระทบ เรียกว่าเวทनुอุปาทานขั้นนี้.

สัญญาขั้นนี้.

เอาที่ขั้นที่ ๒ เรียกว่าสัญญา เรื่องของใจ เรื่องที่สองเรียกว่าสัญญา, สัญชานาติ สัญชานาก็จิตทำตัวเอง, จิตสามารถทำได้เองโดยไม่ต้องมีตัวตน. เมื่อจิตมันสวैयाเวทนาหรือว่ามัน สักว่ามากกระทบ, เช่นรูปมากกระทบตาเป็นต้น ก็มีสัญญา จำได้เองว่าเป็นอะไร, หมายถึงได้ว่าเป็นอะไร, เช่นเห็นต้นไม้, เห็นดอกไม้, เห็นก้อนหิน,

เห็นอะไร มีสัญญาว่าเป็นอย่างนั้น แล้วก็สำคัญว่าเป็น
อย่างนั้น, สัญญานั้นแหละตามธรรมชาติ นั้นมัน รู้สึก
ได้เองอย่างนั้น ไม่ต้องมีตัวกูเข้ามาเป็นผู้รู้สึก.

แต่ตามธรรมชาติ ธรรมชาติของคนที่ไม่รู้ มันก็มี
ตัวกูเกิดขึ้น, รู้สึกว่ากูต่างหากที่สัญญา กูทำสัญญา ตัวกูทำ
สัญญา จำได้หมายรู้และหมายมั่น. นี่เป็นจิตทำได้เองใน
ส่วนสัญญา; แต่ว่ามันมีอุปาทานเข้าไปครอบงำจิต
จิตจึงสำคัญเป็นตัวกูผู้ทำสัญญา, มีตัวกูอีกอันหนึ่งเข้ามา
สัญญา เข้ามาเป็นผู้ทำสัญญา จะเรียกว่าตัวจิตเองมันเป็น
ตัวกู หรือมีตัวกูต่างหากมาทำให้จิตรู้ มันก็มีผลเท่ากันแหละ,
คือมันเกิดตัวกูขึ้นมา ก็เรียกว่าสัญญาอุปาทานชั้นนี้.

สัญญายชั้นนี้แจกเป็นตามคุณสมบัติของมัน,
ตามลักษณะที่เข้ามาเกี่ยวข้อง, ตามอายตนะภายนอกมา
เกี่ยวข้อง รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ชัมมารมณฺ์ ก็เรียกว่า
รูปสัญญา สัทธสัญญา คันธสัญญา รสสัญญา โผฏฐัพพ-
สัญญา ชัมมสัญญา. สัญญานี้แจกเป็น ๖ อย่าง ตามสิ่งที่
เข้ามากระทบ แจกไปตามนั้น.

สัญญาความรู้สึก อย่างนี้ที่เป็นสัญญาปาทาน-
 พันธ์ คือมันมีความรู้สึกว่ามีตัวกูเป็นผู้สัญญา; สัญญา
 เฉยๆก็เป็นตามธรรมชาติ, แต่ถ้ามีอุปาทานเข้าไปยึด
 ครอง มันก็ เป็นสัญญาปาทานพันธ์ เป็นตัวกูผู้ทำสัญญา.
 นี่เป็นคู่ขึ้นมาอีกแหละ สัญญาพันธ์อย่างหนึ่ง สัญญาปาทาน-
 พันธ์อย่างหนึ่ง.

สังขารพันธ์.

ที่นี้ก็มาถึงเรื่องที่สามฝ่ายใจ ก็คือสังขาร สังขารพันธ์ ;
 ถ้านับแต่ฝ่ายใจก็เป็น เรื่องที่ ๓, ถ้านับทั้งหมดก็เป็นเรื่อง
 ที่ ๔, สังขโรติ แล้วก็สังขาร สังขารโ สังขารา. จิตคิดนึก
 ได้เองไปตามธรรมชาติของจิต, แต่อุปาทานทำให้เกิด
 ความรู้สึก กุคิด กุคิด, ไม่ใช่จิตคิดตามธรรมชาติ มันก็เกิด
 ตัวกูเข้ามาครอบงำเอาสังขารหรือความคิดนั้น เป็นตัวกูคิด
 หรือเป็นความคิดของกูกก็ตาม. สังขารอย่างนี้ แจกไปตาม
 คุณสมบัติของสิ่งนั้นๆ จึงเกิดเป็นกุศล, เป็นอกุศล,
 เป็นอภัยกฤต. สังขารนี้แจกเป็นสาม ตามคุณค่าของสิ่ง
 ที่มากระทบ, มันก็เป็นสังขารพันธ์และสังขารูปาทานพันธ์
 เป็นคู่หนึ่งอีก เป็นเรื่องของสังขาร.

วิญญานขันธ.

เรื่องที่ ๔ ของใจ หรือเรื่องที่ ๕ ของทั้งหมด
 วิญญานขันธเมื่อทำวิชานาติ คือรู้แจ้งต่ออารมณ์นั้น ๆ
 โดยอาศัย ตา หู จมูก ลิ้น กาย มันก็เป็นวิญญานขันธ
 มันทำได้เอง; เพราะว่าตามันมีประสาทตา, รูรูปร่างที่มา
 กระทบได้เอง; หูมีประสาทหู, รู้เสียงที่มากะทบได้เอง;
 จมูกมีประสาทจมูก, รู้สิ่งที่มากะทบจมูกได้เอง; ลิ้นก็มี
 ประสาทลิ้นรู้รสได้เอง; ผิวกายก็มีประสาทกาย มันก็รู้ได้เอง
 ที่จิตมันก็มีส่วนที่รู้ทำนองประสาทอย่างนั้น แต่เขาไม่เรียก
 ประสาทก็มี มัน จิตหรือใจก็ตาม มันก็รู้ได้เอง. นี้
 เรียกว่า วิญญานขันธ มันรู้ได้ตามธรรมชาติของมันเอง.
 แต่ก็มีอวิชชาทำให้เกิดอุปาทานว่ากู—กู, เช่น ตาเห็นรูป
 ก็ว่ากูเห็น, หูได้ยินเสียงมันก็ว่ากูได้ยินเสียง ไม่ใช่หูได้ยินเสียง,
 จมูกได้กลิ่น ก็ว่ากูได้กลิ่น นั้น ลิ้นได้รสก็ว่ากูได้รส, กายได้
 สัมผัสทางผิวกายก็ว่ากูสัมผัสผิวกาย, ใจรู้สึกขมมารมณณ์ก็ว่า
 กูรู้สึกขมมารมณณ์.

วิญญานนั้นก็แจกไปตามอายตนะภายใน จักขุ-
 วิญญาน โสทวิญญาน มานวิญญาน ขิวหาวิญญาน กาย-

วิญญาณ มโนวิญญาณ. นี้ สังเกตดูให้ดี นะ ว่ามันแจกกันอย่างไร ; ถ้ารูปนี้ก็ไม่ต้องแจกก็ได้, หรือถ้าแจกก็ละเอียดมากมายเป็น ๒๘ เป็นอะไรกันต่าง ๆ. รวมความว่ารูปอย่างเดียวกันพอ. ถ้าเวทนาจี่แจกเป็นสุข ทุกข์ อทุกข์มสุข, สัตถุญาก็แจกไปตามอายตนะภายนอก ในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ใน โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์, สังขารก็แจกไปตามคุณค่าคุณสมบัติ เป็นกุศล เป็นอกุศล เป็นอภัพยาคฤต, วิญญาณ ก็แจกไปตามอายตนะภายใน คือตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ.

รู้เรื่องทั้ง ๔ เรื่องนี้ที่เป็นของใจ, ว่ามันรวมเรียกว่าใจ, มีอาการแสดงได้ ๔ อย่างหรือบทบาท จึงมีคำว่าเวทนา สัตถุญา สังขาร วิญญาณ เกิดขึ้น, นี้คือขันธห้า. เมื่อไม่ถูกยึดถือเอาด้วยอุปาทานก็เรียกว่าขันธห้า, เมื่อถูกยึดถือเอาด้วยอุปาทาน ก็เรียกว่าอุปาทานขันธห้า; เป็นเรื่องที่มีอยู่จริงยิ่งกว่าจริงทุกวันตลอดเวลา แต่เราก็ไม่รู้จัก เพราะเราอยากจะรู้จักแต่เพียงชื่อว่ารูป เวทนา สัตถุญา สังขาร วิญญาณ.

ฉะนั้นขอมารู้กันเสียใหม่, รู้จริง ๆ ลงไป ที่ว่ารูป
นั้นคืออะไร, เวทนามีอะไร, สัตว์มีอะไร, สัตว์ก็อะไร, สัตว์ก็อะไร,
วิญญาณคืออะไร; เมื่อมันเกิดขึ้นจริง ๆ ก็ให้รู้สึก รู้จัก
ด้วยจิต, หรือว่าถ้าเมื่อมัน ได้เป็นตัวกูเสียแล้ว, ไม่ใช่ชั้น
ตามธรรมชาติเสียแล้ว. ก็ให้รู้ว่าเดี๋ยวนี้มันเป็นอุปาทาน-
ชั้นเสียแล้ว, ก็จะไม่เสียที่ที่เราสวดกันทุกวัน อุปาทานชั้น
เป็นตัวทุกซ์.

ถ้ายังเป็น ชั้นเฉย ๆ ยังไม่เป็นทุกซ์ ชนิดที่เจ็บ
ปวด, มันเป็นเพียงว่าลักษณะแห่งความทุกซ์เพราะมันเปลี่ยนแปลง.
แต่ถ้า พอเป็นอุปาทานชั้นแล้วมันกักหัวใจ
ทันที, เป็นทุกซ์ที่เจ็บปวด เรียกว่าทุกขอริยสัจจ์. ถ้า
มันเป็นเพียงมีลักษณะทุกซ์ ยังไม่กัก นี้ก็เรียกว่าทุกขลักษณะ
ชั้นทั่ว ๆ ไป ธาตุทั่ว ๆ ไปยังไม่ได้ถูกยึดเอาเป็นตัวตนมันก็
เป็นตามธรรมชาติ เรียกว่า มีทุกขลักษณะยังไม่กักให้
เจ็บปวด; แต่พอไปจับเอามาเป็นตัวกู—ของกู มันกลายเป็น
เป็นทุกขอริยสัจจ์คือกักให้เจ็บปวด

แม้แต่ความทุกซ์ มันก็ยังมีความหมาย ๒ อย่าง :
ทุกขลักษณะมีลักษณะแห่งความทุกซ์, เห็นได้ว่าเป็น

ทุกข์ทรมานยาก. ที่นี้ถ้าได้จับเอาด้วยอุปาทานแล้ว มันกลายเป็นทุกข์ที่เจ็บปวดขึ้นในความรู้สึกของจิตใจ นี่เป็นทุกข์ในอริยสัจจ์, เป็นทุกข์ขอริยสัจจ์ คือความจริงของทุกข์ที่มีอยู่ในชีวิตจิตใจ.

คนรู้จักขั้น ๕ อย่างอัศจรรย์มาก่อนพุทธกาล.

นี้เรียกว่าขั้นห้า, ขั้นห้า คนรู้จักขั้นห้ากันมาก่อน, ก่อนพระพุทธเจ้าเกิดนะ, คนเขารู้จักขั้นห้า อย่าเข้าใจเอาเอง. ว่า พระพุทธเจ้าเพิ่งสอน เรื่องขั้นห้าอย่างนั้น ขั้นห้าอย่างนี้, ขั้นห้าเป็นอย่างไร เรียกกันเป็นขั้นห้า ขั้นห้าขั้นนี้ เขารู้กันอยู่ตั้งแต่ก่อนพระพุทธเจ้าเกิด แต่เขาไม่รู้ว่าขั้นห้าขั้นนี้เป็นอนัตตา. คนเหล่านั้น ก่อนโน้นเอาขั้นห้าเป็นอัตตา เป็นมีตัวกูเป็นอัตตา เสมอไป, อากาณแห่งขั้นห้าทั้งหลายนั้น เขารู้จักกันมาก่อนพระพุทธเจ้าจะเกิด; เห็นได้ง่ายๆ เช่นพอพระพุทธเจ้ามาสอน บัญญัติคือมัน ท่านไม่ต้องมาสอนว่ารูปคืออะไร เวทนาจคืออะไร สัญญาคืออะไร, ไม่ต้องสอนเห็นใหม่.

ในอนัตตลักขณะสูตร มาถึงก็พูดว่า รูปเป็นอนัตตา เวทนาเป็นอนัตตา สัญญาอนัตตา สังขารอนัตตา วิญญาณ

อนัตตา อย่างนี้, ไม่ต้องบอกว่ารูปคืออะไรอย่างไร เวทนา
อย่างไร; เพราะเขารู้กันอยู่แล้ว แต่รู้ผิด รู้เป็นอนัตตาไปเสีย.

พระพุทธเจ้าก็มาบอกแต่เพียงว่ารูปเป็นอนัตตา,
รูปอย่างใดอย่างหนึ่ง อยู่หนึ่งแฉะ ที่แก้ว่าเป็นอนัตตานั้นเป็น
อนัตตา, เวทนาเป็นอนัตตา, สัญญาเป็นอนัตตา, สังขาร
เป็นอนัตตา, วิญญาณเป็นอนัตตา; นี่ย่าเข้าใจว่าเรื่อง
นี้ไม่ใช่มนุษย์ไม่รู้ มันรู้แต่ว่ารู้ผิด มันรู้ว่า รูป เวทนา
สัญญา สังขาร นั้นเป็นอนัตตา, จนกว่าพระพุทธเจ้าจะ
เกิดขึ้น จึงมาสอนให้รู้ว่ารูป เวทนา สัญญา สังขาร
วิญญาณ เป็นอนัตตา.

พูดอย่างนี้มันก็เสี่ยงต่อการถูกตำ เพราะมีคนบางคน
นั้นเขาเข้าใจว่าอย่างนั้น, เขายกย่องพระพุทธเจ้าจนลืมตัว
ไปเอง จะให้รู้อะไรเสียหมด เพิ่งมารู้มาสอนเมื่อพระพุทธเจ้า
เกิด. นี้เรามาสังเกตเห็นว่าโอ เขารู้กันอยู่ก่อนพระพุทธ-
เจ้า แต่มันรู้ผิด, เขารู้ว่าขันธทั้งห้าเป็นอนัตตา, ขันธ
ห้าเป็นอย่างไรนั้นเขารู้แล้ว แล้วก็เอาเป็นอนัตตา. พระ
พุทธเจ้ามาสอนว่าเป็นอนัตตา มันจึงเปลี่ยน เปลี่ยนตรง
กันข้าม.

เวทนาจึงเหมือนกัน เมื่อมันไม่ทำหน้าที่ เวทนา
รู้สึกอะไร มัน ก็ยังไม่มเวทนาขั้นธ; พอทำหน้าที่รู้สึก
อะไรก็เป็นเวทนาขั้นธ, ในเมื่อมัน ไม่ทำหน้าที่เป็นเวทนา
ขั้นธมันก็เป็นสักว่าธาตุๆตามธรรมชาติ.

ธาตุอย่างนี้บางคนจะไม่เข้าใจก็ได้เพราะไม่เคย
ไต่ยิน, เคยไต่ยินแต่ธาตุดิน น้ำ ลม ไฟ; นั่นก็เหมือนกัน
แหละ เมื่อมันไม่ทำหน้าที่รูปขั้นธ มันก็เป็นธาตุดิน น้ำ ลม
ไฟ, เมื่อเวทนายังไม่ทำหน้าที่เวทนา มันก็เป็นธาตุ,
เป็นเวทนาธาตุ, แล้วมีสัญญาธาตุ สังขารธาตุ วิญญาณ
ธาตุ ซึ่งไม่เคยไต่ยินกัน เวทนาธาตุ สัญญาธาตุ สังขารธาตุ
วิญญาณธาตุไม่ค่อยเคยไต่ยินกัน, ก็เป็นธาตุตามธรรมชาติ.
เช่นที่เรียกว่า ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ เมื่อ
ไม่ทำหน้าที่เป็นรูปขั้นธ ก็เป็นสักว่าธาตุทั้ง ๔ นั้น,
เมื่อไม่ทำหน้าที่เวทนาจึงเป็นสักว่าเวทนาธาตุ พร้อมอยู่ตาม
ธรรมชาติ, หรือสัญญาธาตุตามธรรมชาติ, สังขารธาตุ
ตามธรรมชาติ, วิญญาณธาตุตามธรรมชาติ; เมื่อไม่ทำ
หน้าที่ก็ยังไม่เรียกว่าขั้นธ ต่อเมื่อทำหน้าที่ก็เรียกว่าขั้นธ.

รู้ไว้เสียว่ามันไม่ได้ตาย, มันไม่ต้องตาย มันมีอยู่ในฐานะเป็น
ธาตุตามธรรมชาติ, แต่พอทำหน้าที่ขึ้นมา ก็เรียกว่า รูปขันธ์
เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์.

ครั้นทำหน้าที่แล้วมีความโง่เข้ามายึดถือเอา
เป็นตัวกู-ของกู มันก็กลายเป็นรูปุปาทานขันธ์, เวทนุ-
ุปาทานขันธ์, สัญญาอุปาทานขันธ์, สังขารุปาทานขันธ์,
วิญญาณุปาทานขันธ์. นี่แหละจะเป็นทุกข์, จะเป็นตัว
ทุกข์. เมื่อไม่ได้ทำหน้าที่ ก็เรียกว่าเป็นธาตุ, พอทำ
หน้าที่ก็เป็นขันธ์.

๕. การเกิดขันธ์ของขันธ์ ๕.

เอ้า, ที่นี้ก็มากุให้ชัด ให้ชัดลงไป ว่ามัน เป็นขันธ์
ห้านั้นมันเป็นอย่างไร, เมื่อทำหน้าที่ตามธรรมชาตินั้นมันทำ
หน้าที่อย่างไร? ก็บอกแล้วว่าเมื่อทำหน้าที่จึงจะเป็นขันธ์.
ที่นี้มากุกันให้เห็นชัดว่า มัน ทำหน้าที่อย่างไร จึงเกิดเป็น
ขันธ์ ห้าขึ้นมา; มันก็ทำหน้าที่ทางทวารทั้ง ๖ คือ ตา หู
จมูก ลิ้น กาย ใจ, แต่ว่าในอย่างหนึ่งๆ นั้นมันทำหน้าที่

อย่างไร เราจะพูดไปทีละอย่างเป็น รูป เป็น เสียง เป็น กลิ่น เป็น รส เป็น โผฏฐัพพะ เป็น ธัมมารมณ, ๖ หมวดนั้น.

หมวดรูป.

หมวดแรกรูป ตาเป็นธาตุ ตามธรรมชาติ มีอยู่พร้อมทั้งระบบประสาท, นี่ว่า รูปชั้นร่างกายใน เพราะมันอยู่ข้างในคือตา แล้วมันมีประสาท, มัน ถึงกับรูปข้างนอกคือรูปที่จะเห็นด้วยตา, มันอยู่ข้างนอกนั่นแหละ, มันเป็นชั้นร่างกายนอก รูปชั้นร่างกายนอก. รูปชั้นร่างกายในคือตา รูปชั้นร่างกายนอกคือรูปที่เห็นด้วยตา, พอดากับรูปมาถึงกันเข้า มันก็เกิดรูปชั้นครบ มันมีรูปชั้นทั้งภายนอกทั้งภายใน. เมื่อรูปชั้นร่างกายนอกภายในถึงกันเข้า ประสาททำหน้าที่ ก็เกิดวิญญาณชั้นนี้ รู้แจ้งรูปนี้.

นี่ลำดับมันเป็นอย่างนั้นะ ช่วยเข้าใจให้ดีๆ ว่าอายตนะภายใน อายตนะภายนอก ถึงกันเข้า เกิดรูปชั้นโดยสมบูรณ์; ที่นี้ เพราะอายตนะทั้งสองฝ่ายถึงกันเข้าจึงเกิด วิญญาณชั้นนี้, วิญญาณชั้นนี้มาเกิดอันดับทั้งสองอย่างนี้ ทั้งที่เรียงลำดับไว้อยู่ที่หัวข้อต่าง, *ตั้งบาลีว่า*

จกขุณฺจ ปฏิจฺจ รูเป จ ออุปฺปะชติ จกขุวิญญานํ — เพราะมีตา
กับรูปอาศัยกันจึงเกิดจักขุวิญญาน, บาสีมีชัดๆ อย่างนี้ ตา
อาศัยกันเข้ากับรูป ย่อมเกิดจักขุวิญญาน ตากับรูปนั้นเป็น
รูปขันธ์ ถึงกันเข้าเกิดจักขุวิญญาน เป็นวิญญานขันธ์.
อย่าฟังแต่เสียงซี, ลองนึกถึงความจริงที่มันมีอยู่จริงเมื่อมัน
กระทบ, เมื่อดากระทบรูป เกิดการเห็นทางตา เรียกว่า
วิญญานขันธ์.

ที่มันก็มีอาการรูปร่างนั้นได้ ว่ารูปอะไร, แล้ว
หมายมั่นว่าเป็นรูปอะไร; รูปต้นไม้ต้นไม้ ก้อนหิน ก้อนดิน
คน หญิง ชาย สัตว์อะไรก็ตาม มันจำได้ว่าเป็นรูปอะไร แล้วก็
มันหมายมั่นว่าเป็นรูปอันนั้น; นี้เรียกว่าสัญญาขันธ์เกิด
แล้ว, มันเป็นสัญญาขันธ์ ส่วนที่จำได้ ชั้นนี้เท่านั้น ก็เป็น
สัญญาขันธ์.

ที่มันก็รู้สึกผลที่มากกระทบ เช่นสวยแล้วสบายตา
ไม่สวยไม่สบายตา รู้สึกอย่างนี้ก็เรียกว่าเวทนาขันธ์ : เกิด
สัญญาชนิดที่จำได้ก่อน แล้วก็มาเกิดเวทนาขันธ์, มัน
ค่อนข้างจะซับซ้อนนิดหน่อย แต่ถ้าเข้าใจก็จะไม่พินเผื่ออะไร.

เมื่อเกิดเวทนาขันธ — รู้สึกสุขหรือทุกข์หรือไม่
 อะไรอยู่ข้างในแล้ว มันมีวิญญาณขันธส่วนมโน, มโน
 วิญญาณขันธสัมผัสที่เวทนานั้นอีกทีหนึ่ง. เอ้า, มี
 วิญญาณขันธเกิดอีก ทีหนึ่ง แต่เป็นฝ่ายมโน รู้จักสัมผัสลง
 ที่เวทนาขันธ.

แล้วมันก็ เกิดความคิดนึก หมายถึงถึงที่สุด ใน
 เวทนานั้นอีกทีหนึ่ง เป็นสุขเวทนา, เป็นทุกข์เวทนา, เป็น
 ปรุสสัญญา, อตถสัญญา, อตตสัญญา, อะไรก็สุดแท้. อตต-
 สัญญานี้สำคัญมาก เป็นสัญญาขันธ ที่รุนแรงถึง
 หมายถึง ไม่ใช่เพียงแค่จำได้ว่ารู้อะไร.

แล้วก็ เกิดความคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับสิ่งนั้น เกี่ยวกับ
 เวทนานั้น ว่ากูจะทำอะไร, กูจะหาอะไรมาอย่างไร, กูจะ
 ได้มาไว้อย่างไร, กูจะกินอย่างไร, จะใช้อย่างไร จะบริโภค
 อย่างไร, เป็นความคิดปรุง, เป็นสังขารขันธ. นี่ตอนนั้น
 เป็นเหตุให้ทำกรรม ทำอะไรต่อไป.

เพียงแต่ที่เป็นขั้นธัมมัมก็เป็นที่สกลไกที่ซับซ้อน ที่จะ
 ต้องทำความเข้าใจให้ดี, นี้จะพูดอยู่อีกครั้งหนึ่ง คอยฟังให้
 ดี, คอยฟังให้ดี. พออายตนะนอกในถึงกันเข้า
 ก็เรียกว่าเกิดรูปขันธ์, พอรูปขันธ์นอกในถึงกันเข้าก็
 เกิดวิญญาณขันธ์. รู้แจ้งทางอายตนะนั้น ๆ; เช่นทาง
 ตาก็รู้ทางตา, รู้แจ้งทางตาเป็นจักขุวิญญาณ; นี่ยกตัวอย่าง
 ทางตา ก่อน.

ที่นี้ก็เกิดความจำได้หมายรู้ ว่ารูปอะไรเป็นต้น :
 เป็นสัญญาขันธ์, สัญญาขันธ์จำได้เกิดขึ้น. ต่อจากนั้นก็
 รู้สึกผลของการที่มากกระทบนั้น เป็นสุขหรือทุกข์
 พอใจหรือไม่พอใจ ก็เรียกว่าเวทนาขันธ์ได้เกิดขึ้น.
 พอเวทนาขันธ์เกิดขึ้นนี้ ก็เกิดสัญญา หมายมั่นในสัญญา
 นั้น อย่างรุนแรงอีกทีหนึ่ง, หมายมั่นในอารมณ์นั้น สุข
 ทุกข์อะไรก็ตาม หมายมั่นอย่างรุนแรงอีกทีหนึ่ง ไม่ใช่เรื่อง
 จำเฉย ๆ.

ฟังให้ดีนะมัน มีอยู่สองสัญญา นะ; สัญญาที่แรก
 เกิดขึ้นจำได้ ว่าเป็นอะไร, แล้วก็เกิดเวทนา. มันเกิด

สัญญาจำได้ว่าเป็นอะไร แล้วก็เกิดเวทนาที่ผลของการกระทบ เป็นสุขหรือเป็นทุกข์ พอใจหรือไม่พอใจ, แล้วหมายมั่นเวทนานั้นอีกทีหนึ่ง. นี่ตอนนี่ที่จะเกิดสัญญาชนิดร้ายกาจ : เป็นสุขเป็นทุกข์เป็นจริงจัง กระทั่งเป็นตัวตน, เป็นอดีตสัญญา, หรือว่าถ้ามันเกิดในฝ่ายดี มันก็เป็นฝ่ายรู้ เป็นฝ่ายอนิจสัญญา, อนัตตสัญญา. ถ้าเป็นฝ่ายโง่ก็เป็น นิจสัญญา, เป็นอดีตสัญญา นี่เรียกว่า สัญญาขันธ์ชั้นลึก.

เวทนานั้นถูกมโนวิญญาณสัมผัส อีกทีหนึ่ง ก็เป็นเรื่องของ วิญญาณทางมโน, แล้วจึงเกิดความคิด กิจ อย่างนั้นอย่างนี้ เรียกว่าสังขารขันธ์.

ถ้าเข้าใจก็คงจะเข้าใจเมื่อพูดว่า มัน จะเกิดรูปขันธ์, แล้วก็เกิดวิญญาณขันธ์ รู้แจ้งที่นั่น, แล้วเกิดสัญญาขันธ์ จำได้ว่าเป็นอะไร, แล้วก็เกิดรู้ผลของการกระทบนั้นเรียกว่าเวทนาขันธ์ แล้วก็สัญญา มันหมายในเวทนานั้นอีกทีหนึ่ง, เป็นสัญญาขันธ์ชั้นลึก แล้วมันก็เกิดมโนสัมผัส เวทนานั้นอีกทีหนึ่ง เรียกว่ามโนวิญญาณในส่วนที่เกี่ยวข้อง

กับรูป, แล้วมันก็เกิดสังขาร เกี่ยวกับความคิด. ถ้าไม่
 เข้าใจก็จะไม่รู้เรื่อง. จะไม่รู้เรื่องโดยประการทั้งปวง จึง
 ขอร้องเป็นอันมาก. ขอร้องในข้อนี้ ว่าสำคัญที่สุดที่ ขอให้
 ศีรษะรู้จักตัวจริงของมัน, อย่าเพียงแต่ฟังเสียง, ที่มันเกิด
 ขันท์เท่านั้น เราจะเห็นได้ว่ามันมีอาการอย่างนี้.

ถ้าเราจะเอาแต่สั้น ๆ ลุ่ม ๆ ก็ได้ ก็ว่า พอเกิดตา
 กระทบรูปเป็นต้น ก็เกิดรูปขันท์, สองอย่างนี้ ถึงกัน
 เข้าเกิดวิญญาณขันท์ แล้วก็ผัสสะในขณะนั้น แล้วก็
 เกิดเวทนาขันท์ รู้อารมณ์รู้สึกรสของอารมณ์ ถูกใจไม่ถูกใจ
 สุขหรือทุกข์, แล้วก็สัญญา มันหมายลงไปว่า เป็นตัวตนของ
 ตนอะไรทำนองนี้ แล้วเกิดความคิดเป็น สังขารขันท์ มันก็
 ครอบห้ำขันท์

นี้ วิญญาณขันท์ทำหน้าที่ตอนต้นที่หนึ่ง, มาทำ
 หน้าที่ ตอนกลางอีกที่หนึ่ง. สัญญาขันท์ก็เหมือนกัน ทำ
 หน้าที่ตอนต้นจำได้เท่านั้น, แล้วหมายรู้สำคัญมันหมายความว่า
 เป็นอะไรอีกที่หนึ่ง. วิญญาณขันท์เกิดอย่างน้อยสองหน
 ในหนึ่งกรณี, สัญญาขันท์เกิดอย่างน้อยสองหนในหนึ่ง

กรณี. นี้ทำให้เกิดการเรียงลำดับลำบาก เขาก็จะเรียงไว้ตาม
ที่ว่ามันมีลำดับอย่างไร, ส่วน วิญญาณ นั้นเรียงไว้ สุกท้าย
เพราะมัน เกิดตรงไหนก็ได้.

นี้หมวดรูป หมวดรูปที่ทำได้ด้วยตา ก็เกิดขันธ
ได้ครบทั้งห้า หรือ ๖-๗ อากาธ เพราะมันซ้ำกันก็มี, ใน
หมวดรูปมันก็เกิดได้แบบนี้. หมวดเสียง หมวดกลิ่น
หมวดรส หมวดโผฏฐัพพะ หมวดธัมมารมณ ก็เกิด
ได้แบบนี้.

หมวดเสียง.

เฮ้, ลองพูดเรื่องหมวดเสียงต่อไป หูอยู่ข้างใน เป็น
อายตนะภายใน, เสียงเป็นของข้างนอก เป็นอายตนะภายนอก
นี้เป็นรูปขันธ, พอมัน มาถึงกันเข้าทำหน้าที่ ของมัน ก็เกิด
รูปขันธ เพราะมันทำหน้าที่ของมันจึงเรียกว่ามันเกิด, มัน
เกิดหูกับเกิดเสียงขึ้นมาแล้ว. เมื่ออยู่ตามธรรมดาไม่มาทำหน้าที่
ที่ก็เรียกว่าธาตุ, ธาตุหู ธาตุเสียงเท่านั้นเอง; แต่เดี๋ยวนี้พอ
มาทำหน้าที่ก็เกิดเป็นรูปขันธ เป็นขันธขึ้นมา.

เมื่อหูกับเสียงถึงกันเข้า ก็เกิดวิญญาณทางหู เรียกว่าโสตวิญญาณ, แล้วมันก็จะเกิดสัญญาจำเสียงนั้น ได้ว่าเสียงอะไร; แล้วมันก็เกิดเวทนาว่าสบายแก่หูหรือไม่สบายแก่หู, มันสำคัญมันหมาย ใ้ อีกทีหนึ่งว่า มันเสียงของอะไร, เสียงของหญิง เสียงของชาย, เสียงของคน ที่รักกัน, หรือเสียงของศัตรู มันสำคัญมันหมายอย่างนี้. แล้ว มันจะสัมผัสอีกทีหนึ่ง ก็ได้ เช่นเคี้ยว กันแหละ, แล้ว ก็ จะเกิดสังขาร คือความคิดเป็นสังขารขันธ์คิด คิดอย่างไร เกี่ยวกับเสียงที่ได้เข้ามากระทบหู. เกิดขันธ์ห้าครบทั้งห้า แต่บางขันธ์เกิดสองหน หรือจะให้มากกว่าสองหนก็ได้ แล้วแต่เราจะพิจารณา จะแยกแยะมัน. แต่เป็นอันว่าอย่างน้อยมันครบทั้งห้าขันธ์แหละ.

ช่วยจำให้ดีๆ ว่าเมื่อ อายตนะภายในกับภายนอก ถึงกัน เรียกว่า รูปขันธ์เกิด มีผลให้เกิดวิญญาณขันธ์ ใ้รู้แจ้ง แล้วก็จะเกิดสัญญาว่าเป็นเสียงอะไร แล้วมันก็จะเกิดเวทนา จากความรู้สึกนั้น พอใจหรือไม่พอใจ แล้ว

มันหมายถึงในเวลานั้น, แล้วก็เกิดความคิดเกี่ยวกับ
เวลานั้น นี่เรื่องหมวดเสียง.

หมวดกลิ่น.

ที่^๕ หมวดกลิ่น ก็อย่างเดียวกันอีก มันเกิดทั้งห้า
อย่างหรือทั้งเจ็ดอย่างอย่างที่ว่า เหมือนกันเท่ากันแหละ,
เสียงแล้วก็กลิ่น. จมูกคือรูปภายใน กลิ่นรูปภายนอกถึง
กันเกิดวิญญาณทางจมูก เป็นขานวิญญาณ, มีสัญญา
จำได้ ว่ากลิ่นอะไรก็เป็นสัญญาขั้น^๖; มีเวทนา^๗รู้สึก พอใจ
ไม่พอใจก็เป็นเวทนาขั้น^๘, แล้วสำคัญมันหมายกลิ่นว่า
กลิ่นของอะไร จนกระทั่งกลิ่นทางเพศกลิ่นหญิงกลิ่นชายอะไร
ไปโน้น, แล้วก็โนสัมผัส รสอร่อยของมัน แล้วเกิดสังขาร
ขั้น^๙ ความคิดเกี่ยวกับการได้กลิ่นนั้น ๆ รูป เสียง กลิ่น แล้ว
รสก็เหมือนกัน.

หมวดรส.

ลิ้นเป็นรูปขั้น^{๑๐}ภายใน และรสที่มากกระทบลิ้น
นั้นเป็นรูปขั้น^{๑๑}ภายนอก มาถึงกันเข้าเกิดวิญญาณทาง
ลิ้น, รู้จัก^{๑๒}รู้สึก^{๑๓}ต่อรสนั้น เกิดวิญญาณขั้น^{๑๔} แล้วก็จำได้

หมายรู่ว่ารสอะไรก็เป็นสัญญาขันธ์, รู่สึกพอใจไม่พอใจ เป็นเวทนาขันธ์. จิตสำคัญมันหมายในเวทนานั้นอีกที่เป็นมโนวิญญาณในส่วนนี้, กิวิญญาณที่สอง จังหวะที่สอง. แล้วก็สังขารขันธ์เกิดความคิด ขึ้นว่าจะจัดการอย่างไรกับรสอันนี้, พอใจแล้วจะทำอย่างไร จะชวนชวยอย่างไร จะซื้อหาอย่างไร เป็นเรื่องเป็นราวเป็นเหตุเป็นตะ, นี้เรียกว่าสังขารขันธ์, ต่อไปนั้นก็เกิดกระทำกรรมต่าง ๆ นานา, นี้รสแล้วนะ.

หมวดโศฎฐัพพะ.

ที่นี้ โศฎฐัพพะ รูป เสียง กลิ่น รส โศฎฐัพพะ คือ สิ่งที่มากระทบทางผิวหนัง ภายนี้เป็นรูปขันธ์ภายในมีระบบประสาท, โศฎฐัพพะที่เข้ามากกระทบกายก็เป็นรูปขันธ์ภายนอก กระทบกันแล้วก็เกิดวิญญาณขันธ์ ก็รู้งแจ้งในสิ่งที่มากระทบโดยผิวกายที่มีประสาท เรียกว่าวิญญาณขันธ์. มีสัญญาจำได้ว่าที่มากระทบนั้นอะไร นับตั้งแต่ว่ามันแข็งหรือมันอ่อน หรือมันนิ่ม แล้วแต่ แล้วแต่เรื่องของมัน ก็เรียกว่ามันจำได้ว่ามันเป็นสัมผัสของอะไร เป็น

โผฏฐัพพะของอะไรที่มาสัมผัส ก็เกิดเวทนาพอใจหรือไม่พอใจ เป็นเวทนาขันธ์ มโนวิญญาณสัมผัสเวทนาขันธ์ อีกที่หนึ่ง รู้เป็นเวณามีสอย่างนั้นอย่างนี้; นี้เวทนาขันธ์ จังหวะที่สอง. แล้วมันก็มี สังขารขันธ์คิดนึกเกี่ยวกับ โผฏฐัพพะนั้น ตามที่สัญญาว่ามันบอกว่า เป็นโผฏฐัพพะของอะไร, ยิ่งเป็นโผฏฐัพพะระหว่างเพศ เป็นโผฏฐัพพะจากหญิงโผฏฐัพพะจากชายอย่างนี้แล้ว ก็ยังมีความหมายมาก. สังขารขันธ์ก็คิดไปได้มาก จนไปทำกรรมกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ก่อไปอีก.

หมวดอัมมารมณ.

เฮ้, ที่นี้ก็มาถึงอันสุดท้าย คือ อัมมารมณ คือ ใจ ใจ, อันนี้แปลกจากเขาทั้งห้า เพราะว่าใจมันไม่ใช่รูป ใจมันเป็นนาม แต่มันก็ต้องอาศัยรูป อาศัยรูปขันธ์. อัมมารมณ ทั้งหลาย มาจากรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะทุกอย่าง แต่อดีต, แต่ครั้งอดีตที่เคยมีมาแล้ว มันเอามาก็คิดได้อีก มารู้สึกได้อีก; แม้มันจะรู้สึกขึ้นมาใหม่ มันก็เอาของอดีตมา รู้สึกทั้งนั้น. ฉะนั้น จึงมีรูปขันธ์ในอดีตมาเป็นอารมณ

ของมโน มโนแม้จะเป็นนามก็ตาม มาถึงเข้ากับรูปขั้นอันเป็นอดีตนี้, เรียกว่ารูปขั้นอันเป็นอดีต ได้เกิดขึ้นแล้วเป็นรูปขั้น, แล้วเกิดมาในวิญญาณ รู้สึกต่ออารมณ์นั้น, แล้วเกิดสัญญาจำได้หมายมั่นว่าเป็นเรื่องของอะไร มีความหมายอย่างไร, เกิดเวทนา รู้สึกพอใจไม่พอใจ เกี่ยวกับอารมณ์ในอดีตนั้น, มโนวิญญาณสัมผัส ความหมายหรือคุณค่าหรือความรู้สึกของเวทนานั้นอีกทีหนึ่ง ก็เป็นมโนวิญญาณส่วนนี้, แล้วเกิดความคิดเป็นสังขารขั้นขึ้นมา สำหรับทำกรรมต่อไป.

นี่มันแปลกอยู่ที่ว่าส่วนที่เป็นรูปขั้นทั้งห้าคือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย มันมีอารมณ์ปัจจุบัน; แต่ที่มัน เป็นเรื่องของมโนของธัมมารมณีนั่นอาศัยอดีต, อาศัยรูปขั้นอดีต มันก็มีรูปขั้นครบเหมือนกัน.

นี่จะเห็นได้ว่า จะคล้ายเรื่องตาก็ได้ หู ก็ได้ จมูก ก็ได้ ฯลฯ ทั้ง ๖ เรื่อง นั้นแต่ละเรื่องๆ จะเกิดขึ้นห้าได้ทั้งนั้น หรือจะขยายออกไปเป็นขั้นห้าที่มันมีซ้ำบ้าง นับจำนวนได้ตั้งเจ็ดขั้นอย่างนั้นก็มิ; เพราะ มีสัญญาสองหน, มี

วิญญาณสองหน, แต่แล้วมันก็มีชั้นห้าครบได้ทั้งเรื่องทาง
ตา เรื่องทางหู เรื่องทางจมูก เรื่องทางลิ้น เรื่องทางกาย เรื่อง
ทางใจ.

นี่คือเรื่องชั้นห้า เกิดขึ้นมาได้อย่างไร โดย
อาศัยตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ, บอกว่าเรื่องสำคัญลึกซึ่ง
ละเอียดลออสำคัญมาก พอจะพูดฝนก็ตก มันเป็นเรื่องสำคัญ,
แต่เราไม่เห็นเป็นเรื่องสำคัญ. ขอร้อง, ขอร้องอย่างยิ่งว่า
เรื่องชั้นห้ามันเป็นเรื่องสำคัญ, เป็นหัวใจพุทธ-
ศาสนา; ถ้าไม่รู้จักก็โง่ เห็นเป็นอนัตตาก็ต้องเป็นทุกข์,
ถ้าเห็นเป็นอนัตตา ถูกต้องตามหลักพุทธศาสนา ก็ไม่เป็น
ทุกข์. มันเป็นเรื่องสำคัญอย่างนี้แหละ แต่ก็เป็นเรื่องที่ไม่
มีใครสนใจ, จำได้แต่ชื่อ ท่องกันวันละหลายๆ หน, แต่ก็ไม่
รู้ว่าอะไร. มันน่าเศร้า บางทีก็น่าเวทนา น่าสงสารไป
เสียอีก.

ให้สรุปความได้ว่า ชั้นห้าที่จะจัดเป็นห้าอาการ
หรือเพราะมีห้าอีกสองเป็นเจ็ดอาการ ก็ตามใจ มันเกิดได้
ทั้งที่ตาเห็นรูป, ทั้งที่หูฟังเสียง, ทั้งที่จมูกได้กลิ่น, ทั้ง

ที่ลินไค์รัส, ทางกายสัมผัสทางผิวหนัง, จิตสัมผัสทาง
ธัมมารมณ. ฉะนั้น เรื่องอายตนะภายนอกภายในนั้น
เป็นเรื่องสำคัญที่ต้องรู้; เมื่อมันทำหน้าที่แล้ว มันเกิด
ขันธทั้งห้าขึ้นมา จากอายตนะทั้งหกนั้นแหละ.

ขอให้จำตัวอย่างนี้ไว้, แล้วไปทบทวนอยู่เสมอ
อยู่บ่อยๆ ให้เข้าใจให้จนได้. อย่าปล่อยให้มันลืมนิดไปเสียอีก,
เข้าใจแล้วไปทบทวนกันใหม่, ไล่ไปตามลำดับ : เรื่องตา
เรื่องหู เรื่องจมูก เรื่องลิ้น เรื่องกาย เรื่องใจ, เรื่อง ตา
เกิดเบญจขันธอย่างไร, เรื่อง หูเกิดเบญจขันธอย่างไร,
เรื่อง จมูกเกิดเบญจขันธอย่างไร, เรื่อง ลิ้นเกิดเบญจ-
ขันธอย่างไร, เรื่อง ผิวกายเกิดเบญจขันธอย่างไร, เรื่อง
ใจเกิดเบญจขันธได้อย่างไร. มันมีหก แล้วเกิดได้ทุกๆ
อย่าง อย่างละห้าละห้า อย่างน้อยสามสิบ.

ให้รู้ไว้เถอะ มันจะได้เกิดตั้งสามสิบนั้น เพราะ
มันมีหกอายตนะ อายตนะหนึ่งเกิดได้ห้าขันธ, ห้าคูณหก
ก็ไ้สามสิบ. เพราะฉะนั้น เป็นเรื่องสามสิบ จำแนก
โดยรายละเอียด, จำแนกย่อยๆ ก็เป็นห้า ห้าขันธเท่านั้น
เอง. แต่ถ้ามันทำอยู่จริงครบทุกอายตนะมันสามสิบ.

การเกิดเป็นอุปาทานขันธ.

เกิดอุปาทานขันธอย่างไร? ที่นี้ เกิดขันธเฉยๆ นั้นอย่างที่ว่ามาแล้ว, อย่างที่ว่ามาแล้วหยกๆ เกิดขันธเฉยๆ. ^๕นี้จะกลายเป็นอุปาทานขันธอย่างไร? ก็เพราะความโง่คืออวิชชา ให้เกิดอุปาทาน ไปยึดเอาว่าเป็นเรื่องของตัวกู, ไม่ใช่เรื่องของธรรมชาติ. ที่จริงมันเป็นเรื่องของธรรมชาติ, ธรรมชาติมันทำได้เอง. ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ มันทำของมันได้เองอย่างนั้นแหละ, รู้สึกเป็นขันธทั้งห้าอย่างนั้น ก็เรียกว่าขันธห้า. แต่เดี๋ยวนี้ ความโง่ที่มาจากสัญญาขันธนั้น มันทำให้เกิดความรู้สึกว่าตัวกูเป็นผู้กระทำ; เพราะสัญชาตญาณมันเป็นอย่างนั้น.

สิ่งที่ชีวิตมันจะต้องมีความรู้สึกว่าเป็นตัวกู ที่จะอยู่ที่จะตาย มันจึงเกิดอาการกินอาหาร, แสวงหาอาหาร, ก่อทุกข์, วิตก, วิตก, สืบพันธุ์ อะไรกันไป, ในความหมายที่จะคงไว้ซึ่งตัวกู ไม่ให้ตัวกูสูญหายไป, นั่นแหละกุกให้ตี.

ตัวกู แม้จะเป็นเพียงมายา แต่ว่าเป็นเรื่องมหาศาล, เป็นเรื่องลึกลับที่สุด เป็นเรื่องสำคัญที่สุด ที่บันดาลให้สิ่งทั้งหลายนั้นเป็นไป เป็นไป เพราะมันมีความหมายแห่งตัวกู. ทุกชีวิตมันต้องการจะทำเพื่อตัวกู เพื่อความหมายแห่งตัวกู, รวมกันทั้งโลกทั้งจักรวาล เป็นเรื่องเท่าไร, เป็นเรื่องมหาศาลนับไม่ไหว มาจากทำเพื่อตัวกูทั้งนั้น. เห็นแก่ตัวกูแล้วยิ่งไปกันใหญ่.

นั่นได้พูดมาแล้วในครั้งที่สองว่า ความเห็นแก่ตัวนั้นเป็นเหตุให้เกิดทุกข์. นี้มารู้จักว่าขันธห้ามันเป็นอย่างนี้ : เกิดมาจากอายตนะหกทำหน้าที่, แล้วก็เกิดขันธห้า เป็นตัวขันธล้วน ๆ, เป็นตัวขันธล้วน ๆ พังให้ดี. ที่นี้มันไม่หยุดอยู่แค่นั้น มันมีวิชชาอุปาทานเข้าไปเอาตัวขันธล้วนมาเป็นของกู; เป็นรูปของกู เวทนาของกู, รูปเป็นตัวกู เวทนาเป็นตัวกู สัญญาเป็นตัวกู สังขารเป็นตัวกู วิญญาณเป็นตัวกู, ที่นี้ ใจครั้งที่สอง ว่ารูปเป็นของกู เวทนาเป็นของกู สัญญาเป็นของกู สังขารเป็นของกู วิญญาณเป็นของกู. ฉะนั้นมันจึงมีทั้งตัวกูและทั้ง

ของกู, ตัวกูก็อมัน เป็นเสียเอง ถ้าของกูนั้นมัน เป็นมา
สำหรับเป็นของกู.

เช่นว่ารูปร่างกายนี้ ทำอะไรได้ ก็เลยเอาร่างกาย
นี้เป็นตัวกู, ที่นี้เมื่อทำแล้ว มันเป็นของกู กระทำ เป็น
การกระทำของกู, อย่างนี้เรียกว่าของกู. *อัครตานันเป็นตัวกู,
อัครคณียาเป็นของกู.*

ถ้าใครอยากจะทำคำบาลี จงจำคำสองคำว่า *อัครตา* คือ
ตัวกู, *อัครคณียา* นั้นเป็นของกู, เช่นจะเอาร่างกายนี้เป็นของ
กูก็ได้ เป็นของกูก็ได้, แล้วแต่ความโง่ หรือสิ่งที่แวดล้อม
มันให้คิดไปอย่างไร. คิดว่าร่างกายนี้ตัวกูก็ได้, แล้วตัวกู
นี้ของกู ร่างกายของกู อย่างนี้ก็ได้, มีความหมายให้เกิดผล
อย่างเดียวกัน คือเป็นทุกข์ ให้ต้องเป็นทุกข์ ตัวกูและของกู.

นี่ ชั้นหัตถ์ล้วน ๆ ไม่ถูกยึดถือก็เป็นชั้นหัตถ์,
พอถูกยึดถือก็เป็นอุปาทานชั้นหัตถ์. ถ้าความรู้สึกว่า กู
หรือ ของกูยังไม่เกิดขึ้น ก็ยังเป็นชั้นหัตถ์ล้วน ๆ ไม่ค่อยมี
ความหมายอะไร, มีแต่ลักษณะที่เป็นทุกข์แต่ยังไม่เจ็บปวด.
พอมีตัวกู—ของกูเข้ามา ก็เป็นภาระหนัก เป็นของ

บีบคั้น กดดัน เฆลน ครอบงำอะไร เป็นทุกข์. ฉะนั้น
 ชั้นรลวัน ๆ มีความทุกข์แต่เพียงเป็นลักษณะ แต่อุปาทาน-
 ชั้นนี้มีผลคือความเจ็บปวดเลย, เป็นทุกข์ทรมานเลย.

นี่เรามาพิจารณาดูกัน ให้ดี ๆ ตาเห็นรูป เกิด
 รูปชั้นร, แต่เกิดความโง่ว่ากูเห็นรูป นี่ต่างกันมากนะ,
 ถ้ามันรู้สึกแต่เพียงว่า ตาเห็นรูป มันก็ ไม่มีเรื่องของกู,
 แต่เดี๋ยวนี้มันมี กูเห็นรูป ต่างหาก ที่นี้พอ หู ได้ยิน
 เสียง นี้ มันว่า กูได้ยินเสียง, พอ จมูก ได้กลิ่น ตามธรรมชาติ
 รู้สึกตามธรรมชาติ ตามระเบียบของธรรมชาติ มันก็ว่า กูได้
 กลิ่นนี้, ก็เกิดความหมายเป็นของกู, มีความคิดที่จะจัดจะทำ
 ยุ่งไปหมด. ลิ้น ได้รส มันก็ไม่ว่าลิ้นได้รสตามธรรมชาติ,
 กูได้รสขึ้นมา, ภายได้สัมผัสผิวหนัง มันก็ไม่ว่ากายสัมผัส
 ผิวหนัง ก็ว่า กูสัมผัสผิวหนัง, ใจรู้สึกต่อความรู้สึกมัธมรรณ
 มันก็ กูรู้สึก.

จำคำว่าชั้นรและอุปาทานชั้นรไว้ให้ดี แล้วก็ไป
 แจกดู แจกดูเขาเองได้ เหมือนท่องสูตรคุณ ว่า :

รูปขันธ์	แล้วก็	รูปอุปาทานขันธ์,
เวทนาขันธ์	แล้วก็	เวทनुอุปาทานขันธ์,
สัญญาขันธ์	แล้วก็	สัญญาอุปาทานขันธ์,
สังขารขันธ์	แล้วก็	สังขารอุปาทานขันธ์,
วิญญาณขันธ์	แล้วก็	วิญญาณอุปาทานขันธ์.

แถวหน้าแถวแรกไม่มีอุปาทาน ยังไม่กัฏ, แถว
 หลังมีสระอู ๆ ๆ ๆ เข้าไปเป็นอุปาทานขันธ์นี้กัฏ คือเป็น
 ทุกข์. รู้ความแตกต่างระหว่างขันธ์กับอุปาทานขันธ์ ให้อั
 ทที่สุด.

ถ้าเรามองเห็นความจริงข้อนี้, มองเห็นความจริง
 ข้อนี้แล้ว เราก็จะรู้ๆ ไปได้ด้วยตนเองแหละ. รู้ได้ด้วยใจ
 เองว่า มันไม่มีตัวกู มันไม่มีตัวกู, มันมิใช่ตัวกู มัน
 มิใช่ของกู. มันเป็นไปตามธรรมชาติอย่างนั้นเอง, แต่มี
 ความโง่ มีอวิชชา มีตัณหา มีอุปาทานในที่สุดเข้ามา
 ครอบงำ มันเลยเปลี่ยนความรู้สึกเป็นตัวกูเป็นของกู,
 มันจึงเปลี่ยนจากขันธ์เฉยๆ ไปเป็นอุปาทานขันธ์.

ชั้นเฉย ๆ กลายเป็นอุปาทานชั้น ก็คือถูกยึดครองด้วย
อุปาทาน, แล้วมันก็กัดเอาๆ ชั้นเฉยๆ ยังไม่กัด.

แล้วก็เห็นได้ว่า คน มนุษย์ รู้จักกันมาตั้งแต่ก่อน
พุทธกาล แต่ไม่รู้อะไรจริงที่ว่าเป็นอนัตตา เขาเอาเป็น
ตัวกู, ตัวกูเสียหมด. แล้วการเรียงลำดับนี้มันก็ชวนงง
ว่าทำไมเอาวิญญาณไปไว้ท้าย ที่จริงวิญญาณมันเกิด
ตั้งแต่ว่าพอรูปชั้นถึงกันเข้า, อยยคนะภายในภายนอก
ถึงกันเข้าเกิดวิญญาณแล้ว น่าจะเอาไว้เป็นเรื่องที่สอง;
แต่เอาไปไว้ท้ายสุด เพราะว่ามันเกิดได้หลายตอน.

เรื่องชั้นอาจหมายถึงอุปาทานชั้นได้.

รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ นี้ตามลำดับ
เรื่อง. พอวิญญาณไปอยู่ตอนสุดท้าย ไม่ถูกตามลำดับที่
เกิดจริง เพราะว่าวิญญาณนั้นมันเกิดได้หลายหน, ในกระบวนการ
วงจรมันมันเกิดได้หลายหน. แล้วก็จำไว้ให้ดีๆ ว่า ถ้ายัง
เป็นเพียงชั้นเฉยๆ ยังไม่กัด ยังไม่เป็นทุกข์, พอเป็น
อุปาทานชั้นแล้วกัดทันที. เหมือนกับก้อนหินวางอยู่

เฉยๆ ไม่หนัก, แต่พอเอามาแบกมาถือไว้ก็หนักขึ้นมาทันที. **ขันธุ์** นี้แหละ ถ้าปล่อยไว้เฉยๆ มันก็ไม่หนัก, ถ้ามาเป็นขันธุ์เป็นตัวกู่มันก็หนักเพราะมันเอามาแบก; เหมือนกับเอาก้อนหินขึ้นมาแบกมันก็หนัก, ถ้าโยนทิ้งลงไปเสียมันก็เบา.

แต่ บางทีคำในบาลีก็ชวนงงเหมือนกัน โดยมากเป็นคำที่เป็นกาพย์กลอน, กาพย์กลอนบังคับให้เป็นอย่างนั้น. เช่น พูดว่าขันธุ์เฉยๆ แต่หมายถึงอุปาทานขันธุ์ก็มีนะ, นี่จะบอกให้รู้ไว้ว่าในพระบาลีก็ไม่แน่นอน. ถ้าเป็นคำกาพย์กลอน กาพย์กลอนมันบังคับให้เรียงอย่างนั้นอย่างนี้, อย่างนี้ก็คำว่า ขันธุ์เฉยๆ กลายเป็นอุปาทานขันธุ์ไปก็มี.

เหมือนที่สวดกันอยู่ทุกวันนี้ว่า *ภารา หเว ปญฺจกฺขนฺธา*—ขันธุ์ทั้งหลายห้าเป็นของหนักเนื้อ. นั่น ขันธุ์นี้คืออุปาทานขันธุ์, ไม่ใช่ขันธุ์เฉยๆ, ขันธุ์ห้านี้หมายถึงอุปาทานขันธุ์ห้าเป็นของหนัก เพราะมันเป็นอุปาทานขันธุ์ที่ติดเอาเป็นของกูแล้ว. ถ้าขันธุ์เฉยๆ ไม่ได้ยึดเอาเป็นของกู มันก็ไม่หนัก; *ภารา หเว ปญฺจกฺขนฺธา* —ขันธุ์

ทั้งห้าเป็นของหนักเนื้อ, การหาโร จ ปุคฺคโล—บุคคลคือยึดถือ
ว่าบุคคล บุคคลนั้นแหละเป็นผู้แบกของหนัก, การาทานี ทุกฺขี
โลก—ถือของหนักเป็นทุกข์, การนิกฺเขปนี สุขี—โยนของ
หนักทิ้งเสียก็เป็นความสุข. พระอริยเจ้าสลัดของหนัก
ทิ้งเสียแล้ว, ไม่เอาของหนักอันขึ้นมามีไว้อีก มันก็ดับ
สนิทไม่มีทุกข์, นั่นเป็นคำกาพย์กลอน: แม้จะใช้คำว่า
ขันธฺเจยฺย แต่หมายถึงอุปาทานขันธฺก็มี. อย่างนี้เข้าใจไว้
มิฉะนั้นจะสับสน, มิฉะนั้นจะสับสน.

คำว่า ทุกฺขี ๆ ก็เหมือนกันแหละ เราใช้คำว่าทุกฺขี
เหมือนกันหมด; แต่ในบางที่หมายถึงทุกขลักษณะ
ที่เห็นเป็นลักษณะแห่งความทุกฺขี ไม่ได้กักไม่ได้เจ็บปวดอะไร.
แต่ บางที่คำว่าทุกฺขีหมายถึงสิ่งที่มันเจ็บปวดบีบคั้นเผา
ลนอยู่ในใจก็มี, ใช้คำว่าทุกฺขี ทุกฺขีคำเดียวกัน. เพราะ
ฉะนั้น ให้รู้ไว้ว่าคำว่าทุกฺขีเป็นดังนี้ บางทีก็มีความหมาย
เป็นเพียงทุกขลักษณะ ที่มีอยู่ทั่วไป แม้ต้นไม้ต้นไผ่ก้อน
หินก็มีลักษณะแห่งความทุกฺขี ไม่กัก ไม่เจ็บ ไม่ปวด, แต่ใน
บางทีมีความหมายว่าเป็นทุกฺขีชนิดเจ็บปวด, ปรณฺอุปาทา-

นกขุณฐา ทุกขา ทุกข์อย่างนี้คือเจ็บปวด, เจ็บปวดเพราะ
อุปาทานยึดมั่นเป็นตัวตน เป็นของตน.

ตัวตนเป็นมายาโดยสัญชาติญาณ.

ตัวตน ตัวตน เป็นมายาไม่ได้มีอยู่จริง, ความโง่
สร้างขึ้น กิเลสตัณหาอุปาทานสร้างขึ้น, ตัวตนเป็นสิ่งที่ไม่
ได้มีอยู่จริง; เด็กเกิดมาจากท้องแม่ไม่มีความรู้อะไรเลย.
พระพุทธเจ้าตรัส ฟังดูแล้วก็น่าขันที่สุด ว่า เด็กคลอดมาจาก
ท้องแม่ไม่มีความรู้เรื่อง เจโตวิมุติ ปัญญาวิมุติ; หมาย
ความว่าเด็กอยู่ในท้อง คลอดออกมาไม่รู้เรื่องทุกข์และ
เรื่องดับทุกข์เลย, ก็ต้องปล่อยไปตามธรรมชาติ, ก็ต้องมี
ความกตัญญูที่เป็นทุกข์ตามสัญชาติญาณ, ตามสัญชาติญาณ
ซึ่งมันจะต้องมีความรู้สึกว่าตัวตน.

ฉะนั้นเรื่องตัวตนนี้มันมีอำนาจมาก ทำให้เรา
ยึดถือตลอดชีวิตกันเลย, มีตัวตน มีตัวตน เป็นภาษาคน
สำหรับพูดกันในโลก. คำว่า ไม่มีตัวตน เป็นภาษา

ธรรม สำหรับพูดกันแต่ในหมู่ผู้รู้, หรือว่าจะสอนคนไม่รู้ให้มันรู้ความจริงว่า มันไม่มีตัวตน.

นี่มันก็มีหน้าที่ที่จะต้องทำให้รู้ เกิดมามีความรู้แต่เพียงสัญชาตญาณ ที่ธรรมชาติมันกำหนดให้ : รู้กินรู้หิวรู้ไปตามธรรมชาตินั่นแหละ กระทั่งรู้สึบพันธุ์ เป็นเรื่องรู้ตามธรรมชาติ, นี่เอามาเป็นตัวตนของธรรมชาติ ตามสัญชาตญาณ, มีตัวตนตามอำนาจของสัญชาตญาณ ตามธรรมชาติที่ชีวิตมันต้องมีความรู้สึกกว่าตัวตน ไม่อย่างนั้นมันไม่ต่อสู้เพื่อรอดชีวิต. มันไม่สู้มันต่อสู้เพื่อรอดชีวิต, สัตว์มันต่อสู้เพื่อรอดชีวิต, คนก็ต่อสู้เพื่อรอดชีวิต, เพื่อตัวตนนี้ตัวตนตามสัญชาตญาณ; มิฉะนั้นมันไม่ต่อสู้เพื่อมีชีวิต, มันก็จะไม่เกิดชีวิต มันก็จะไม่ดำรงชีวิต. นี่ตัวตนอย่างนี้มันเป็นพื้นฐานที่มีไว้สำหรับจะมีชีวิต.

แต่แล้วก็มีปัญหาที่ว่ามายึดเอาเป็นตัวตน มันก็ต้องกัดหัวใจ, จึงต้องรู้ว่ามันมิใช่ตัวตนที่แท้จริง, เป็นแต่ตัวตนของความโง่สร้างขึ้นมา, ก็เปลี่ยนตัวตนของความโง่ มาเป็นตัวตนของความฉลาดเสียซิ, ฉลาดๆ จนรู้ว่า

เข้ามันไม่ใช่ตัวคนนี่ มันมิใช่ตัวคน. ทำตัวตนของความ
โง่ให้มาเป็นตัวตนของความฉลาด แล้วรู้ ๆ ๆ ยิ่งขึ้นไปจน
เฮ้อ, มันไม่มีตัวตน ถึงที่สุดแหละ, เป็นตัวตนที่ไม่ถูกยึดถือ
ว่าตัวตน ก็คือไม่มีตัวตน.

ก่อนนี้มันมีตัวตนด้วยความยึดถือ, ยึดถือเอง ยึด
ถือเป็นเอง ด้วย ไม่ต้องมีใครมาสอน ตามสัญชาตญาณ.
สิ่งที่ชีวิตรู้จักยึดถือว่าเป็นตัวตนทั้งนั้น ต่อสู้เพื่อตัวตนทั้ง
นั้น, ต่อสู้เพื่อจะไม่สูญพันธุ์ด้วย. นี่คือธรรมชาติทำให้มี
การสืบพันธุ์ แล้วเอากามารมณ์มาปะหน้า เป็นเหยื่อล่อไว้ให้
คนสืบพันธุ์, ให้สัตว์มันสืบพันธุ์ ให้คนไม่มันสืบพันธุ์, มัน
หลับ, มันหลับ ปล่อยไปตามธรรมชาติ ตามสัญชาตญาณ
อย่างนั้น, มันหลับ มันหลับฟังให้ดี มันไม่รู้มันหลับแล้วมัน
ก็ซบเซา.

เดี๋ยวนี้มาเป็นผู้รู้ เป็นพุทธะ เป็นผู้รู้ เป็นผู้ตื่น
เป็นผู้เบิกบาน จากความไม่รู้มาทำให้รู้, จากความหลับมาทำ
ให้เป็นความตื่น, จากความซบเซามาทำให้เป็นผู้เบิกบาน.
เรามาเป็นพุทธะกันเถิด มาเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน; มิ-

ฉะนั้นจะเป็นผู้ไม่รู้ เป็นผู้หลง เป็นผู้ซบเซา อยู่ในกองทุกข์.
นี่พระคุณของธรรมะ, พระคุณของคำสอนของพระพุทธเจ้า
ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยน.

ศึกษาเรื่องอนาคตตามหลักวิทยาศาสตร์.

เอาละ ที่นี้ยังเหลืออีกหน่อย ก็อยากจะพูดว่า
เรามาดูยุควิทยาศาสตร์ ยุคปัจจุบันนี้เป็นยุคปรมาณูเป็น
วิทยาศาสตร์ มีเรื่องของธรรมชาติที่รู้แจ่มรู้ประจักษ์ต่อธรรม-
ชาติยิ่งขึ้นทุกที ขอให้รู้เรื่องธรรมชาติ ธรรมชาติยิ่งขึ้นทุกที
ยิ่งขึ้นทุกที มารู้อะไรกันตามวิถีทางวิทยาศาสตร์ ก็
เป็นไปได้ ซึ่งจะยกตัวอย่างให้ฟังอีก มันเกือบจะซ้ำกันแต่
มันไม่ซ้ำกันทีเดียว ว่าจะเรียนอย่างวิทยาศาสตร์

ถ้ามีน้ำมันบาดนิ้ว มันก็ให้มีน้ำมันบาดนิ้ว, ถ้าเป็น
วิทยาศาสตร์ก็ว่า ธาตุชนิดหนึ่ง หรือรูปขันธ์ชนิดหนึ่งคือ
มีที่นั่นมัน แหกเข้าไปในระหว่างธาตุ หรือรูปขันธ์ชนิด
หนึ่ง คือเนื้อเท่านั้นแหละ, มีมันผ่านไประหว่างเนื้อ แล้ว
เนื้อมันมีระบบประสาทมันจึงรู้สึก. เพราะฉะนั้นจึงรู้สึก

อย่างนั้น เหมือนที่เรารู้สึกเมื่อมีคัมมันบาดมือ. ถ้าอย่างนั้น มันก็มีแต่ธรรมชาติ ที่ผ่าเข้าไปในธรรมชาติไม่มีมีต ไม่มีนิ้วมือ; ที่มาสมมติเป็นมีตเป็นนิ้วมีอนั้นมันสมมติขึ้นเอง มันมีแต่ธรรมชาติอย่างหนึ่งซึ่งเราเรียกมันว่ามีต มาแทรกเข้าไปในธรรมชาติอีกอย่างหนึ่ง. ที่เราเรียกว่าเนื้อ, เนื้อที่นิ้วมือด้วย.

เรียนอย่างวิทยาศาสตร์ก็ว่า มันธรรมชาติอย่างหนึ่ง ผ่าเข้าไประหว่างธรรมชาติอย่างหนึ่ง ถ้าพูดธรรมชาติเข้ามาอีก หน่อยก็ว่ามีตมันบาดนิ้ว แต่ไม่ใช่บาดกุ. แต่ว่าคนโง่ทุกคนจะพูดว่ามีตบาดกุนะ มันจะรู้สึกว่ามีตบาดกุ ไม่ใช่บาดนิ้วของกู รู้ลงไปจนถึงว่ามันมีตัวกูไปเสียหมด ให้มีตก็เป็นตัวกู, แล้วพืดมีตกระจัดกระจายแตกหักไปหมดเลย, มีตมันเป็นตัวกูมาบาดกุนั้น. ความโง่เรื่องตัวกูมันมากจนถึงอย่างนั้น มันจึงหักมีตหรือทำลายมีต ให้มีตเป็นตัวกู เป็นศัตรูของกู นี่เรียกว่ามันไม่รู้เสียเลย.

เดี๋ยวนี้มันมีตบาดกุ แล้วก็กูถูกมีตบาด แล้วความโง่ต่อกว่ากูเจ็บ, แล้วโง่ต่อไปว่ากูจะตาย กูจะตาย, เห็นเลือด

เป็นความตายไปเสียหมดเลย มันโง่. ฉะนั้นเด็กเล็กๆ พอเห็นเลือดก็เป็นลม, พอเลือดออกมากจะเป็นลมแล้ว มันจะตายแล้ว เพราะมันมีตัวกู้อัดเกินไป. เมื่อก่อนนี้เรามีเนรอยู่ที่ห้องหนึ่งขึ้นไปทำงานบนภูเขา หนามขี้แรมมันตำเท้า พอหนังขาดมันเป็นลม มันจะตาย มันกลัวจะตาย, หนามขี้แรมเนื้อน้อยหนึ่งมันมีความหมายว่ามันจะตาย, มันเป็นลมหน้าเขียวตองแก่ไขกัน. นี่มันยึดถือมากเกินไป. พอถูกถูกบาดแล้วกูก็จะตายเท่านั้นแหละ, ตายแน่, แล้วก็ตาย.

ที่นี้เราก็มารู้เห็นว่ามันเป็นธรรมชาติ ธรรมชาติ ธรรมชาติ, เป็นขั้นเป็นธาตุ จนกระทั่งเป็นธาตุเหล็ก อันหนึ่งผ่าไปในระหว่างธาตุเนื้อหนังร่างกาย, ไม่มีตัวกู้อัดถูกบาด หรือว่าจะตาย. ความกიცอย่างนี้มันเกิดได้อย่างน่าประหลาดน่ามหัศจรรย์เพราะมันโง่; มันโง่ได้เท่าไร, มันโง่หมด แล้วมันโง่มหาศาล จนว่าไม่ใช่ตัวตนก็โง่ว่าตัวตน, มิใช่ของกูก็ว่าของกู แล้วแต่สิ่งแวดล้อมมันมาทำให้โง่.

จะยกตัวอย่าง เหมือนกันว่า ลูกตาย, ลูกตาย ลงไป คนหนึ่ง มันไม่มองเห็นว่าสังขารเปลี่ยนไปตามธรรมชาติของ

สังขาร, มันจะรู้สึกแต่ว่าลูกของกูตายนี่ มันก็จะตายเสียเอง ด้วยความรัก ด้วยความทุกข์. ถ้าจะรู้ว่ามัน เป็นเรื่องของสังขารตามธรรมชาติที่มันต้องเป็นไปอย่างนั้น, มันจะเอาเป็นลูกของกูไม่ได้, มันเป็นสังขารของธรรมชาติ; ถ้าอย่างนั้นมันก็ไม่เป็นทุกข์ หรือเป็นทุกข์น้อย หรือไม่เป็นทุกข์เลย. เที่ยวนมันเอามาเป็นลูกของกู, แล้วมันก็มีได้ แม้ในสิ่งที่มิใช่ลูกของกู หรือว่าเอาสิ่งที่มิใช่ลูกของกูมา เป็นลูกของกู.

เหมือนว่า ลูกของตัวแท้ๆ แต่มัน ถูกขโมยไป เสียตั้งแต่เล็กๆ เมื่อไรก็ไม่รู้ ไปเป็นใหญ่เป็นโตโตขึ้นมาแล้ว แม้มันจะมาตายอยู่ต่อหน้า เราก็ไม่รู้สักอะไร, มันก็ไม่รู้สักอะไร เพราะมันไม่ได้รู้ว่าลูกของกูที่ถูกขโมยไป, มันไม่รู้มันก็คิดว่าลูกของคนอื่นไม่ใช่ของกูมันก็ไม่เป็นทุกข์. แต่ถ้าลูกของกูแท้ๆ มาตายอยู่ต่อหน้ากู นี่ก็เป็นทุกข์เกือบตาย.

หรือว่ามัน ไม่ใช่ลูก ของตน แต่มันเข้าใจผิดว่าเป็นลูกของตน เพราะว่าเขาสับเปลี่ยน เสียตั้งแต่มันแรกคลอด; เด็กนั้นถูกสับเปลี่ยนเสียตั้งแต่เมื่อแรกคลอด แม้

คนนั้นคิดว่าลูกของกู มันก็รักลูกของกู มาตายอยู่ที่หน้า
 มัน ก็เป็นทุกข์เกือบตาย; ถ้าเป็นลูกจริงลูกแท้จริงแท้
 มันไม่รู้แม้จะมาตายอยู่ที่หน้า มันก็ไม่เป็นทุกข์เลย.

นี่มันเล่นตลกกันได้ถึงขนาดนี้ละ ขอให้สนใจกัน
 บ้างว่า ความยึดถือว่าตัวกูมันหลอกไปตามความโง่ อวิชชา
 ค้นหา อุปาทานไม่ใช่ตนก็เห็นเป็นของตนได้, หรือที่เป็นลูก
 ของตนจริง, มันไม่รู้มันก็ไม่เข้าใจว่าเป็นลูกของตน มันก็
 ไม่รู้สึกว่าเป็นลูกของตน แม้จะมาตายอยู่ตรงหน้ามันก็ไม่
 เป็นทุกข์เลย, ลูกปลอมที่เชื่อว่าเป็นลูกของตนมันก็เป็นทุกข์
 เท่ากันแหละ; รู้ค่าหรือความหมายของอุปาทานที่มัน
 หลอกหลวงถึงขนาดนี้. มันเป็นเชือกแท้ ๆ ถ้ามันเห็นเป็น
 งูมันก็ตกใจเกือบตาย, เป็นงูแท้ ๆ เห็นเป็นเชือกมันก็ไม่กลัว
 ว่าจะถูกงูกัด. นี่ลองคิดดูว่า อุปาทาน อวิชชา มัน
 หลอกหลวงเท่าไร.

๕ ๖ ๗ ๘ ๙ เป็นตัวตนจะทุกข์มาก.

สิ่งที่ต้องรู้จักโดยแท้จริง ก็คือ ขันธ์ห้ามิใช่ตน ;
 พอเห็นเป็นตนเมื่อไรมันก็กักเอาเมื่อนั้น, มันก็กักเอาอย่าง

มาก ๆ ยึดถือเป็นของกูเท่าไร มันจะมีความทุกข์มากเท่านั้น. ถ้าว่ามีคัมมันบาดนั้นก็เป็นที่ทุกข์เท่านั้น, แต่ถ้ามีคัมมันบาดกูแล้ว มันก็เหมือนบาดหัวใจ. นี่ระวังกันให้ดี ๆ ว่าอย่าให้มันถึงขนาดนั้น.

เรื่อง พระพุทธเจ้าตรัสไว้เป็นอุทาหรณ์ว่าเรื่องลูกศร สองลูก ลูกศรมาแทงเข้ามันก็เจ็บปวดเท่านั้นแหละ, แต่ถ้าคิดว่ามาแทงกู มันจะตาย มันก็เจ็บมากกว่านั้น. เราให้มันเป็นเพียงธรรมชาติ กระทำกับธรรมชาติ, อย่าเป็นการกระทำแก่กู มันจะได้เป็นทุกข์น้อย. มีคัมมันมืออย่าบาดกู, หรือว่าเห็นเป็นว่าธาตุ ทำหน้าที่ของมันตามธรรมชาติ, ธาตุหนึ่งแหวกเข้าไปในเนื้อของธาตุหนึ่งที่มีระบบประสาท มันก็รู้สึกอย่างนั้น.

นี่เรื่องสำคัญมันก็สรุปได้ว่า สงขจิตฺเตน ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา ทุกฺขา - ชั้นที่ประกอบด้วยอุปาทานนั้นแหละเป็นตัวทุกข์; ถ้าไม่มีอุปาทานมันจะไม่ทุกข์, ถ้ามันไม่ยึดถือว่าเป็นตัวกู—ของกูมันก็ไม่ทุกข์, มันเป็นเรื่องว่ามีคัมมันเข้าไปในเนื้อ ไม่เกี่ยวกับตัวกู มันก็ไม่ทุกข์. แต่ความรู้สึกไม่รู้สึก

อย่างนั้นได้ เพราะอวิชา มันก็เป็นมีตบาคู แล้วก็เลยเถิดไปถึงกับว่าจะตาย เห็นเลือดเป็นสัญลักษณ์แห่งความตาย, ก็เลยกลัวกันใหญ่. เต็ก ๆ เพราะมีความยึดมั่นถือมั่นว่าตัวกูจึงเป็นทุกข์; เอาความยึดมั่นถือมั่นว่าตัวกูออกไปเสียได้ มันก็เป็นของธรรมดา, ธรรมดาไม่เป็นทุกข์.

พระพุทธเจ้าตรัสว่า อสฺมิมานสฺส วินโย เอตํ เวปรมํ สุขํ — นำอัสมิมานะว่ากูออกเสียได้ เป็นสุขสูงสุด. สุขสูงสุดมิใช่สุขธรรมดา, สุขของคนธรรมดามันสุขหลอก ๆ, สุขเพราะยึดถือว่าตัวตนเอรีคอ่อยสบาย. สุขสูงสุด มิใช่อย่างนั้น มันมิใช่สุขไม่ใช่ทุกข์ มันเหนือสุขเหนือทุกข์, นำอัสมิมานะออกเสียได้ ก็เป็นสุขอันแท้จริงอันสูงสุด นั้นจะทำได้เพราะว่าหมดความโง่ว่าตัวตนในขั้นนี้ทั้งห้า. ถ้ายังไม่รู้จักขั้นห้าเป็นตัวตนอยู่ ก็ละอัสมิมานะไม่ได้ ก็ต้องเป็นทุกข์ไปเถิด, เข้าใจขั้นห้าดี ไม่เอามาเป็นตัวตนหรือเอามาเป็นของตน มันก็ไม่เกิดอัสมิมานะ. คำนี้ก็ควรจำไว้ *อัสมิมานะความสำคัญมันหมายความว่าตัวกูมีอยู่* อันนี้ ถอนออกเสีย

ได้เมื่อไรเป็นความสุขแท้จริงและสูงสุดตามพระพุทธรักษาติ. นี้
ต้องรู้จักขั้นห้า จนไม่เกิดตัวกูในขั้นทั้งห้า.

รู้จักขั้น ๕ ตามธรรมชาติ ไม่เกิดทุกข์.

ฉะนั้นจึงสรุปความได้ว่า เรื่องขั้นทั้งห้า นั้นเป็น
เรื่องสำคัญที่สุดที่จะให้เกิดทุกข์ และไม่ให้เกิดทุกข์;
ถ้าเราไม่รู้จักขั้นห้าโดยถูกต้องจะต้องเป็นทุกข์ว่าไป เพราะ
ยึดมั่นถือมั่นในรูป ในเวทนา ในสัญญา ในสังขาร ในวิญญาณ
อย่างใดอย่างหนึ่ง เทียบทางตา เทียบทางหู เทียบทางจมูก
เทียบทางลิ้น เทียบทางกาย เทียบทางใจ. ถ้ารู้จักตามที่เป็น
จริงว่ามันเช่นนั้นเองตามธรรมชาติ, มีปฏิภิกิริยาเกิดขึ้น
ตามสมควรแก่ภิกิริยาที่กระทำ ที่เรียกว่าอิทัปปัจจยตา มัน
เป็นอย่างนั้นเอง ก็เป็นเรื่องของอิทัปปัจจยตา, ไม่ใช่
เรื่องตัวกู—ของกู, มันก็ไม่ใช่ทุกข์เลย. นี้เป็นผลของการ
ที่รู้จักขั้นห้าตามที่เป็นจริง จะสามารถป้องกันไม่ให้เกิด
ความยึดมั่นถือมั่น, ไม่เกิดความยึดมั่นถือมั่นก็ไม่มีทุกข์
เลย, ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า โดยสรุปแล้ว เบญจขั้นที่ประ-

เกือบด้วยอุปาทาน เป็นตัวทุกข์, ขันธ์ห้าที่มีอุปาทานว่าตัวกู—
ของกูนั้นแหละเป็นทุกข์. อย่าเียงชนิดนั้นอีกต่อไป มันก็
ไม่มีความทุกข์.

ดังนั้นจึงเอามายืนยันกับท่านทั้งหลายว่า เรื่องสำคัญ
ที่สุดในพระพุทธศาสนานั้น คือเรื่องสันนิทสยว่า ขันธ์ห้า
มิใช่ตัวตน, เป็นคำพูดที่พยางค์ ขันธ์ห้ามิใช่ตัวตน, ห้า
หกพยางค์เท่านั้น นั่นหัวใจของพุทธศาสนา, จึงได้พูดถึง
เรื่องขันธ์ห้ากันเสียอย่างหมดจด; แต่จะเข้าใจสักก็มากน้อย
ก็ไม่ทราบ. เรื่องมันมีอย่างนี้ พูดได้อย่างนี้ จะเข้าใจสักก็
มากน้อยก็ไม่ทราบ, แต่ขอร้องให้เอาไปคิด เอาไปคิด เอาไป
คิดในความหมายนี้ โดยแนวนี้ ให้รู้จักขันธ์ห้า, ขันธ์ห้า : รูป
เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ซึ่งมันเกิดอยู่ตลอดเวลาทั้งวัน
ทั้งคืนที่เราจะทำอะไรอยู่. เมื่อตายังเห็นรูปอยู่, หูยังได้ยิน
เสียงอยู่, จมูกยังได้กลิ่นอยู่, ลิ้นยังได้รสอยู่, กายยังได้สัมผัส
ผิวหนังอยู่, จิตยังคิดนึกอะไรได้อยู่, มันต้องมีขันธ์ห้า ขันธ์
ห้าอย่างนั้น ขันธ์ห้าอย่างนี้. ขันธ์ห้าอย่างโน้นอยู่ตลอดเวลา,
พอเอาเป็นตัวตนเข้าเมื่อไร มันก็เอาเมื่อนั้น
แหละ, เป็นทุกข์เมื่อนั้น.

รู้จักขั้นนี้ทำให้ดี มีสติ สัมปชัญญะให้พอ; เมื่อมันมีขึ้นก็อย่าได้เกียดมันถือมันให้เป็นอุปาทานขั้นนี้, ให้เป็นขั้นนี้ห้าเฉยๆ แล้วมันก็ดับไป, เกิดขึ้นแล้วก็ดับไป. พอเป็นอุปาทานขั้นนี้แล้วมันก็กัดเอา มันก็กัดเอา เหมือนกับว่า ถูกลูกศรเฉยๆ ไม่ปวดเท่าไร; แต่ถ้าถูกลูกศรที่อาบด้วยยาพิษแล้ว แหม! มันเกือบตายหรือตายเลย เพราะมันอาบด้วยยาพิษ. นี่ก็เหมือนกันแหละ ขั้นนี้ห้าถ้าไม่อาบด้วยยาพิษคืออุปาทาน ว่าตัวตนแล้ว มันก็ไม่เจ็บไม่ปวด.

มีคนส่งของมาให้ ทูเรียนกวนห่อใหญ่บอกว่าส่งมาทำบุญ ให้ช่วยทำให้ข้าที่หั่นหาย หายเจ็บโดยเร็ว. นี่ลองคิดดูซิจะให้ทำบุญด้วยสิ่งของให้ข้าหายหัก. อากมาตอบไปว่า คุณต้องใช้ยาของพระพุทธเจ้า ให้รู้ว่าขานั้นมิใช่ของคุณ ตัวคุณก็มีได้มีอยู่เป็นเจ้าของขา, แล้วมันจะหายทันทีแหละ, จะหายขาหักหรือเจ็บปวดทันที. นี่อนัตตาวิเศษอย่างนี้ รักษาโรคได้ทุกชนิด, ไม่ว่าโรคทางกาย โรคทางจิต.

ขอให้ใช้อนัตตา, ความรู้เรื่องอนัตตารักษาความทุกข์ทุกชนิด จะหายทันที; ถ้ารักษาหรือกินได้ ถ้ากิน

ไม่ได้รักษาไม่ได้มันก็ไม่หายเหมือนกันแหละ, มันก็นอน
ร้องครางไปเป็นขาของกู่เจ็บ กูจะตายอย่างนี้; แต่ถ้าพอขา
ไม่ใช่ของกูของธรรมชาติมันก็เล็กกัน มันก็หายทันที.

นี่รู้จักใช้ยานัตตารักษาโรคทุกโรค ไม่ว่าโรค
อะไร : โรคทางกาย โรคทางจิต โรคทางวิญญาณ รักษาได้
ด้วยยาคืออนัตตา เพราะเห็นความจริงของอิทัปปัจจยตา.

หรือสรุปสั้นๆว่าตถตา มันเช่นนั่นเอง, มัน
เช่นนี้เอง อะไรเกิดขึ้นเช่นนี้เองไว้ก่อน, อย่าให้เป็น
ตัวกูเป็นของกู มันก็ค่อยๆคลายละลายไป ไม่เกิดความ
ทุกข์ขึ้นมา พังดูเหมือนกับพูดเล่นว่าตถตา, ตถตาเช่นนี้
เอง, เหมือนกับคนพูดเล่น. แต่ความจริงสูงสุด ที่
พระพุทธเจ้าท่านตรัสสอนไว้ : เห็นตถตา เห็นเช่นนี้เอง
ก็เป็นตถาคต.

ขอให้เห็นอนัตตา, อนัตตา, สักว่าธรรมชาติ
เป็นไปตามเหตุปัจจัย กิริยาอาการของมันไม่ใช่มีตัวตน,
แล้วสิ่งนั้นที่ตั้งอยู่เป็นหลักเป็นประธาน ก็คือขันธทั้ง
ห้า คือชีวิต, ชีวิตประกอบอยู่ด้วยกายกับใจ ใจแยกเป็นสี่

ก็เลยได้เป็นห้า เป้าเซ็นท์ห้า มันเป็นตัวชีวิตที่คนยังไม่ค่อย
จะรู้จัก, รู้แต่ความรู้สึก รู้สึกว่ากูยังไม่ตาย กูยังกินได้อะไร
ได้อยู่นี่เป็นชีวิต แล้วก็ยึดถือชีวิต, แล้วชีวิตมันก็กัดเอา.
ฉะนั้นไม่ยึดถือชีวิต คือไม่ยึดถือขั้นทั้งห้า มันก็ไม่มี
อะไรกัด, มันก็สบายดี; เจ็บปวดเกิดที่ขาที่อยู่ที่ยา, ที่
มือก็อยู่ที่มือ หรือว่าหนักเข้าก็อยู่ที่ธาตุตามธรรมชาติ ไม่อยู่
ที่ขาหรือไม่ได้ว่าอยู่ที่มือ เรื่องก็จบ.

นี่วัน^{๕๕}ก็พูดมากไปแล้ว แต่เวลาก็เท่ากับทุกวัน พูดชั่ว
โมงครึ่ง ก็ต้องขอยุติการบรรยาย เพราะความสมควรแก่เวลา,
เปิดโอกาสให้พระคุณเจ้าทั้งหลายสวดบทพระธรรมคุณสาธยาย
ส่งเสริมกำลังใจให้มีการปฏิบัติธรรมะเข้มแข็งยิ่งขึ้นไป จน
ถึงกับละอึดตา ละอึดตาทุป่าทานได้ เป็นอนัตตาต่อไป.

คำมรดกแท้ นั่นคือเขี้ยว.

- ๑) แง่ไหนแหละ คือคำมรดกแท้ ผลเกิด
ให้ใจเกิด ดุจรสดี ที่ลิ้มรส
คำมรดกแท้ รดแท้ใจ ไม่ข้อยก
คนท่าไหน ละมุนใจ เมื่อทำด้วย ๑
- ๒) กอรั้งเขี้ยว เขี้ยวมัน ขากันเกิด
หนักใจเกิด กมขุรณดี มีอีกสิ่ง
เป็นพระเคี้ยว มาช่วยใจ อย่าประวัง
ละเป็นมี ๖ รสแท้ แต่ทุกคน ๕
- ๓) พระพุทธองค์ ทรงใครพ ข้องหนัก
๑ ในใจ ๑ ในใจ ออกมา มีเขา
ผู้บูชา พระพุทธองค์ มีมงกุฎ
สีสุก มีใจในใจ เพาะใจใจ ๑ ๕

พุทธธรรม อธิปัตย์
๒๕๓๓.๓.๓๐

หนังสือชุดหมูนล้อธรรมจักร

เรื่องที่ต้องรู้ หรือควรรู้

ท่านสาธุชนทั้งหลาย,

การพูดที่นี้ เกี่ยวกับ ไม่ใช่เทศนา ไม่ใช่ปาฐกถา แต่เป็นการพูดพิเศษส่วนตัว เพื่อปรับความเข้าใจบางอย่าง ให้ท่านทั้งหลายได้ทราบ เรื่องที่ต้องรู้ หรือควรรู้ แล้วแต่ละพิจารณา; ต้องรู้ ก็ถ้าไม่รู้แล้วมันเดือดร้อนเสียหาย หรือว่าควรรู้ ก็ให้มันได้รู้ตามที่ควรรู้.

เรื่องที่จะพูดนี้ เป็นเรื่องที่ต้องรู้ หรืออย่างน้อยก็ควรรู้ สำหรับพุทธบริษัทเรา โดยเห็นว่า ท่านทั้งหลายมาจากที่ไกล เหนื่อยมาก เปื่อยมาก ควรรู้จะได้รับประโยชน์อะไรคุ้มค่ากัน ถ้าไม่อย่างนั้นก็เรียกว่า ใช้เวลาไม่คุ้มค่า ใช้

*ธรรมบรรยายพิเศษ ในวันมาฆบูชา ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔

เงินไม่คุ้มค่า. อากมาผู้เป็นเจ้าของดิน ผู้ต้อนรับ ก็ต้องรับ ผิดชอบด้วยเหมือนกันแหละว่า ท่านทั้งหลายมา ต้องได้รับ ประโยชน์คุ้มค่า เพราะฉะนั้น จึงเลือกเอาเรื่องที่จะให้มีประ- โยชน์คุ้มค่า มาพูดกันเป็นส่วนตัว ในฐานะเป็นเพื่อนพุทธ บริษัท, จะเป็นภิกษุ สามเณร ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ก็เรียกว่าเป็น เพื่อนพุทธบริษัท จะต้องมีส่วนที่มีความเข้าใจร่วม กัน แล้วประพฤตร่วมกัน ให้สำเร็จประโยชน์แก่พระศาสนา. นี่คือเรื่องที่จะพูด ไม่เรียกว่าเทศน์ ไม่เรียกว่าปาฐกถา เรียก ว่าเป็นเรื่องพูดกันภายใน, ขอให้ท่านทั้งหลาย ตั้งใจฟังให้ดี ๆ ให้สำเร็จประโยชน์ เพราะว่ามัน ๆ สักที จึงจะได้มาพูดกัน อย่างนี้. เรื่องเทศน์กันตามธรรมเนียม ปาฐกถาตาม ธรรมเนียมนั้น หลายร้อยครั้ง พันครั้งแล้ว มันก็ยังจับใจ ความกันไม่ได้ เพราะว่าการพูดอย่างนั้น ต้องพูดตามระเบียบ แบบแผนประเพณี ไม่ใช่พูดปรับทุกข์แก่กันและกันเหมือน อย่างวันนี้นะ.

วันนี้จะพูดกันอย่างปรับทุกข์ หมายความว่า รับผิด ชอบร่วมกัน, เรารับผิดชอบร่วมกัน ในพระศาสนาของพระ- พุทธเจ้า เราจะทำทุกอย่างๆ เพื่อความตั้งอยู่ได้ มีอยู่ได้ เจริญ งอกงามอยู่ได้ แห่งพระพุทธศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า.

นี่คือสิ่งที่จะต้องรับรู้รับทราบ อย่าให้เป็นเพียงแต่ว่า เขกันไป
เขกันมา ตามขนบธรรมเนียมประเพณี อย่างนี้พระพุทธเจ้า
ไม่อนุโมทนาแน่ แล้วก็จะสั่งพระเศียรด้วย ขอให้เข้าใจ.

หมอบห้ามไม่ให้เทศน์ อาตมาก็เลียงมาเป็นพูด พูด
ปรึกษาหารือ จะเรียกว่าคือหมอบ หนีหมอบก็สุดแท้เถอะ แล้ว
ก็จะพูดเท่าที่รู้สึกว่าคุณได้ พอหมดแรงก็ต้องหยุด จะพูดได้
ก็ข้อก็สุดแท้ แต่ว่าจะพูดเป็นข้อๆ เพื่อให้ฟังง่าย เข้าใจง่าย,
แล้วมันก็เป็นเรื่องที่เขาเรียกว่า หนญาปากคอก คือเคยได้ยิน
ได้ฟังกันมาแล้ว แต่มันก็ไม่ได้สนใจให้จริงจัง. ขอพูดเป็น
ข้อๆ. ท่านทั้งหลายตั้งใจฟังให้ดี กำหนดจดจำไว้ให้เป็นข้อๆ.

ข้อแรก ก็จะพูดถึงเรื่องว่า เราทั้งหลายเป็น
เพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมด
ทั้งสิ้น.

นี่ก็สวดกันเป็นเนกแก้วนักษทอง ว่าอย่างนกกแก้ว
นักษทอง ก็ครั้งๆ มันก็ไม่สำเร็จประโยชน์ แล้วก็ยังไม่
ผลด้วย เพราะว่ามันไม่ใช่ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในใจ; เคียว
ขอให้มันมีความรู้สึกแท้จริงในใจ เพราะมองเห็นแจ่มชัดว่า

มันเป็นอย่างนั้น ข้อแรกว่า เพื่อนทุกข์ ข้อที่สองว่า
เพื่อนเกิดแก่เจ็บตาย นี่ขอแยกเป็น ๒ ชนิด

เป็นเพื่อนทางกาย เราทุกคน เกิด แก่ เจ็บ ตาย,
เกิดแก่เจ็บตาย ทางกายด้วยกันทุกคน นี่เป็น เพื่อนเกิดแก่
เจ็บตายทางกาย แยกออกไปทางกาย

ที่^๕ทางจิตใจ เราทุกคนก็มีกิเลส เมื่อมีกิเลสก็มี
ความทุกข์ นี่เราเป็นเพื่อนทุกข์ในทางจิตใจ ก็คือมีกิเลส
และมีความทุกข์. ขอให้มองเห็นว่ามันเป็นอย่าง^๕จริงๆ เป็น
เพื่อนกันถึงขนาด^๕จริงๆ ให้ความรู้สึก^๕รู้สึกลึกซึ้งลงไป
จิตใจเรียกว่าใต้สำนึก ใต้สำนึกคือไม่ต้องนึก แต่มันรู้สึกเต็ม
อยู่ในจิตใจ.

ข้อ^๕นี้สำคัญมาก ถ้ามีอะไรอยู่ใต้สำนึกอยู่ในจิตใจแล้ว
ข้อ^๕นั้นมันจริง มันออกมาเป็นเรื่องจริง ตึกก็ตึกจริง ชั่วก็ชั่ว
จริง; subconscious แปลว่าใต้สำนึก ให้มัน^๕รู้สึกอยู่ใต้สำนึก
ว่า ทุกคนเป็นเพื่อนทุกข์ในทางใจ แล้วก็^๕เป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ
ตาย ^๕นี้ทางกาย. ถ้าอัน^๕นี้มันมีอยู่ในใต้สำนึกจิตใจโดยแท้จริง
แล้ว มันก็บังคับให้ทุกสิ่ง^๕ที่ปฏิบัติกันอยู่เป็นไปอย่างถูกต้อง

จะปฏิบัติต่อกันที่เหนือกว่าเรา หรือคนที่เสมอกันกับเรา หรือคนที่ทำเลวกว่าเรา เราก็ปฏิบัติต่อเขา อย่างที่ว่าเป็นเพื่อน ทุกข์ เพื่อนเกิด เพื่อนแก่ เพื่อนเจ็บ เพื่อนตาย คือเป็นเพื่อนทั้งทางกายและทางใจ. แล้วมันก็จะไม่มากไม่น้อย ไม่สูงไม่ต่ำ มันคือพอดีๆ จะเป็นไปอย่างเรียบร้อยที่สุด เมตตา กรุณาโดยอัตโนมัติ แม้ไม่ทันเจตนา แต่ถ้ารู้สึกว่าเป็นเพื่อน มันก็มีเมตตา. เมตตาแปลว่าความเป็นเพื่อน คำว่าเมตทานั้น แปลว่าความเป็นมิตร หรือความเป็นเพื่อน; ถ้าได้สำนึกแห่งจิตใจมันรู้สึกว่าเป็นเพื่อน การกระทำทั่วไปมันก็เป็นเพื่อน.

นี่ขอให้ไปชำระสะสางความข้อนี ให้แจ่มกระจ่าง ไปนั่งพิจารณาพิจารณา เวลาที่มีว่างบ้าง ก็พิจารณาเถอะว่า ทั้งหมดคือเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น; บรรดาที่มีชีวิต เจื่อนมนุษย์นกกตี่ เพื่อนสัตว์เดรัจฉานกตี่ มันก็เป็นเพื่อน, ต้นไม้ต้นไม้ไถ่นมันก็มีชีวิต มันก็เป็นเพื่อนในระดับต่ำสุด ที่จะต้องรับว่า มันก็เป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย เหมือนกัน เพราะมันก็เกิด แก่ เจ็บ ตาย รู้สึกเป็นสุขเป็นทุกข์เหมือนกัน. อย่างนี้ลองคิดดูที่ว่า จิตใจจะเป็น

อย่างไร? จิตใจมันก็กว้างขวางสูงสุดมหาคาล ครอบงำโลก
ทั้งโลก แผ่เมตตาจิตไปทั่วโลก ว่าทั้งหมดเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด
แก่เจ็บ ตาย เพียงเท่านั้นก็เหลือหลายแล้ว, นี่สำนวนชาวบ้าน
ว่าเหลือกิน ถ้ามีความรู้สึกเป็นเพื่อน เกิด แก่ เจ็บ ตาย กัน
ไปอย่างนี้.

นี่เป็นข้อแรก ช่วยจำไว้ให้ดี ไปชักซ้อมเสียใหม่
อย่าเป็นแต่สวดค้อย่างนกแก้วนกขุนทอง ไม่สำเร็จประโยชน์
ว่ากันทุกครั้งที่สวดมนต์ แต่มันก็ละเมอๆ เหมือนนกแก้วนก
ขุนทอง. เตียวเราจะมีความรู้สึกแท้จริง ว่าเป็นเพื่อนทุกข์
เพื่อนเกิด เพื่อนแก่ เพื่อนเจ็บ เพื่อนตาย แบ่งเป็นทางใจ
และทางกาย : ทางใจเป็นเพื่อนทุกข์ มีความทุกข์เบียดเบียน
ของกิเลสด้วยกัน ทางกายก็ต้องเกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน
เลยไม่มีใครที่ไม่ใช่เพื่อน เป็นเพื่อนกันแท้จริงโดยธรรมชาติ
แต่รู้หรือไม่รู้ รับหรือไม่รับนั่นมันอีกเรื่องหนึ่ง. ถ้าจิตใจ
เป็นพุทธบริษัทโดยถูกต้อง มันก็ยอมรับความเป็นเพื่อนใน
ลักษณะนี้ ขนาดนี้ กว้างขวางทั่วจักรวาล ไม่ว่าเทวดา ไม่ว่า
มนุษย์ ไม่ว่าสัตว์ ไม่ว่าอะไรที่เป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย ;
แล้วก็สบายใจพอใจ รู้สึกว่าเป็นความปลอดภัย เป็นความ

เก่า มันก็หลับตาพูดไปอย่างนั้น บางพวกก็ว่า โชคเคราะห์ บางพวกก็ว่า เทวดาผีสง่างบังคับให้เป็นไป; ถ้าอย่างนั้นไม่ใช่พุทธบริษัท แม้แต่เชื่อว่ากรรมเก่า ก็ไม่ใช่พุทธบริษัท.

พระพุทธเจ้าคริสต์ไว้ชัด ๆ ว่า *ความสุขและความทุกข์ ไม่ได้เป็นผลของกรรมเก่า ไม่ได้เป็นการบันดาลของพระเจ้า แต่มันเป็นไปตามกฎอิทัปปัจจยตา.* เราถูกสอนหรือด้วยอะไร ก็ไม่ทราบ มักจะพูดว่ากรรมเก่าบ้าง เทวดาบ้าง โชคเคราะห์ชะตาราตีบ้าง อย่างนั้นไม่ใช่พุทธบริษัท; ถ้าพุทธบริษัทต้องเป็นอิทัปปัจจยตา นอนเจ็บเป็นอัมพาตอยู่ก็ดี ตายลงไปหยก ๆ นี้ก็ดี ก็เชื่อว่ามันเป็นไปตามกฎอิทัปปัจจยตา ไม่ต้องกรรมเก่า ไม่ต้องผีสง่างเทวดาโชคเคราะห์อะไร. กฎของอิทัปปัจจยตาทามธรรมชาติ มันถึงเข้ากับคนนั้นในลักษณะอย่างนั้น มันจึงตาย หรือว่านอนเจ็บอยู่ เป็นอัมพาตอยู่เป็นปี ๆ, ก็รู้ไว้ว่า เราเป็นสมาชิกอิทัปปัจจยตาด้วยกันทุกคน.

ถ้าว่าสมาชิก สมาชิกนี้ อากมาเห็นว่ามันเข้าใจกันง่าย เป็นสมาชิกสมาคมนั้นสมาคมนี สมาชิกสโมสรนั้นสโมสรนี้

เป็นสมาชิกไลอ้อนส์ โรตารีอะไรก็ได้แล้วแต่เดอะ เรียกว่าเป็นสมาชิก, นั่นเป็นเรื่องสมมติ เป็นตามสมมติ เป็นตามความสมัครใจ ก็เป็นสมาชิกกันไป นั่นนี่นับไม่ไหว. แต่ว่าโดยธรรมชาติแท้จริง ที่ส่วนลึกของจิตใจ ที่มันเป็นเองโดยธรรมชาตินั้น เราเป็นสมาชิกอิทัปปัจจยตา คืออยู่ภายใต้กฎอิทัปปัจจยตากันทุกคน ; จะเรียกว่าอิทัปปัจจยตาก็ได้ จะเรียกว่าปฏิจจนมุขปาทาก็ได้ แต่พระพุทธเจ้าท่านเรียกยาวเต็มๆ ว่า อิทัปปัจจยตาปฏิจจนมุขปาท ก็คือมีเหตุปัจจัยปรุงแต่งขึ้นมา แล้วก็ไปตามเหตุตามปัจจัย. มันอาศัยเหตุปัจจัยแล้วเกิดขึ้น เกิดเป็น สุข ก็ได้ เป็น ทุกข์ ก็ได้ เป็น สุข ก็ได้ เป็นทุกข์ก็ได้ แต่ที่ตื้นๆ สุก้นนั้นก็ต้องไม่เป็นสุขเป็นทุกข์ คือเหนือสุขเหนือทุกข์ คือเหนือกฎอิทัปปัจจยตา.

เดี๋ยวนี้เรายังเป็นไปตามกฎอิทัปปัจจยตา เพราะว่าเรายังไม่เป็นพระอรหันต์ จนกว่าเมื่อไรเป็นพระอรหันต์ จึงจะอยู่เหนือกฎอิทัปปัจจยตา อะไรปรุงแต่งไม่ได้. เดี่ยวนี้เราเป็นสมาชิกอิทัปปัจจยตา โดยธรรมชาติจัดบังคับให้เป็นแต่คนโง่มันไม่รู้สึกรู้สีก หรือคนบ้ามันไม่รู้สึกรู้สีก มันจึงได้เป็นบ้ามันไปยึดเรื่องโชคชะตาราตี ผีสงเทวคา กรรมเก่ากรรมอะไร

ก็ไม่รู้; แต่พระพุทธเจ้าว่า เป็นเพราะอำนาจของธรรมะที่เป็นกฎของธรรมชาติ คืออิทัปปัจจยตา. คนที่ไม่เคยชินกับคำนี้ ช่วยฟังดีๆ แล้วจำให้แม่นยำว่า อิทัปปัจจยตา อิทัปปัจจยตา ถ้าจะเรียกอีกชื่อหนึ่ง ก็ว่า ปฏิจตสมุปบาท.

พระพุทธเจ้าตรัสว่า ผู้ใดเห็นปฏิจตสมุปบาท ผู้นั้นเห็นธรรม ธรรมะ ผู้ใดเห็นธรรมะ ผู้นั้นเห็นฉันทตถาคต, เห็นอิทัปปัจจยตาหรือเห็นปฏิจตสมุปบาทก็ตาม เรียกว่าเห็นธรรมะ เมื่อเห็นธรรมะแล้ว ก็เห็นเราก็คือตถาคต. เห็นอิทัปปัจจยตา มันออกจะละเอียดคนละ บัจจยบางอย่างก็เป็นนามธรรม ไม่ใช่เป็นวัตถุสิ่งของ มันก็เห็นยากเหมือนกัน เป็นเรื่องทางจิตใจ แต่ทางวัตถุสิ่งของนี้มันก็เห็นง่าย นับตั้งแต่ ๑ ปริมาณปรุ้งมาเป็นกลุ่ม เป็นก้อน เป็นเซลล์ เป็นเนื้อหนังร่างกาย เป็นกระดูก เป็นอะไรขึ้นมา เป็นเนื้อเป็นตัวนี้ก็เรียกว่าบัจจยทางฝ่ายวัตถุ. บัจจยทางฝ่ายจิตใจก็ปรุ้งแต่งทำนองเดียวกัน, เห็นรูป หรือฟังเสียง หรือคมกลิ่น แล้วก็เกิดวิญญาณ แล้วก็เกิดผัสสะ แล้วก็เกิดเวทนา เกิดตัณหา เกิดอุปาทาน เกิดภพ เกิดชาติ จนเกิดทุกข์ นี้ฝ่ายจิตใจ.

ฝ่ายวัตถุฝ่ายรูปก็มีอยู่พวกหนึ่ง ฝ่ายนามก็มีอยู่พวก
 หนึ่ง รวมกันทั้ง ๒ ฝ่าย เรียกว่า อิทัปปัจจยตา มีปัจจัยปรุง
 แต่งแล้ว ก็ต้องเป็นไปตามเหตุปัจจัยนั้น ๆ นี้ใจความมั่นว่า
 อย่างนี้; สัตว์ทั้งหลาย อตภาพทั้งหลาย ขีวิตทั้งหลาย มัน
 มีเหตุปัจจัยปรุงแต่งขึ้นมา แล้วมันก็ต้องเป็นไปตามเหตุตาม
 ปัจจัยนั้น ๆ นั่นแหละเรียกว่าอิทัปปัจจยตา. เมื่อพูดให้ลูก
 เด็ก ๆ ฟังก็พูดว่า เมื่อมีสิ่ง^๕ เป็นปัจจัย^๕ สิ่ง^๕ ก็เกิดขึ้น^๕
 สิ่ง^๕ เป็นปัจจัย^๕ สิ่ง^๕ ก็เกิดขึ้น^๕ เมื่อสิ่ง^๕ ดับลง^๕ สิ่ง^๕ ก็ดับ
 ลง^๕ สิ่ง^๕ ดับลง^๕ สิ่ง^๕ ก็ดับลง^๕ มีเหตุมีปัจจัยทั้งฝ่ายเกิดและ
 ฝ่ายดับ; ฝ่ายดับก็เรียกว่ามันเกิดเหมือนกัน มันเกิดเป็น
 ความดับขึ้นมา เกิดเป็นความเกิดขึ้นมาก็ได้ เกิดเป็นความ
 ดับขึ้นมาก็ได้ ก็เรียกว่าเกิด, นมปัจจัย แล้วก็เป็นไปตามเหตุ
 ตามปัจจัยนั้น ๆ.

ทุกคนเป็นสมาชิกแห่งอิทัปปัจจยตา อยู่โดยธรรม-
 ชาติอันเฉียบขาด ปฏิเสธไม่ได้ ไม่ต้องไปขึ้นทะเบียน ไม่ต้อง
 เสียค่าธรรมเนียม ไม่ต้องประชุมอะไรหรอก มันเป็นอยู่
 โดยธรรมชาติ เป็นอยู่ในเนื้อในตัว. เมื่อเป็นสมาชิกของ
 อิทัปปัจจยตา ก็เตรียมตัวสำหรับเป็นไปตามกฎอิทัปปัจจยตา

ที่มาในรูปหนึ่งก็อย่าร้องไห้, ที่มาในอีกรูปหนึ่งก็อย่าหัวเราะ
อย่าต้องหัวเราะ อย่าต้องร้องไห้ มีจิตใจปกติเสมอ.

เป็นสมาธิอิทธิบาทัจฉยตา ให้เก่งให้ถูกต้อง แล้ว
ต้องเป็นอย่างนี้ ก็จะต้องไม่หัวเราะไม่ร้องไห้ ไม่ท้อใจไม่
เสียใจ ไม่บวกไม่ลบ; เพราะเป็นสมาธิแห่งอิทธิบาทัจฉยตา
มันก็ต้องเป็นไปอย่างนั้นอยู่แล้ว ไปรู้สึกเป็นบวกเป็นลบ มา
หัวเราะมาร้องไห้อยู่ มันก็เป็นทุกข์เปล่าๆ ไม่มีประโยชน์
อะไร. พุทธภาษารธรรมคาก็ว่า อย่าขึ้นหรืออย่าลง อย่าฟู
หรืออย่าแฟบ รักษาจิตให้ปกติอยู่เสมอ, นี้เรียกว่าเป็นผู้
รู้จักอิทธิบาทัจฉยตา ปฏิบัติอย่างถูกต้องตามกฎหมายของอิทธิบาทัจฉยตา
นี้มันเป็นข้อที่สอง.

เราเป็นสมาธิอิทธิบาทัจฉยตาแก่กันและกัน ค้ำยันกัน
ทุกคนทั้งหมดทั้งสิ้น ยิ่งกว่าเป็นเพื่อนเกิด เพื่อนแก่ เจ็บ
ตายเสียอีก, ความเป็นสมาธิแห่งอิทธิบาทัจฉยตานี้ ทัวถึง
ทัวถึงหมดด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น ไม่ยกเว้น คนก็เป็น สัตว์
เดรัจฉานก็เป็น ต้นไม้ต้นไม้ก็เป็น ก็มันเป็นไปตามเหตุตาม
ปัจจัยที่ปรุงแต่ง. บางรายก็น่ากลัว เป็นความตายเป็นความ

ทุกขียากล้าปาก, บางรายก็ไม่ถึงขนาดนั้น แต่ถึงอย่างนั้นก็
 ยังมีความหมายที่ว่า เมื่อมีกิเลสแล้วก็ต้องเป็นปัญหา คือเที่ยว
 มีความรักรบกวน เที่ยวมีความโกรธรบกวน, เที่ยวมีความ
 เกลียรบกวน ความกลัวรบกวน ความตื่นเต้นรบกวน ความ
 วิทกกังวลรบกวน ความอาลัยอาวรณ์รบกวน ความอิจฉา
 ริษยารบกวน ความหวงรบกวน ความหึงรบกวน, นี้ก็เป็น
 ของธรรมดา ที่ว่าเป็นไปตามกฎอิทัปปัจจยตา เป็นสมาธิ
 อิทัปปัจจยตา ก็ต้องเป็นอย่างนี้.

ถ้าให้เก่งให้ดี ต้องปฏิบัติชนิดที่ว่า สู้ได้ เจยได้
 ปกติได้ กฎอิทัปปัจจยตาทำอะไรไม่ได้ แม้จะถึงเจ็บป่วยถึง
 ตาย ก็ไม่หวั่นไหวหอรอก หัวเราะเยาะไปเสียทั้งนั้น, นี้สมาธิ
 อิทัปปัจจยตาควรเป็นให้ได้กันถึงอย่างนี้. ถ้าเป็นอย่างปล่อย
 ไปตามเรื่อง ปล่อยไปตามเรื่อง ก็อย่างที่เห็น ๆ เห็น ๆ อยู่
 เพียงคนนั้นเป็นอย่างนั้น คนนี้เป็นอย่างนี้ คนโน้นเป็นอย่าง
 โนั้น; แล้วก็ไปโทษว่า ทำไมมาเป็นแต่เราคนอื่นไม่เป็น
 เพราะมันไม่เหมือนกันนี่ แต่ว่านาน ๆ เข้ามันก็จะเหมือนกันทุก
 คน จะเป็นครบถ้วนกันทุกคนก็ได้ ในชาติเดียวเป็นไม่ครบ
 หลาย ๆ ชาติเข้ามันก็เป็นครบ. นี่มันเป็นเรื่องที่สอง เป็น

สมาชิกที่ปล่อยให้ตายอยู่โดยไม่รู้จัก ตีฆราวาสที่เสียศีล จะเป็น
สิ่งมีชีวิตก็ต้องเป็นสมาชิกที่ปล่อยให้ตาย เป็นไปตามกฎเกณฑ์
แห่งอทิปปัจจยา.

ข้อที่ ๓ เราเป็นลูกหนึ่งของธรรมชาติ ลูก
หนึ่งของธรรมชาติ คงจะฟังไม่ถูก ว่าเราไปยืมอะไรจากธรรม-
ชาติ; ธรรมชาติมันมีดิน น้ำ ลม ไฟ มีอากาศ วิญญาณ
ธาตุนาฬิก เป็นของธรรมชาติ. ลูกหนึ่งของธรรมชาติ
ก็คือว่า ชีวิตมันเหมือนกับยืมมาจากธรรมชาติ ธรรมชาติให้
ยืมมา ดิน น้ำ ลม ไฟ ส่วนร่างกาย ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม
ส่วนร่างกาย, ธาตุวิญญาณส่วนจิตใจ ส่วนธาตุอากาศเป็น
พื้นฐานรองรับทั้งร่างกายและจิตใจ ยืมธาตุตามธรรมชาติมา
แล้วจะต้องคืนเจ้าของ.

แต่จะพูดเรื่องธรรมชาติให้ชัดเจนเสียก่อน ที่จะต้อง
รู้จักธรรมชาติ ธรรมชาตินี้รู้จักอย่างไร? ก็รู้จักว่าทุกสิ่ง
ทุกอย่างเป็นธรรมชาติ ทุกส่วนของร่างกายเรา ภายนอก
ภายในเราก็เป็นของธรรมชาติ เพื่อนมนุษย์ทุกคนก็เป็น

ธรรมชาติ ทั้งโลกก็เป็นธรรมชาติ ทุกอย่างนี้เป็นธรรมชาติ
นี่ข้อหนึ่ง.

แล้วข้อที่ ๒ มีกฎของธรรมชาติบังคับธรรมชาติ
ทั้งหลายอยู่.

ข้อที่ ๓ มัน มีหน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ ต้อง
ปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้องตามกฎของธรรมชาติ มิฉะนั้นจะต้อง
ตาย.

กรณีปฏิบัติหน้าที่แล้วก็มีเรื่องที่ดี คือ ได้รับผล ได้
รับผลที่ทำหน้าที่ถูกต้องตามธรรมชาติ.

เรื่องของธรรมชาตินี้มี ๔ ความหมาย คือ ตัวธรรม
ชาติ ตัวกฎของธรรมชาติที่ประจำอยู่ในธรรมชาตินั้น
หน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ แล้วก็ผลที่ได้รับจากหน้าที่
มันมี ๔ ความหมาย. ในตัวเรามีธรรมชาติที่เนื้อตัว, แล้ว
ก็มีกฎของธรรมชาติบังคับทั้งเนื้อทั้งตัว ให้เป็นไปตามกฎของ
ธรรมชาติ, แล้วเรามีหน้าที่ที่จะปฏิบัติทั้งกายทั้งใจ ให้ถูกต้อง
ตามกฎของธรรมชาติ นี้เรียกว่าหน้าที่, กรณีปฏิบัติแล้วมันก็
เกิดผล ปฏิบัติถูกต้องก็ได้รับผลเป็นความสุขสบาย ไม่ถูกต้อง
ก็ได้รับผลเป็นยุ่งยากลำบาก.

หน้าที่ คือ พระธรรม *ธรรมะแปลว่าหน้าที่* หน้าที่
 ที่จะต้องปฏิบัติให้ถูกต้อง ความถูกต้องต่อความรอด ความ
 ถูกต้องต่อความไม่เป็นทุกข์นั้นเรียกว่าหน้าที่. ทุกคนจงรู้จัก
 หน้าที่ หน้าที่คือพระธรรม เป็นธรรมชาติในความหมายที่สาม,
 ปฏิบัติให้ถูกต้องตามหน้าที่ รู้จักว่าเราเกี่ยวข้องกับ
 ธรรมชาติ ซึ่งมีอยู่ ๔ ความหมาย. เราคนเดียวกันก็เป็นอย่างนี้
 ทั้งโลกทั้งจักรวาลก็เป็นอย่างนี้ มีธรรมชาติ มีกฎของ
 ธรรมชาติ แล้วก็มีผลที่จะเกิดจากการทำหน้าที่; ฉะนั้น
 อยากรจะมีความเจริญรุ่งเรืองเป็นสุขสบาย ก็ทำหน้าที่ให้ถูกต้อง
 ตามกฎของธรรมชาติ.

เกือบจะทุกวัน วันละหลาย ๆ คน มาขอพร ๆ
 ขอพร ๆ. อาตมานึก โอ! มันบ้าแล้ว คนพวกนี้บ้าแล้วเขา
 ให้พร ให้พรกันจนไม่มีโกดังจะเก็บ ยังมาขอพรอีก; พรอย่าง
 นั้นฉันไม่มี มีพรแท้จริงคือหน้าที่ คือปฏิบัติหน้าที่ ปฏิบัติ
 หน้าที่ให้ถูกต้อง แล้วก็จะเกิดเป็นพรแท้จริงของพระ-
 พุทธเจ้า เป็นผลดีผลจริงขึ้นมา. คุณจงทำหน้าที่ทุก
 หน้าที่, หน้าที่ที่เป็นมารดา บิดา เป็นลูก เป็นหลาน เป็นนาย
 เป็นคนใช้ เป็นบ่าว เป็นชาวนา เป็นพ่อค้า เป็นอะไรก็ตาม

หน้าที่สารพัดหน้าที่ ทำหน้าที่ให้ถูกต้องคือพร ; นี้ทุกอย่างปฏิบัติให้ถูกต้องหน้าที่ ซึ่งมีกฎของธรรมชาติบังคับอยู่.

เมื่อได้ยินคำว่าธรรมชาติ ๆ ในพระพุทธศาสนา ก็ขอให้เข้าใจว่ามันมีอยู่ ๔ อย่าง อย่างนี้ จำไว้แม่น ๆ ทัวธรรมชาติเอง ทัวกฎของธรรมชาติที่มีอยู่ในนั้น แล้วทัวหน้าที่ที่มนุษย์จะต้องปฏิบัติ แล้วก็มีผลที่จะเกิดจากหน้าที่, นี้รู้ธรรมชาติ ๔ ความหมายนี้ให้ดี ๆ แล้วก็จะเป็นผู้ชนะธรรมชาติ จะเอาชนะธรรมชาติ คือสามารถใช้ธรรมชาติให้เกิดประโยชน์ เกิดความสุข.

ข้อ ๔ เรามีการผูกพันกับธรรมชาติเหมือนกับที่เราขี่ของมาไว้ แล้วต้องคืนเจ้าของ. อดภาพชีวิตร่างกายทั้งหมดนี้ เหมือนกับขี่มาจากธรรมชาติ ธรรมชาติให้ขี่มา แล้วมาพัฒนาเอาเอง ปฏิบัติเอาเอง พัฒนาเอาเอง ให้ได้ผล ได้ประโยชน์ตามที่ตัวต้องการ, ได้ทุนรอนมาได้เติมพันมาจากธรรมชาติ ให้ขี่มาพัฒนาเอาเอง เสร็จแล้วต้องส่งคืน โดยเฉพาะเมื่อเวลาแตกดับ มันส่งคืนธรรมชาติ.

เดี๋ยวนี้ยืมของธรรมชาติมาแล้ว มันยกยก มัน
 กระทบ, มันมากิดว่าตัวกู ว่าของกู ทั่วๆของกู ทั่วๆของกู
 เนื้อหนังของกู ชีวิตของกู อะไของกู ไม่รู้ไม่ชี้ว่าเรื่องยืม
 มาจากธรรมชาติ; นี่มันเป็นคนกระทบ หลอกหลวง ยกยก
 มีตัวกูเมื่อไร ก็ได้เป็นทุกข์เมื่อนั้น คิดว่าตัวกูเมื่อไร ก็
 เป็นทุกข์เมื่อนั้น. นี่คนไม่เชื่อ คนยกยก คนกระทบ
 สัตย์ ยืมของธรรมชาติมาเป็นเค็มพันเพื่อพัฒนา แล้วมาว่า
 ตัวกู ว่าของกู กระทั่งตายเข้าโลงมันก็ไม่กินให้ ก็ไม่
 ยอมละว่า ไม่ใช่ตัวกู ไม่ใช่ของกู.

ไม่รู้ให้ตัวว่า เรานี่ยืมสิ่งที่เรียกว่าชีวิต ต้นทุนหรือ
 เค็มพัน มาจากธรรมชาติ มาเป็นชีวิตเป็นร่างกาย เป็นรูป
 เป็นนาม เป็นจิตเป็นใจ แล้วก็พัฒนาเอาเดอะ พัฒนาเอา
 แค่อย่าไปหลงไหลหรือโง่เขลาว่าตัวกู ว่าของกู ให้เป็นของ
 ธรรมะหรือของธรรมชาติ; รีบพัฒนาให้ได้อย่างใจ ให้ถูก
 ต้อง ให้เป็นสุขเสีย แล้วก็ไม่ว่าของกู ไม่ว่าตัวกู เมื่อตาย
 มันก็กลับไปหาธรรมชาติเอง เป็นการใช้คืนอย่างถูกต้อง ไม่
 ยกยก ไม่กระทบไม่อะไร.

นี้ว่าชีวิตนี้ธรรมชาติให้ยืมเป็นเค็มพันมา ลงทุนเอา
 พัฒนาเอา กำขายเอา เหมือนกับกำขายด้วยชีวิต, แล้วก็รู้จัก
 ว่ามันเป็นของธรรมชาติ อย่าให้เป็นของกู ทั่วกู เหมือนกับ
 นกเขา; นกเขามบินไปจับต้นไม้ไหน มันก็ว่าของกู ๆ อยู่
 ที่นั่นเลย ไม่ว่าจะไปจับที่ต้นไม้ไหน. นี้คนเราก็จะเป็น
 อย่างนั้น อะไรคว่ำมาก็เป็นทั่วกู เป็นของกูไปเสียทั้งนั้น แล้ว
 นั้นแหละมันกัดเอา; มีตัวกู มีของกู แล้วก็เห็นแก่ตัว
 มันก็เกิดกิเลส แล้วก็เกิดเป็นทุกข์ เพราะมันเห็นแก่ตัว.
 อย่ามีความรู้สึกเป็นทั่วกู ของกู มันก็ไม่เห็นแก่ตัว มันก็เบา
 สบาย, พัฒนาๆ ชีวิตจิตใจร่างกาย เอาตามความต้องการ
 จะเอาความร่ำรวยอย่างไรก็ได้ จะเอาความสุขสมบูรณ์อย่างไร
 ก็ได้ จะเอาความสงบสุขอย่างไรก็ได้ พัฒนาเอาตามใจชอบ
 แล้วก็กินธรรมชาติโดยอัทธโนมัตติ พอกายลงก็อย่าเป็นทั่วกู
 ของกู; เต็มวันมันทั่วกูของกูจนเข้าโลง เข้าโลงก็ไม่ยอม
 ปล่อย นี่เรียกว่ามันนัยยกออกมาเกินไป ธรรมชาติให้ยืม เป็น
 ของยืม.

ข้อที่ ๕ บัญหาเรื่องเพศ หรือเหนือเพศ หรือการสมรส. บัญหาเกี่ยวกับเพศมีมาก คือเพศหญิง เพศชาย พอไปยึดมั่นถือมั่นเพศหญิงเพศชาย ก็จะมีปัญหา มาก ยุ่งยากจนตลอดชีวิตเหมือนกัน. ทามธรรมชาติๆ ซึ่งอาจจะ ไม่เคยได้ยินได้ฟังก็ได้ว่า จิตใจแท้ๆ จิตแท้ๆ จิตบริสุทธิ์แท้ๆ ไม่เป็นเพศหญิงหรือไม่เป็นเพศชาย ว่าง แต่ว่ามันมีเจตสิก- ธรรมพวกหนึ่ง เรียกว่า อินทรีย์ ที่เป็นหญิงเรียกว่าอิตถินทรีย์ ที่เป็นชายเรียกว่าปฺริสนินทรีย์ ; อินทรีย์ที่เป็นเจตสิกมันจับ เข้าที่จิตใจ แล้วจิตใจก็จะรู้สึกว่าเป็นหญิงหรือเป็นชาย.

คุณลองกิดดู ธรรมคานี้ไม่รู้สึกว่าเราเป็นหญิงหรือ เป็นชาย แต่ถ้ามีอินทรีย์นี้เกิดขึ้นในจิตใจเมื่อไร มันก็รู้สึก เป็นหญิงหรือเป็นชาย. อวัยวะเพศธรรมชาติให้มาเพื่อสืบ พันธุ์ เพื่อการสืบพันธุ์ ธรรมชาติมีอำนาจเหนือเมฆ ให้ อวัยวะสืบพันธุ์มา, แล้วก็จิตใจนั้น ก็ให้เจตสิกที่จะรู้สึกว่าเป็นหญิงหรือเป็นชายมา; พออายุสมควร อวัยวะเพศก็ทำ หน้าที่ ความรู้สึกว่าเป็นหญิงหรือเป็นชายก็ทำหน้าที่ แล้วก็มี บัญหาเกี่ยวกับเพศ.

ถ้าเป็นเรื่องเพียงสี่พันรูให้มนุษย์ไม่สูญพันธุ์เท่า
นั้น มันก็ไม่มีปัญหาอะไรนัก แต่ถ้ามันกลายเป็นเรื่องกามา
รณณ์ กามคุณ มันมีเรื่องมากมายแหละ ยิ่งกว่าฆ่ากันตาย
กามารณณ์เป็นปัญหาอย่างไรก็รู้กันเอง มองเห็นกันอยู่. มัน
ต้องควบคุมความรู้สึกทางเพศ^๕เสียให้ได้ อย่าให้มันรู้สึก
เป็นหญิงเป็นชาย อย่างโง่เขลาอย่างบ้าหลัง, ให้ความจริงว่า
ทามธรรมชาติไม่เป็นหญิงไม่เป็นชาย ต่อเมื่อเจตสิกธรรม
อิทธิคุณทรีย์ครอบงำก็รู้สึกว่าเป็นหญิง ปุริสีนทรีย์ครอบงำ
ก็รู้สึกว่าเป็นชาย ทำกิจกรรมระหว่างเพศได้ ต้องมีความ
รู้สึกอัน^๕นี้ ถ้าความรู้สึกอัน^๕นี้ไม่เกิด มันก็ทำกิจกรรมทางเพศ
ไม่ได้; ก็เลือกเอาเองว่า ยุ่งเท่าไร ไม่ยุ่งเท่าไร.

ฉะนั้นอย่าให้ความรู้สึกทางเพศมันครอบงำไปเสีย
ตลอดเวลา แม้ว่าร่างกายจะมีนิมิตเป็นเพศหญิงเพศชายอยู่
ตลอดเวลา นั่นเป็นเรื่องของธรรมชาติ เพื่อการสืบพันธุ์;
แต่เพื่อความสงบสุข เพื่อสันติภาพ ความเยือกเย็นแห่งจิตใจ
แล้ว จงอยู่เหนือเพศ จงรู้สึกว่าเป็นเหนือเพศ ไม่มีความรู้สึก
เป็นหญิงเป็นชาย. ไปกึกกูดอะ ถ้าเมื่อใดไม่มีความรู้สึก
ว่าเป็นหญิงเป็นชาย เมื่อนั้นสบายก็มากน้อย พอรู้สึกเป็นหญิง

หรือเป็นชายขึ้นมากก็ตาม เมื่อนั้นมันยุ่งยากก็มากน้อย, นี่ก็เป็นธรรมชาติ ความลับของธรรมชาติ. พระอรหันต์หมดความรู้สึกทางเพศ ว่าเป็นเพศหญิงหรือเป็นเพศชาย ก็สบายไปเลย ; แต่พวกปลุกุชนโง่เขลา มันยังเป็นหญิงเป็นชายมากเข้าไปอีก ไปส่งเสริมไปหลอกลวงกันให้มากขึ้นไปอีก ให้มันบ้าจนถึงกับเป็นบ้าไปเลย.

ก็ควรจะรู้ไว้ว่า ความรู้สึกทางเพศนี้ มันเป็นเรื่องชั่วคราว เป็นเรื่องความโง่ก็ได้, หลงไปในอดีตินทรีย์ก็เป็นหญิง หลงไปในปุริสอินทรีย์ก็เป็นชาย ก็ยุ่งยากลำบากด้วยเรื่องทางเพศ. ถ้าจิตบริสุทธิ์ จิตสะอาด จิตเกลี้ยงเกลา ความรู้สึกอินทรีย์เหล่านี้ครอบงำไม่ได้ ก็อยู่เหนือเพศ แต่ไม่ใช่กะเทย กะเทยมันอยู่ตรงกลาง ระหว่างหญิงระหว่างชาย, นี้อยู่เหนือไปเสียอีก เหนือหญิงเหนือชายไปเสียอีก ไม่ใช่กะเทย.

จิตที่ว่าง ที่สบาย ที่สงบเยือกเย็น ไม่มีปัญหาทางเพศรบกวนนั้น เหนือความเป็นหญิงเหนือความเป็นชาย, นี้อะไรทำได้ ก็มีเวลาที่มีความสุขสงบมาก ใครทำไม่ได้หรือ

ถึงกับเป็นบ่าวเป็นทาสของความรู้สึกทางเพศ คนนั้นก็ลำบากจนตาย ต้องฆ่ากันตาย ฆ่าพ่อฆ่าแม่ของตัวเองก็ได้ เพราะความรู้สึกทางเพศมันบ้ามันคลั่งขึ้นมา. ที่พูดนี้ก็หมายความว่าอย่าให้ความรู้สึกทางเพศนั้นทำอันตรายมากนัก ครอบงำยับยั้งมากนัก รู้จักสลัดบ่วงบ่วง รู้จักจัดเวลาให้ไม่เป็นหญิงไม่เป็นชายให้มากเข้าไว้ แล้วมันก็สบายดี.

นี่ความรู้สึกทางเพศ จงพยายามรู้สึกเหนือเพศเหนือบวกเหนือลบ ถ้าจะมีการสมรสก็เพียงว่าสืบพันธุ์ ไม่สูญพันธุ์ ทางร่างกายมีการสมรส ก็มีลูกมีหลานออกมา, สมรสทางจิตใจ มีจิตใจเสมอกัน ทางกายไม่ต้องถูกต้องกัน เรียกว่าสมรสทางจิตใจก็ยังดี ก็มี การสมรสที่เป็นสุขสงบได้ด้วยอีกทางหนึ่ง. สมรสทางจิตใจ ทางจิต ทางวิญญาณ เมื่อมีความรู้ตรงกัน มีความปฏิบัติธรรมเหมือนกันตรงกัน ก็เหมือนกับการสมรสทางวิญญาณ อันนี้ไม่ยุ่งยาก เรียกว่าสมรสทางจิตหรือทางวิญญาณ แต่ถ้าสมรสทางกายทางนั้นก็ยังเป็นธรรมดา. เรารู้เรื่องเพศกันไว้อย่างนี้ตามสมควร อย่าให้ปัญหาเรื่องเพศขบถจิตใจกันมากมายนัก ให้มีเวลาว่างที่เป็นอิสระ อยู่เหนือความรู้สึกเป็นเพศหญิงเพศชายกันเสียบ้าง ;

ลองไปเทียบดูง่าย ๆ ว่า เมื่อไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นหญิงเป็นชายนั้น
สบายเท่าไร พอรู้สึกเป็นหญิงเป็นชายขึ้นมา มันยุ่งยากสัก
เท่าไร. นี่เอาชนะปัญหาเกี่ยวกับเพศให้ได้ ก็จะได้อะไรดี ๆ
มากกว่าธรรมดามากทีเดียว.

ข้อที่ ๖ เรื่องชีวิตสังโฆหาร ชีวิตตะสัง

โฆหาระ กงฟังไม่ถูก ไม่ใช่อดีต ถ้าฟังไม่ถูกก็เป็นแรก
อาตมาก็เบ้าบีให้แรกฟัง แต่ถ้าฟังถูกก็ไม่ต้องเป็นแรก. นี่
มันเป็นคำที่มีอยู่ในบาลีในพระไตรปิฎก ที่เขาใช้พูดกัน *ชีวิต
สังโฆหาร* แปลว่า การค้าขายด้วยชีวิต, *สังโฆหาระ* *สังโฆหาร*
แปลว่าค้าขาย ก็ทำให้เกิดกำไร. นี่เราใช้ชีวิตเป็นเดิมพัน
อย่างที่ว่ามาเมื่อตะกัน^{๕๕} เป็นทุนค้าขาย ให้เกิดผล ๆ เกิดผล
มันมีเป็น ๒ ระดับ คือทางโลก กับ ทางธรรม.

ทางโลก ถ้าค้าขายหรือทำอะไรมีกำไร สบาย มี
หลักทรัพย์ค้ำประกัน เขาก็เรียกว่าเสร็จกิจการค้า โดยชีวิตใน
ทางโลก; คนแก่คนนั้นก็มอบทรัพย์สินสมบัติให้ลูก ให้หลาน
ให้เหลน หลักทรัพย์สมบูรณ์แล้ว ตัวเองก็นุ่งผ้าขาว สวม
เสื้อขาว ใส่รองเท้าวัว ก็นั่งร่วมชาว ไปเดินเล่นอยู่ริมลำธาร

บ้ำละเมาะ เขือกเข็นเป็นสุข นี้จบการกำทางชีวิต แต่ว่า
มันเป็นค้ำนโลก.

นายคนหนึ่งเขาทำได้อย่างนี้ละ เป็นพราหมณ์มหา-
ศาล ทำได้อย่างนี้ นุ่งผ้าขาว สวมเสื้อขาว ใส่รองเท้านขาว
ก้นร่วมขาว ไปเดินอยู่ริมลำธาร. เผอิญไปพบพระพุทธรเจ้าเข้า
เขาก็คุยอวคพระพุทธรเจ้า ว่าเขาเป็น ผู้สำเร็จชีวิตะสังโฆหาระ
จบกิจ จบหน้าที่ของมนุษย์ หน้าที่ของมนุษย์เขาทำเสร็จแล้ว
เพราะคนนี้รู้แต่เรื่องวัตถุเรื่องร่างกาย.

พระพุทธรเจ้าว่ายังไม่เสร็จ. เขาถามว่าไม่เสร็จอย่าง
ไร? พระพุทธรเจ้าว่า ถ้าทรัพย์สมบัติเหล่านี้มันเสีย สูญเสีย
ไป แกจะร้องไห้ไหม? ถ้าลูกตาย เมียตาย หลานตาย
เหลนตาย แกจะร้องไห้ไหม? นายคนนั้นมันก็นึกได้ เออ จริง
ถ้าทรัพย์สมบัติเหล่านี้สูญไป ลูกหลานตายก็ร้องไห้ ยังไม่
สำเร็จชีวิตะสังโฆหาระ ยังต้องปฏิบัติในส่วนจิตใจ. ทำจิตใจ
ให้ดี สูงสุดเหมือนกับมีทรัพย์สมบัตินั้นอีกทีหนึ่ง จนไม่มีความ
ทุกข์ ไม่ค้ำใจ ไม่เสียใจ อยู่สมำเสมอ อย่างนี้จึงจะเรียกว่าสำเร็จ
กิจทางการค้ำของชีวิต. ฟังดูให้ดี หลักรี้มาแต่โบราณว่า ชีวิต

นี่เปรียบเสมือนการค้า ถ้าทางวัตถุก็มีทรัพย์สินสมบัติถึงที่สุด แต่ถ้าค้าทางจิตทางวิญญาณ ก็มีธรรมะถึงที่สุด กิเลสไม่มี; ถ้าทางโลกทางโลกียะ มีทรัพย์สินสมบัติถึงที่สุดจริง แต่มันมีกิเลส มากด้วย เพราะมันมีเรื่องยุ่ง แต่ถ้าค้าสำเร็จทางจิตใจ มันมีแต่ ธรรมะไม่มีกิเลส ก็หมดปัญหา.

ทุกคนมีการค้าทางชีวิต แต่โดยไม่รู้สึกรู้ตัว ไม่รู้สึกรู้ตัว ไม่รู้ตัว ไม่รู้ธรรมะ ว่าเรามีการค้าทางชีวิต เกิดมาจากท้องถิ่น ตา มารดาแล้ว มันก็ต้องทำทุกอย่าง เพื่อให้ได้สิ่งที่ดีที่สุด ที่มนุษย์ควรจะได้. แต่เดี๋ยวนี้รู้จักแต่เรื่องทางวัตถุ มี ทรัพย์สินสมบัติ มีเกียรติยศ ชื่อเสียง มีอำนาจวาสนา ก็พอแล้ว จบแล้ว. นั่นมันของบุคคล จบการค้าโดยชีวิตของบุคคล; แต่ถ้ามาปฏิบัติธรรมะ ให้กิเลสหมดไป มรรค ผล นิพพานเข้ามาแทน, นี่การค้าทางจิตใจ ที่ถูกต้องและสมบูรณ์.

จึงขอให้มีการค้าทางจิตใจกันบ้าง อย่ามีแต่การค้า ทางวัตถุ ทางร่างกาย คือทรัพย์สินสมบัติ เกียรติยศชื่อเสียง อำนาจวาสนาบารมี นั่นเป็นครึ่งหนึ่งเท่านั้นแหละ ทรัพย์สินทาง ร่างกาย; แต่ถ้ามีทรัพย์สินคือมรรค ผล นิพพานในทางจิตใจ ชีวิตจะเย็นและเป็นประโยชน์ ไม่กักเจ้าของ. ชีวิตนี้ถ้ายังกัก

เจ้าของอยู่ ยังใช้ไม่ได้, เที้ยวรัก เที้ยวโกรธ เที้ยวเกลียด เที้ยวกลัว เที้ยวตื่นเต้น เที้ยววิตกกังวล ยังกักเจ้าของ; ชีวิตต้องเยือกเย็น เย็นสนิท ไม่กักเจ้าของ. นั่นแหละความหมายของนิพพาน แล้วไม่อยู่เฉย เป็นประโยชน์ ๆ ๆ แก่ทุกคน แก่ทุกฝ่าย ๒ คำจำให้แม่นว่า ชีวิตนี้เยือกเย็นและเป็นประโยชน์ ๒ คำ เยือกเย็น และ เป็นประโยชน์.

ขอให้ได้อย่างนั้น เกิดมาที่หนึ่งให้ได้ชีวิตเยือกเย็น เยือกเย็นส่วนทั่ว แล้วเป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่าย เป็นประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์ แก่ประเทศชาติ ศาสนา แก่โลก แก่อะไร เป็นประโยชน์ เพราะรู้จักทำการค้าด้วยชีวิตอย่างถูกต้อง; สำเร็จการค้าทั้งทางฝ่ายวัตถุ และจิตใจ เขาก็ได้รับประโยชน์ สูงสุดคือชีวิตนี้เยือกเย็นและเป็นประโยชน์ คือบรรลุนิพพาน.

นิพพานต้องได้เมื่อเป็น ๆ เมื่อชีวิตเป็น ๆ ทายแล้วจะมีประโยชน์อะไร; อย่าไปหลงตามคนโกงว่า ได้นิพพานกันต่อตายแล้ว จะมีประโยชน์อะไร มันต้องยังมีชีวิตเป็น ๆ อยู่, ได้รับความสงบสุขเพราะไม่มีกิเลส นั่นแหละคือนิพพาน. ถ้าชีวิตนี้มีแต่เย็น ไม่ร้อนเพราะกิเลส

แล้วก็เป็นประโยชน์ นั้นแหละเป็นนิพพาน แล้วก็ได้กันเสีย
 ทั่งแต่ยังมีชีวิตอยู่. ปรับปรุงกันเสียใหม่ ปรับปรุงทุกอย่าง ให้
 ชีวิตนี้มีความเยือกเย็น และมีความเป็นประโยชน์; จะมีทรัพย์
 สมบัติก็ได้ ถ้าปรับปรุงถูกต้อง มันก็ช่วยให้เกิดความเยือกเย็น
 มีความสะดวกสบายได้ ทำประโยชน์ได้กว้างขวางกว่าคนที่ไม่
 มีทรัพย์สมบัติ มีปัญญา มีความรู้ด้วย มีทรัพย์สมบัติด้วย
 ชีวิตนี้ก็จะเยือกเย็นจริง แล้วก็จะเป็นประโยชน์กว้างขวาง
 เรียกว่าเกิดมาที่หนึ่ง ประสบความสำเร็จในการค้าขายด้วยชีวิต
 จึงรีบปฏิบัติธรรม.

ข้อที่ ๗ **รีบจัด** **รีบทำ** **รีบปรับปรุง** **ให้**
ชีวิตมีความถูกต้องอย่างที่ว่ามาแล้ว. นับตั้งแต่วันที่
 เราเป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย, เราเป็นสมาชิกอภิทัปปัจฉยา,
 เราเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ ยืมชีวิตมาจากธรรมชาติ มาพัฒนา,
 เราอยู่เหนือปัญหาเรื่องเพศ เราอยู่เหนือความรู้สึกทางกิเลสทาง
 เพศ, เรามีชีวิตโหวหาร สังโหวหาร คือค้าขายชีวิตได้กำไรถึงที่สุด
 ทั้งฝ่ายวัตถุและฝ่ายจิตใจ. นี้รีบปฏิบัติให้ได้เป็นอย่างดี อย่า
 รอต่อท้ายแล้ว; เขาพูดกันว่า รออีกก็หมิ่นชาติไม่รู้จริงจะ

นิพพานนี้ ^๕ไม่รู้พูดทำไม จะมีประโยชน์อะไรกับใคร มันต้อง
ได้แต่ยังมีชีวิต^๕อยู่ คือ ความเยือกเย็นและเป็นประโยชน์.
ฉะนั้นขอให้รีบจัดการปรับปรุงตามมีตามเกิดตามได้ ว่าให้มัน
มีชีวิตเยือกเย็นและเป็นประโยชน์กันทันเวลา.

เอา ^๕ที่^๕มาถึงเรื่องที่สูงขึ้นไป เป็น ข้อที่ ๘ ก็จะมี
ต้องมีความรู้เรื่อง ^๕สติปัญญา เรื่องอนัตตา คือเรื่อง
ความว่างจากตัวตนและมีใช้ตัวตน. ชีวิต^๕มัน^๕เป็นไปตาม
บัจจย เป็นไปตามบัจจย มีบัจจย แล้วก็ต้องเป็นไปตามบัจจย
ถ้ามันมีตัวตน มันก็บังคับได้ว่าเป็นอย่าง^๕น้อย^๕เป็นอย่าง^๕นั้น
เป็นอย่าง^๕น้อย^๕เป็นอย่าง^๕นั้นได้ตามใจชอบ; เคียว^๕มัน^๕ไม่ได้
ตามใจชอบ มันเป็นไปตามเหตุตามบัจจยของมัน จึงเรียกว่า
ไม่มีความหมายแห่งตัวตน ที่จะมากทดลองสติปัญญีสัญญา^๕กัน^๕ได้ว่า
ต้องอย่าง^๕ไม่^๕ใช้อย่าง^๕นั้น, ^๕ความรู้^๕ดีกว่า^๕ตัวตน^๕ มัน^๕เป็น^๕ของ
เข้าใจเอาเท่านั้น สำคัญมัน^๕หมาย^๕เอา^๕เท่านั้น ^๕ไม่ใช่^๕เป็น^๕เรื่อง^๕จริง.

คำสอนในวันมาฆบูชา มีอยู่ ๓ ข้อ ว่า ^๕ไม่^๕ทำ^๕อกุศล
^๕แล้วก็^๕ทำ^๕แต่^๕กุศล ^๕แล้วก็^๕ทำ^๕จิต^๕ให้^๕ขาว^๕รอบ, ^๕หลัก^๕ใหญ่^๕ๆ ^๕ของ
มาฆบูชา ^๕ไม่^๕ทำ^๕อกุศล ^๕ทำ^๕แต่^๕กุศล ^๕แล้ว^๕ทำ^๕จิต^๕ให้^๕ขาว^๕ม่ง ^๕เหนือ

กุศลเหนืออกุศล; อกุศลแปลว่าไม่ทำสิ่งที่ควรทำ กุศลแปลว่าทำสิ่งที่ควรทำ ที่เหนืออกุศลเหนืออกุศล มันหมกบังปัญหาในสิ่งที่จะต้องทำ ไม่ต้องทำอะไร, ถ้าเข้าใจคำว่ากุศลอย่างนี้ก็ถูกแหละ.

แต่ฉันไปเข้าใจกุศลเป็นบุญเสียอีก ไ้ร้ร้าย ใต้สวยงาม ได้กำมารมณ ได้อยู่ในสวรรค์ อย่างนั้นไม่ใช่กุศลหรอก จะเรียกว่าบุญก็ตามใจเถอะ แต่ไม่ใช่กุศล. กุศล กุสะละ แปลว่าตัดสิ่งที่ควรตัด คือตัดสิ่งเลวร้าย อกุศล ไม่ตัดสิ่งที่เลวร้าย, ที่ทำจิตให้บริสุทธิ์ ก็คือว่า เหนืออกุศลเหนืออกุศล พุคอย่างสมัยนี้กว่าเหนือคเหนือขัว เหนือบุญเหนือบาป เหนือสุขเหนือทุกข์ เหนือได้เหนือเสีย เหนือแพ้เหนือชนะ พุคกับฝรั่งก็ว่าเหนือบวกเหนือลบ เหนือ positive เหนือ negative นั้นแหละเรียกว่าจิตหลุดพ้น. รู้จักอันนี้ไว้ด้วยว่า ถ้ายังมีกุศลมีอกุศล ยังต้องเวียนว่าย เวียนว่าย เวียนว่าย อยู่ในกุศลในอกุศล ถ้าเป็นโลกุตระเหนืออกุศลเหนืออกุศล ก็หยุดเวียนว่าย เรียกว่าถึงความขารอบ. ที่จริงแปลอย่างนี้คงไม่ถูกหรอก แต่เขาแปลกันมาอย่างนั้น แปลว่าขารอบ, อาตมาอยากจะแปลว่า มันไม่มีสีมากกว่า ทำจิตใจให้ไม่มีสี ไม่ดำไม่ขาว.

สูญญตา ความว่างจากตัวตน ไม่มีมีความหมาย
 แห่งตัวตน, สภาพเดิมแท้ของจิตนั้น มันไม่ได้รู้สึกงาตัวกู
 ของกู แต่พอกลอดออกมาจากห้องแม่แล้ว มันค่อยๆ เกิด
 ความรู้สึกเป็นตัวกู ของกู มันก็ไม่ว่างซี, ถ้ามีตัวกู มีของกู
 มันก็ไม่ว่าง ถ้าไม่มีความคิดเป็นตัวกู ของกู มันก็ว่าง. เคียน
 มันมาเกิดความคิดเป็นตัวกู ของกู เรียกว่า อัตตา เป็นเรื่อง
 ฝืดลอก ไม่ใช่เรื่องจริง เพราะมันไม่มีตัวตนจริง แต่มันเข้า
 ใจเอาว่ามีตัวตน มีอัตตา.

ถ้าเอาตามความหมายที่ใช้กันอยู่เดี๋ยวนี้นี้ โดยทั้งหมด
 รวบรวมมาทั้งหมด อัตตาก็จะมีถึง ๓ ความหมาย: เป็น
 อัตตาเป็นตัวตน เป็นวิญญาณท่องเที่ยว นี้ตามที่พวกฝ่าย
 พราหมณ์เขาสอน, อัตตา คือ อาตมัน คือ วิญญาณท่องเที่ยว
 ตายเกิด ตายเกิด นี้ก็เรียกว่าอัตตา. ที่นี้อัตตาก็มีความหมาย
 หนึ่งที่ว่า ตามกฎหมายที่สมมติกันในโลกนี้ นี้ของคนนี้
 นของคนนี้ นของคนนี้ นของคนนี้ นสมมติ คือตามกฎหมายที่สมมติ
 แต่งตั้งบัญญัติ. ที่นี้อัตตาก็มีความหมายหนึ่ง ความหมาย
 ที่สามแปลว่า เอง ไม่ใช่คนอื่น, อัตตาอย่างนี้แปลว่าเอง ทำเอง
 คนเองเป็นที่พึ่งแก่ตนเอง อย่างนี้ไม่ต้องมีตัวตน แต่ว่าอะไรเป็น

ทุกขันธ์นั้นต้องทำเอง, อักขตาเป็นทุกข์ อักขตาก็ต้องช่วยตัวเอง หรือจะว่าอักษตาไปสวรรค์ อักขตาก็ไปของอักษตาเอง มันไปเอง คำนี้แปลว่าเอง.

อักษตาแปลว่า วิญญาณที่ไปเที่ยว ท่องเที่ยวไป เกิดก็ได้, อักขตาที่สมมติว่า ตัวตนในโลกสมมติ นี้ก็ได้, อีกความหมายหนึ่งแปลว่าเอง ทำเอง มีเอง ใช้อย่าง.

อักษตาที่ให้โทษก็คือว่าตัวกู ของกู เข้าใจเขาเป็นตัวกู ของกู แล้วก็เห็นแก่ตัว พอเห็นแก่ตัวก็เกิดกิเลสทุกชนิด กิเลสทุกชนิดก็กักเจ้าของ ร้อนเป็นไฟไป อักษตามันกักเจ้าของ. พอมันเห็นแก่ตัว มันก็รักผู้อื่นไม่ได้ มันจะเอาเปรียบผู้อื่น แล้วก็ไม่เห็นแก่ความถูกต้อง; พอมันเห็นแก่ตัวแล้ว มันไม่เห็นแก่ความถูกต้อง ผิดๆ มันก็เอา ขอให้ได้ประโยชน์แก่ตัว. นี่อักษตา อักษตาคำร้าย อักษตาคำโง่เขลา มาจากอวิชชา เป็นกิเลส เป็นเหตุให้เห็นแก่ตัว ก็เรียกว่า ข้ำตีก สูงสุด ไม่มีอะไรเหมือน ก็คืออักษตา คือตัวกู ที่เกิดมาจาก ความโง่เขลา.

ขอพูดอีกที่หนึ่งว่า อยู่ในท้องแม่ ไม่มีความรู้สึกเป็น
 อักตา พอคลอดมาจากท้องมารดาแล้ว ทารกนั้นก็เริ่มใช้ ตา
 หู จมูก ลิ้น กาย ใจ สัมผัสอารมณ์. ตาเห็นรูปสวยหรือ
 ไม่สวย หูฟังเสียงเพราะหรือไม่เพราะ จมูกได้กลิ่นหอมหรือ
 เหม็น ลิ้นได้รสอร่อยหรือไม่อร่อย นั่นมันเริ่มเกิดความรู้สึก
 เป็นเวทนา, ความอร่อยในเวทนานี้ทำให้เกิดความอยาก คือ
 ตัณหา, มีความอยากแรงกล้า อยากแรงกล้า อยากๆ ก็เกิด
 ตัวผู้อยาก ผู้อยากคือตัวกู จะเห็น ความอยากเป็นเหตุให้
 เกิดผู้อยาก นี่เป็นอวิชา.

อักตาจึงเป็นผีหลอก เกิดมาจากความอยาก, ความ
 อยากรู้เกิดมาจากความโง่ ไม่เห็นตามที่เป็นจริงว่าเป็นของ
 ธรรมชาติ; ถ้าอร่อยมันก็อยากได้ออยากเอา ถ้าไม่อร่อยมัน
 ก็อยากฆ่า อยากทำลาย ถ้าไม่แน่ว่าอร่อยหรือไม่อร่อย มันก็
 หลงโง่เท่าเดิม โง่เท่าเดิม โมหะ โง่เท่าเดิม ระวังให้ดีเถอะ.
 ถ้าถูกใจมันก็อยากเอาอยากได้ ไม่ถูกใจก็อยากฆ่าอยากทำลาย
 ตายังไม่แน่ว่าจะถูกใจหรือไม่ถูกใจ ก็โง่เท่าเดิม คอยเผ้าหลง
 ไหลมัวเมา คอยจกคอยจ้องอยู่ตามเดิม, นี้เรียกว่าผีหลอก
 ความรู้สึกที่เป็นผีหลอก; แต่มันไม่ใช่เล่นนะ มันร้ายกาจ

ที่สุด มันทำให้เกิดความทุกข์ยากลำบากถึงที่สุด ทั้งโลกทุก
ชาติทุกภาษา.

เมื่อเราจะสอนธรรมแก่ผู้ถือศาสนาอื่น เราก็พูดข้อ
นี้ ว่าคุณก็มีปัญหาอย่างนี้ จึงมีความทุกข์ ถ้าคุณอยากจะดับ
ทุกข์ก็ศึกษาเรื่องนี้, นี้พูดกันไต่ระหว่างศาสนา พูดเรื่อง
อันตรายที่เกิดมาจากอตฺตา ความทุกข์ที่เกิดมาจากอตฺตา ก็พูด
กันได้.

ที่นี้ถ้าไม่มีอตฺตา มันก็ไม่มีที่ตั้งแห่งความเห็นแก่
ตัว มันก็ไม่เห็นแก่ตัว ถ้ามีความรู้สึกเป็นอตฺตา เป็นตัวกู
อันนั้นแหละเป็นที่ตั้งแห่งความเห็นแก่ตัว มันก็เกิดความเห็น
แก่ตัว ก็ทำอะไรไปตามความเห็นแก่ตัว. นี้เป็นปัญหาทั้งโลก
โลกกำลังมีปัญหาเดือดร้อนถึงที่สุด เพราะความเห็น
แก่ตัวมันมากขึ้น ๆ, โลกยิ่งเจริญยิ่งเห็นแก่ตัว เพราะโลก
สร้างปัจจัยที่ทำให้เห็นแก่ตัว สร้างสิ่งที่ช่วยให้เกิดความเห็น
แก่ตัวมากขึ้น ๆ เหมือนกับจะฆ่าตัวเองอย่างนั้นแหละ.

เมื่อเห็นแก่ตัวมากขึ้นมันก็มีปัญหา เห็นแก่ตัว ๆ
มันก็ ทำลายธรรมชาติ, เห็นแก่ตัวมันก็ สร้างมลภาวะ เอา

แต่ความสะทวาก, เห็นแก่ตัวก็ *สร้างอุบัติเหตุ* อุบัติเหตุ
 เผลอที่รถชนกันอะไรกัน, เห็นแก่ตัวก็มี *ยาเสพติด* เข้ามา เห็น
 แก่ตัวก็มี *โรคเลวร้าย* ที่ไม่ควรจะเป็น ที่สุนัขไม่เป็นเข้ามา,
 เห็นแก่ตัวก็มี *ฆาตกรรม* *โจรกรรม* *ความลามกอนาจารนานา*
ชนิด ที่กำลังเป็นปัญหาอยู่ในหน้าหนังสือพิมพ์ นี่เพราะเห็น
 แก่ตัว ไม่เห็นแก่ตัว มันก็ไม่มีเรื่องเหล่านี้.

เรารู้เรื่องไม่มีตัวกันเสียซี มีตัวมันก็เห็นแก่ตัว ไม่มี
 อะไรเลยก็ทำอะไรไม่ได้ มีตัวที่มีใช้ตัว ตัวซึ่งมิใช่ตัว แล้วก็
 ไม่เห็นแก่ตัว นอนัตตา อนัตตา. สุกโห่งฝ่ายนี้เรียกว่า *อิตตา*
อิตตามีตัว มีตัวเต็มที่, ไม่มีอะไรเลยฝ่ายนี้เรียกว่า *นิรัตตา*
นิรัตตา แปลว่าไม่มีอะไรเลย; แต่ที่อยู่ตรงกลางที่ถูกคองนี้มี
 อนัตตา ตัวซึ่งมิใช่ตัว ตัวซึ่งเป็นของธรรมชาติ มิใช่ตัว. ถ้า
 อย่างนี้แล้วก็ไม่เห็นแก่ตัว เป็นหลักพระพุทธศาสนา สอน
 เรื่องอนัตตา พอไม่เห็นแก่ตัว มันก็มีเมตตาอัทโณมิต.

ข้อที่ ๙ *เมตตาอัทโณมิต*. เมื่อไม่เห็นแก่ตัว
 มันก็รักตัวเอง เราไม่ต้องพูดเรื่องเมตตาก็ได้ เราพูด
 เรื่องไม่เห็นแก่ตัว พอไม่เห็นแก่ตัว มันก็รักตัวเอง ก็เห็น

แก่ธรรมะ ก็เห็นแก่ผู้อื่น ไม่เห็นแก่ตัวมันมีเมตตาขึ้นมา
โดยอัทธโนมิตี เป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย กันโดยแท้จริง.
เมตตาอัทธโนมิตี ช่วยจำไว้ด้วย' อย่ามีตัวกู อย่ามีของกู มันจะ
เกิดเมตตา แล้วโดยอัทธโนมิตีขึ้นมา.

**ข้อที่ ๑๐ พระพุทธเจ้ามี ๒ องค์ พระองค์
กายและพระองค์จิต.** ถ้าพูดว่ามี ๒ องค์ : ร่างกายก็คือ
พระสิทธัตถะ โอรัสพระเจ้าสุทโธทนะ เป็นคนเดินอยู่ ๘๐ ปี
แล้วก็ปรินิพพาน นี้ พระพุทธเจ้าพระองค์กาย, พระพุทธเจ้า
พระองค์จิต หมายถึงจิตที่รู้ความดับทุกข์; ถ้าจะให้มีส่วน ๓
องค์ก็ยิ่งดี คือพระพุทธเจ้าพระองค์ธรรม. คงจะจำได้นะ
พระพุทธเจ้าพระองค์กาย เอาร่างกายเป็น พระพุทธเจ้า
พระพุทธเจ้าพระองค์จิต คือดวงจิตที่รู้ความดับทุกข์ พระ-
พุทธเจ้าพระองค์ธรรม คือธรรมะที่ดับทุกข์ได้ คืออทิป-
บัจจยทานี้ นี้พระองค์ธรรม.

พระพุทธเจ้าจะว่ามี ๒ องค์ก็ได้ จะว่ามี ๓ องค์
ก็ได้; แต่ให้รู้ไว้ว่า พระพุทธเจ้าพระองค์กาย มีการประสูติ
มีการตรัสรู้ มีการนิพพาน หรือพระพุทธเจ้าพระองค์จิต

ก็กระตือรือร้นมีอย่างนั้น ; แต่พระพุทธเจ้าพระองค์ธรรมนั้น
ไม่มีประสุมิ ไม่มีตรัสรู้ ไม่มีนิพพาน เป็น พระพุทธเจ้า
นิรันดร *ไม่มีประสุมิ ไม่มีตรัสรู้ ไม่มีนิพพาน.* เมื่อพูดว่า
ประสุมิ ตรัสรู้ นิพพาน ก็หมายถึงพระพุทธเจ้าพระองค์กาย
วันวิสาขะ วันประสุมิ ตรัสรู้ นิพพาน, วันมาฆะ ปลงสังขาร.

เรื่อง ปลงสังขาร นี้ก็อยากจะให้สนใจกันบ้าง พระ
พุทธเจ้าพระชนมายุได้ ๘๐ ปีแล้ว ท่านก็ปลงสังขาร ก็ชิง
นิพพานไปเสีย, ข้อนี้เห็นด้วยไหม? โอ้เราซิ อยู่เกิน ๘๐ ปี
ทนรับความทุกข์โรคภัยไข้เจ็บ โรคชรา พระพุทธเจ้าชิงไปเสีย
ก่อน อายุ ๘๐ ปี ก็ไม่ต้องรับทุกข์เรื่องโรคชรา, นี่อย่าง
ถูกหรือผิด? อยากจะอายุยืน อย่าให้ยืนเกิน ๘๐ ปี, ๘๐ ปี
๑๐๐ ปี มันก็ต้องรับทุกข์เรื่องโรคชรา ใครมีอายุเกิน ๘๐ ปี
๘๐ ปี ก็จรรู้เรื่องดี ต่อสู้กับโรคชรา, พระพุทธเจ้าท่านปลง
สังขาร ปลงสังขารไปเสีย ๘๐ ปี ไปแล้ว ไม่ต้องอยู่ทนทุกข์
กับโรคชรา นี่ก็น่านึก.

แต่ไม่ได้บอกให้ไปฆ่าตัวตายนะ อย่าเข้าใจว่าบอก
ให้ไปฆ่าตัวตาย แต่ว่าควรจะนึกถึงข้อที่ว่า ถ้าอยู่จนชรา มัน

ก็ต้องรับทุกข์ทรมานเพราะโรคชรา; เตรียมตัวไว้ อย่าต้อง
เป็นทุกข์ทรมานเพราะโรคชรา ถ้ามันจะต้องตายเสียก่อน
ก็อย่าเสียใจหรืออย่ากลัว. อาตมาไม่กลัวนะ กลัวกลัวแต่มัน
ไม่ได้ตาย มันอยู่เกินพระพุทธเจ้ามา ๖ ปีแล้ว เต็มไปค้วย
โรคชราทั้งนั้นแหละ เพราะมีโทษมีบาป; มีบาปเพราะอายุ
เกินพระพุทธเจ้าเท่าไร ก็รับโรคชราเท่านั้น.

พระองค์จิตก็เป็นไปตามพระองค์กาย แต่พระองค์
ธรรมไม่มีประสุมิ ไม่มีตรัสรู้ ไม่มีนิพพาน. แต่พูดอย่างนี้
มันก็จะพูดว่า ไ้พวกนี้มันบ้าโวย มันทำพิธีวิสาขบูชา
อาสาฬหบูชา มาฆบูชา มันบ้าโวย! ไม่บ้าหรอกเขาถือ
พระพุทธเจ้าพระองค์กาย ไม่ได้ถือพระพุทธเจ้าพระองค์ธรรม
ถ้าถือพระพุทธเจ้าพระองค์ธรรม ก็ไม่ต้องทำพิธีเหล่านั้น;
พระพุทธเจ้าพระองค์ธรรม ไม่ประสุมิ ไม่มีตรัสรู้ ไม่มีนิพพาน.
พระพุทธเจ้า ๒ องค์ ก็มีองค์กาย กับองค์จิต ถ้า ๓ องค์
ก็มีองค์ธรรมเข้าม่อีกองค์หนึ่ง, รู้จักพระพุทธเจ้าเสียให้ครบ
ทุกองค์ จะได้ปฏิบัติถูกต้องเต็มตามความหมายของพระพุทธ-
ศาสนา.

พระพุทธรูปเจ้าพระองค์กาย ก็เรียกว่านิพพานแล้ว เหลืออยู่แต่พระพุทธรูปบ้าง พระธาตุบ้าง แล้วก็หลงกันไป ตามเรื่อง ไม่สนใจพระองค์ธรรม เมื่อไม่สนใจพระองค์ธรรม ก็ไม่ดับทุกข์; พระพุทธรูปเจ้าองค์ที่ดับทุกข์เป็นพระองค์ธรรม พระองค์กายนั้นก็เหมือนกับคนอื่นแหละ ตายแล้วก็เผลอเหลือ แต่พระธาตุ เหลือแต่พระพุทธรูปเป็นตัวแทน. นี้จะเลือกเอา พระพุทธรูปเจ้าเล็กๆ พระพุทธรูปเจ้าโตแล้ว พระพุทธรูปเจ้าฉลาด พระพุทธรูปเจ้าสูงสุด ก็เลือกเอา; แต่เมื่อยังเป็นเด็กอยู่ ยังโง่อยู่ ก็เอาพระพุทธรูปเจ้าองค์กายไปก่อน องค์กร่างๆ ไปก่อน, แล้วก็ เลื่อนไป พระพุทธรูปเจ้าองค์เล็ก องค์กร่าง สูงขึ้นไปตามลำดับ จน เป็นธรรมะ เป็นธรรม เป็นพระพุทธรูปเจ้าเสียเอง. *ถ้ามีธรรม บรรลุธรรมเหมือนพระพุทธรูปเจ้า ก็เป็นพระพุทธรูปเจ้าเสียเอง ก็ หมกปัญหา.*

ข้อ ๑๑ ศรัทธา. มาถึงเรื่อง กษุ กกา ศรัทธาๆ นี้ก็เป็นเบื้องต้น ศรัทธาแล้วมีทาน มีศีล นั้นคนโง่พูด, ศรัทธาไม่ใช่เพียงเท่านั้น คนโง่รู้แต่เพียงเท่านั้น แล้วก็เชื่อ อย่างมงายทั้งนั้น.

ศรัทธา^๕นั้นคือความแน่ใจว่าถูกต้อง ทั้งมีทั้งแท้
 เกิดไปจนตาย ทั้งแท้เป็นบุญจนจนถึงเป็นพระอรหันต์ เรา
 ต้องมีศรัทธา ความแน่ใจ. ในเรื่องโลกๆ อยู่ที่บ้าน^๕ต้องมี
 ศรัทธา ว่าเราสามารถเลี้ยงชีวิต เรามีหลักทรัพย์พอตัว ก็มี
 ศรัทธา, หรือแม้แต่บ้านเรือนของเราแข็งแรงพอ เรามี
 ศรัทธา เชื่อว่าบ้านเรือนของเราแข็งแรงพอ เราจึงจะนอน
 หลับ; ถ้าเราไม่เชื่อว่าบ้านเรือนของเราแข็งแรงพอ นอนกลัว
 ขโมยกลัวโจรอยู่ เราก็นอนไม่หลับ. ศรัทธามันจำเป็นถึง
 ขนาดนี้ ^๕แน่ใจว่าตัวมีความถูกต้อง มีความปลอดภัย มีความรอด
 แล้วก็ให้มันยิ่งขึ้นไป ๆ จนเป็นความรอดจากกิเลส.

ต่อเมื่อเห็นชัดว่ารอดแล้ว ศรัทธาจึงจะมีโดยแท้
 จริง เมื่อความรอดได้เกิดขึ้นแล้ว; เช่น รอดจากโรค ^๕
 ก็ศรัทธาในหยูกในยา, รอดจากความยากจน ก็ศรัทธาในความ
 มั่งมี. พระอรหันต์มีศรัทธาสูงสุด ศรัทธาสูงสุดคือเมื่อเป็น
 พระอรหันต์ ศรัทธา^๕นั้นลงไปว่า กิเลสหมดแล้ว ตับทุกขสันเชิง
 แล้วนั้น. ศรัทธาไปสุดโต่งอยู่ที่ความเป็นพระอรหันต์; แต่
 มันตั้งต้นตั้งแต่โง่งมงายอยู่ที่^๕ หาสสิ่งที่จะเชื่อเป็นที่พึ่ง หา
 จนพบก็ศรัทธา เอาตะกรุด เอาพิสมรมาแขวนคอสักดอก ก็

ศรัทธาว่าดีแล้ว เต็กเล็ก ๆ มันก็ศรัทธาของมัน, หรือว่ามีอะไรเป็นเครื่องคุ้มครอง เป็นคาถาอาคมก็ศรัทธา, มีผู้ช่วยคุ้มครองก็ศรัทธา, มีทรัพย์สมบัติก็ศรัทธา, มีอำนาจวาสนาก็ศรัทธา.

ศรัทธาความแน่ใจว่าปลอดภัยจำเป็น ถ้าไม่มีมันนอนไม่หลับ มันจะเป็นบ้าไปเลย แม้จะเป็นอย่างไรไสยศาสตร์ มันก็เป็นศรัทธา ช่วยได้สำหรับคนที่ยังโง่. ขอกภัยพูดว่า ถ้าเป็นเพียงไสยศาสตร์ก็เป็นศรัทธาของคนโง่ ถ้าเป็นพุทธศาสตร์ก็เป็นศรัทธาของผู้มีปัญญา แต่ว่าจำเป็นทั้งนั้นแหละ. อย่างสุนัขนี้ มันก็มีศรัทธาว่าปลอดภัย มันจึงนอนหลับอยู่ที่ตรงนั้น อย่างนี้ ศรัทธาตามธรรมชาติ เชื่อแน่ว่าปลอดภัย จึงได้นอนหลับ ถ้าไม่เชื่อแน่ว่าปลอดภัย มันก็นอนไม่หลับ, เชื่อแน่ว่าบ้านเรือนแข็งแรงดี ประตูหน้าต่างแข็งแรงดี จึงจะนอนหลับ นั่นมันก็เป็นศรัทธาพื้นฐาน ตามธรรมชาติตามธรรมชาติ.

ฉะนั้น อย่าทำเล่นกับศรัทธา พอกพูนศรัทธาให้สูงขึ้นไป สูงขึ้นไป ศรัทธาในสิ่งที่จะช่วยให้รอด ศรัทธาในสิ่งที่จะช่วยให้รอด อื่นไม่มี, ถ้าศรัทธาเกิด มันเกิดในสิ่งที่ช่วย

ให้รอดเช่นศรัทธาใน ทาน ใน ศีล ใน บุญ ใน กุศล ก็หวังว่า จะช่วย ก็หวังว่าจะช่วยให้รอด; แต่ว่าปรับปรุงให้มันถูกต้อง ให้มันงดงาม ให้มันเกลี้ยงเกลา ให้มันฉลาด ให้มันสูง สูง ขึ้นไป.

ศรัทธาเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องมี ไม่เช่นนั้นนอนไม่หลับ ไม่อย่างนั้นไม่มีความสงบสุข ถ้าไม่มีศรัทธา. *วิกิโกฉา คือ ความไม่มีศรัทธา* ละมันเสีย มันก็มีศรัทธา; ชีวิตจะค่อยๆ เย็นลง เย็นลงๆ เพราะมีศรัทธาสูงขึ้น สูงขึ้น. นี้ประโยชน์ ของศรัทธา จงชำระศรัทธาให้ถูกต้อง ให้สูง สูงขึ้นไป อย่าเป็นเรื่อง ก ข กกา เป็นเรื่องกัณฑ์ แล้วทิ้งมกายอยู่ที่นั่น.

ข้อ ๑๒ บัญญา, **บัญญัติพาให้รอด.** ต้องมี บัญญา มีความรู้ที่ถูกต้อง ช่วยให้เกิดความรอด มีพระบาลีว่า *ปญญา ปริสุชฺชติ บริสุทฺถิเพราะบัญญัติ* บริสุทฺถิจากสิ่ง เสรำหมองทั้งปวงก็เพราะบัญญัติ. บัญญา คือความรู้ในสิ่ง ที่ควรจะรู้ บางทีก็เรียกว่า โพรธิ มีโพรธิ เป็นคู่ตรงกันข้ามกับ กิเลส กิเลสเสรำหมองมีคมัว โพรธิแจ่มใสรู้แจ้งตามที่เป็นจริง นี้บัญญัติ คือโพรธิ เมื่อเห็นแจ้งตามที่เป็นจริง มันก็เดินถูก ทำถูก อะไรถูกๆๆ ไปสู่ปลายทางที่ถูกต้อง, นี้บัญญัติพาให้รอด;

บริสุทธิ์สะอาดหมายความว่าเกลี้ยงเกลา เกลี้ยงเกลาจากความ
 ชั่ว จากความทุกข์ จากกิเลส จากปัญหา. จงพอกพูนปัญญา
 ให้ยิ่งๆ ขึ้นไป คู่กันกับศรัทธา ศรัทธาอาศัยปัญญาให้เกิด
 ความถูกต้อง 'ปัญญาอาศัยกำลังของศรัทธา ที่ทำมันลงไป
 จริงๆ ศรัทธากับปัญญาก็จะได้เป็นคู่กันอย่างนี้.

ข้อ ๑๓ ชีวิตที่ไม่เครียดครัดด้วยกิเลส.

ถ้ามีกิเลสก็เครียดครัด มีอนุสัยก็เครียดครัด มีอาสวะก็เครียด
 ครัด; กิเลสเป็นเหตุให้เกิดความเครียด เพราะมันเห็นแก่ตัว
 กิเลสมันต้องเห็นแก่ตัว โลภะก็เห็นแก่ตัว โทสะก็เห็นแก่ตัว
 โมหะก็เห็นแก่ตัว ให้เกิดความเครียดทั้งนั้นแหละ. ถ้าชีวิต
 จะปกติ จะเยือกเย็น จะไม่พองชนแล้ว ก็ต้องมีว่าง ว่างจาก
 กิเลส ถ้าเครียดมันก็ร้อนด้วยอำนาจของกิเลส มันยุ่ง มันค้น
 ไปหมด ค้นยุบยุบไปหมดแหละ. ถ้ามีกิเลสเข้ามาเกี่ยวข้อง
 เป็นความเครียดหลายๆ ระดับ ไม่เท่าไรก็เป็นโรคประสาท ไม่
 หายก็เป็นบ้าไปเลย.

ความเครียดมาจากกิเลสทุกระดับ ชีวิตไม่เครียดก็คือ
 เมื่อมันไม่มีกิเลส ที่เป็นเหตุให้เห็นแก่ตัว หรือว่าความเห็น

แก่ตัวก็ได้ ที่มาจากกิเลส, มันหล่อเลี้ยงกัน ถ้าเห็นแก่ตัว มันก็เครียด ไม่ว่าจะเห็นแก่ตัวในลักษณะไหน มันก็เครียด ก็เป็นทุกข์ ร้อน อย่างน้อยก็ยุ่งไปหมด. ชีวิตไม่เครียด เพราะไม่เห็นแก่ตัว ความเห็นแก่ตัวทำให้เครียด, ถ้าเกิดความเครียดขึ้นมา จงค้นหาว่า เออ นี่มันเห็นแก่ตัวเรื่องอะไรวะ พบก็เลิกมันเสีย มันจะหายเครียด. *การจะขจัดความเครียด* ต้องหาให้พบต้นเหตุของมัน คือความเห็นแก่ตัว อย่างไรก็ดี อย่างหนึ่งเสมอแหละ มันต้องมาจากความเห็นแก่ตัว อย่างไรก็ดี อย่างหนึ่งเสมอ.

ข้อ ๑๔ เมื่อหมดกิเลส หมดความเครียดแล้ว มันก็สงบเย็นและเป็นประโยชน์ *ชีวิตสงบเย็นและเป็นประโยชน์* เป็นจุดหมายปลายทาง. *ถามว่าเกิดมาทำไม?* ก็ตอบว่า เพื่อมีชีวิตเย็นและเป็นประโยชน์ เท่านั้นพอ ถ้าเท่านั้นยังไม่พอ บ้า, ชีวิตเย็นและเป็นประโยชน์แล้วยังไม่พออีก มันต้องบ้าเท่านั้นแหละคนนั้น. ให้มันเย็น เย็น ไม่มีความทุกข์ ไม่มีปัญหา แล้วก็ประโยชน์แก่ทุกฝ่ายมัน ก็ควรจะพอ เพราะว่ามันแหละคือพระนิพพาน *ชีวิตที่เอือก*

เย็นและเป็นประโยชน์ นั้นแหละชีวิตที่มีพระนิพพาน บรรลุพระนิพพาน มันหมดปัญหา.

ใช้คำว่า หมดปัญหาดีกว่านะ ถ้าจะใช้คำว่าหมดทุกข์ มันเหลือสุข สุขก็เกิดเป็นปัญหาขึ้นมาอีก; มันหมดแต่ทุกข์ มันยังมีปัญหาเหลือ มันหมดปัญหาเสียดีกว่า ไม่มีปัญหาทั้งสุขและทุกข์, ไม่มีปัญหาทั้งดีทั้งชั่ว ทั้งบุญทั้งบาป ทั้งได้ทั้งเสีย ทั้งแพ้ทั้งชนะ ทั้งกำไรทั้งขาดทุน ขาดทุนก็เป็นปัญหา แต่กำไรก็มีปัญหาต่อไปอีกอย่างหนึ่ง. ที่เป็นคู่ๆ นี้เป็นปัญหาทั้งนั้น ต่อเมื่อเหนือเป็นคู่ๆ เรียกว่าหมดปัญหา สงบเย็นและเป็นประโยชน์ เรียกว่า นิพพาน จบ เรืองจบ. ถ้าไม่จบ ไม่พอ แก่นกับบ้า, กล้าพูดคำหยาบอย่างนี้ ถ้าชีวิตสงบเย็นและเป็นประโยชน์ที่สุดแล้วยังไม่พอ คนนั้นมันบ้าแล้ว เอาเพียงว่า นิพพานอยู่ที่ชีวิตเยือกเย็นและเป็นประโยชน์.

นี่เป็น ๑๔ หัวข้อด้วยกัน หมดปัญหาเรียกว่าพระนิพพาน.

นี้อาตมาวุธสึกเหนื่อยแล้ว นึกถึงหมอล้วนแล้ว หมอล้วนว่าอย่าพูดให้เกิน, ก็ขอสรุปความว่า ท่านทั้งหลายออกส่าห์

มาจากที่ไกล กว่าจะได้รับประโยชน์อะไรสมกันกับที่ได้มาเสียเวลา เสียเงิน เสียเรี่ยวแรง มาทนลำบากยุ่งยากให้ยุ่งกั้มกัก ก็ควรจะได้สิ่งที่มีประโยชน์ มีประโยชน์คุ้มค่า. อากมา ยืนยันว่า ถ้ามีความรู้สึกต้องเข้าใจในหัวข้อเหล่านี้ ก็เรียกว่าคุ้มค่า หรือเกินค่า พุทกันชั่วโมงหนึ่ง ปฏิบัติได้ตลอดชีวิตเลย, พุทกันเพียง ๓ ชั่วโมง ปฏิบัติได้หลายชั่วชีวิตแหละ พุทก็ไม่ต้องมาก มันลำบากอยู่ที่เรื่องปฏิบัติ. ฉะนั้นขอให้พยายามจำไปคิดให้เข้าใจ แล้วย่อยๆ ปฏิบัติ ค่อยๆ ปฏิบัติ เลื่อนชั้นขึ้นไป ให้ได้รับประโยชน์ ไม่เสียที่ที่เกิดมาเป็นมนุษย์ และพบพระพุทธศาสนา, นี้ คนโบราณเขาพุทติดปากอย่างนี้ ไม่เสียที่ที่เกิดมาเป็นมนุษย์ และพบพระพุทธศาสนา.

อากมารับรองว่า ถ้าประพฤติปฏิบัติถูกต้อง ๑๔ หัวข้อ อย่างที่ว่ามาแล้ว แล้วยังเป็นอย่างนั้นจริง ก็ไม่เสียที่ที่เกิดมาเป็นมนุษย์และพบพระพุทธศาสนา. ขอให้จำไปเถิด มันคุ้มค่า คุ้มค่าที่อุทิศสำหรับมาจากที่ไกลโน้น ด้วยความยาก ความลำบาก, ให้แจ่มแจ้งในความจริงเหล่านี้ ให้แจ่มแจ้งซิมอยู่ในจิตส่วนลึก ใต้สำนัก subconscious มันมีอยู่ใต้สำนัก

แล้วมันพร้อมที่จะออกมา ต้องการจะใช้เมื่อไรมันก็ออกมา. ให้ความรู้เหล่านี้แจ่มแจ้ง แจ่มแจ้งเป็นประจำอยู่ภายใต้สำนึก คือเก็บไว้ในสันดาน อย่างจดไว้ในสมุด จดไว้ในสมุดเกี่ยวกับกลิ่น เคี้ยวก็หาย แต่ถ้าเก็บไว้ในสันดาน แจ่มแจ้งอยู่ในสันดาน เป็นใต้สำนึกละก็ใช้ได้ รอคั่ว, ชีวิตนี้รอคั่ว จากความทุกข์ที่จะเบียดเบียน.

ที่แล้วมามันผิดพลาดไปบ้าง ก็ยกเลิกไป ให้อภัย ; แต่ต่อไปข้างหน้า ขอให้มันมีแต่ ความถูกต้อง ถูกต้อง ถูกต้อง แล้วมันก็ สะอาดขึ้น ดีขึ้น สูงขึ้น สงบขึ้น เยือกเย็น และก็เป็นที่ประโยชน์, จบไปด้วยคำว่า ชีวิตนี้เยือกเย็น และเป็นประโยชน์.

อาตมาขอบคุณท่านทั้งหลาย ที่อุทิศสัจมา ให้อาตมา ได้เป็นคนมีประโยชน์ ถ้าไม่มีใครมาฟัง อาตมาก็ไม่เป็นคนมีประโยชน์, อาตมาขอบใจท่านทั้งหลาย ท่านทั้งหลายไม่ต้องขอบใจอาตมาหรอก ไม่ต้องขอบใจอาตมา. อาตมาบอกพวกฝรั่งทุกคนว่า คุณไม่ต้องขอบใจฉันหรอก ฉันนะขอบใจคุณว่าคุณมาทำให้สถานที่นี้มีประโยชน์ ให้บุคคลนี้มีประโยชน์

ขอบคุณ เขาก็หัวเราะ เขาก็มาขอบคุณอยู่เรื่อย ; ไม่ต้อง
ไม่ต้อง ฉะนั้นขอบคุณคุณ คุณมาทำให้ฉันเป็นคนมีประโยชน์
ทำให้สถานที่นี่มีประโยชน์, ก็อย่างนั้นก็สบายใจดี ใช่ไหม ?

เอาละ เกียวกันมันนึกถึงหมอกที่ห้ามไว้แล้ว ก็มัน
เหนื่อยขึ้นมาแล้ว ลมที่จะพुकนั้นมันไม่พอ ลมที่จะเอามาพुक
เป็นคำพุกนั้นมันไม่พอ, มันยังไม่หาย โรคมันยังไม่หาย
ร่างกายมันยังไม่สมบูรณ์เหมือนเดิม มันขาดลมที่จะพุกแล้ว.
ก็เลยต้องขอยุติ ด้วยการเน้น ขอร้องว่า จำให้แม่นยำ เข้า
ใจให้ถูกต้อง แล้วชำระสะสางให้มันดียิ่งขึ้น ให้มันสว่างยิ่งขึ้น
ให้มันสะอาดยิ่งขึ้น ให้มันสงบยิ่งขึ้น ความสว่างเป็น
พระพุทธรเจ้า ความสะอาดเป็นพระธรรม ความ
สงบเป็นพระสงฆ์.

เอาละ ขอให้พระพุทธร พระธรรม พระสงฆ์ พระ-
องค์จริง สิงสถิตอยู่ในจิตใจ เป็นจิตใจที่สะอาด สว่าง สงบอยู่
ตลอดทุกทีพาราตริกกาลเทอญ.

ขอยุติการพุกอาณัญญาติ ฉันท์ที่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย
หรือเป็นพุทธบริษัทด้วยกัน แต่เพียงเท่านั้น.

หนังสือชุดหมุดล้อมธรรมจักร

สัญญา ๔ ประการ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ

วิเสส ภากิยสญญา

นิพฺเพธิภากิยสญญา-ติ

ธมฺโม สกฺกจฺจํ โสตฺพุโ-ติ

ณ บัดนี้จะได้วิสาขนาพระธรรมเทศนา ของพระผู้มีพระภาคเจ้า เพื่อเป็นเครื่องประดับสติปัญญา ส่งเสริมศรัทธา-ความเชื่อ และวิริยะ-ความพากเพียร ของท่านทั้งหลายผู้เป็นพุทธบริษัท ให้เจริญงอกงามก้าวหน้าในทางแห่งพระศาสนาของสมเด็จพระบรมศาสดา ผู้เป็นที่พึ่งของสัตว์ทั้งหลาย กว่าจะบุดิลงด้วยเวลา.

ธรรมเทศนาในวันนี้ เป็นธรรมเทศนาสืบต่อเป็นลำดับ จากธรรมเทศนาที่เรียกว่า *เทศนาในพรรษา*. ในวันนี้จะได้กล่าวโดยหัวข้อ คือ *สัญญา ๔ ประการ อันมีอยู่ในสังคิติสูตร สัญญา ๔ ประการ อันบุคคลรู้แล้ว จักเป็นไปเพื่อนิพพาน แม้ในภพปัจจุบันนี้; ถ้าคนไม่รู้แล้ว จักเป็นไปเพื่อวิฏฐสงสาร คือ การเวียนว่ายอยู่ในกองทุกข์ไม่มีที่สิ้นสุด*

สัญญา ๔ ประการนั้น มีชื่อว่า *หानภาคิยสัญญา* (หानะภาคิยะสัญญา)-ความสำคัญมั่นหมายที่มีส่วนแห่งความเสื่อม, *จิตติภาคิยสัญญา* (จิตติภาคิยะสัญญา)-ความสำคัญมั่นหมายที่มีส่วนแห่งความทรงตัวอยู่, *วิเสสภาคิยสัญญา* (วิเสสภาคิยะสัญญา) -สัญญาที่มีส่วนแห่งความวิเศษ, *นิพเพธิภาคิยสัญญา* (นิพเพธิกะภาคิยะสัญญา) -สัญญาที่มีส่วนแห่งการแทงตลอด เป็นสัญญา ๔ ประการด้วยกัน ดังนี้.

ผู้ใดทราบและละเสียได้ซึ่งสัญญา ๔ ประการนี้ จักมีผลเป็นนิพพานในทิฏฐุธรรม คือในปัจจุบันนี้; เมื่อไม่ทราบก็ไม่อาจจะละได้ ก็จักเป็นไปเพื่อเวียนว่ายในกองทุกข์ ดังที่กล่าวแล้ว.

ข้อที่ ๑ *หानภาคิยสัญญา* สัญญามีส่วนแห่งความเสื่อม; ฟังคำๆนี้ในรูปของภาษาบาลีเช่นนี้ ยังฟังเข้าใจยาก. ถ้าจะพูดกันให้เข้าใจง่าย ๆ ในภาษาของคนธรรมดา ก็เรียกว่า *สัญญา*

มีส่วนแห่งการขาดทุน.

ข้อที่ ๒ วิเสสภาคิยสังญญา สังญญามีส่วนแห่งการ
เสมอตัว.

ข้อที่ ๓ วิเสสภาคิยสังญญา สังญญามีส่วนแห่งกำไร.
และข้อที่ ๔ นิพเพธิภาคิยสังญญา สังญญามีส่วนแห่ง
การแทงตลอด.

ที่ว่าสังญญามีส่วนแห่งกำไรนั้น ก็ยังฟังไม่ค่อยถูก เพราะ
ว่าพวกเขาบ้านไม่ค่อยรู้ว่า คำว่า สังญญา นี้แปลว่าอะไร: ถึงชาว
วัดก็ยังรู้น้อย รู้แต่ว่า สังญญานี้ คือ ความจำได้หมายรู้. ที่จริงคำ
ว่าสังญญา มิได้หมายความว่าจำได้หมายรู้ สังญญาในที่
อย่างนี้ มีความหมายเป็นความสำคัญมันหมาย, มันก็เป็นความ
จำได้หมายรู้อย่างหนึ่งเหมือนกัน แต่เป็นไปแรงกล้า จนเรียกว่า
ความสำคัญมันหมาย.

ความสำคัญมันหมายนี้ ต้องมีกิเลสอย่างใดอย่างหนึ่ง โดย
เฉพาะอย่างยิ่งก็คือความยึดมั่น มันจึงจะเป็นความสำคัญมัน
หมาย เช่น อิตถีสัญญา ความสำคัญมันหมายว่าเป็นผู้หญิง.
ปฐิสัญญา ความสำคัญมันหมายว่าเป็นผู้ชาย. เพียงแต่ได้ยิน
เสียงหรือเห็นภาพตะคุ่มๆ ก็มีความสำคัญมันหมายชนิดนี้ได้.
หรือแม้การสัมผัสทางผิวหนัง แต่ตาไม่เห็น ก็มีความสำคัญ

มันหมายเช่นนี้ได้ อย่างนี้ คู่อีกทีหนึ่งก็เป็นความจำได้หมายรู้. แต่เพียงความจำได้หมายรูนั่น ไม่มีพิษสงอะไร ต่อเมื่อเป็นความสำคัญมันหมาย จึงจะเกิดเป็นเรื่องเป็นราว ที่จะมีทุกข์มีโทษ.

ความสำคัญว่าตน คือ **อัตตस्थ्यญา** ความสำคัญว่าของตน คือ **อัตตณียस्थ्यญา**, สำคัญว่าบ้านเรือนนี้ของกู ก็เป็นอัตตณียस्थ्यญา ว่าเป็นตัวกูก็เป็นอัตตस्थ्यญา; นี้ก็ยิ่งขึ้นไปอีก ในการที่จะมีพิษมีสง สำหรับทำให้คนมีความทุกข์. ความสำคัญว่าตนเป็นอะไร และคนมีอะไร นี้แหละเป็นस्थ्यญาที่หมายถึงในที่นี้.

स्थ्यญาทั้ง ๔ ประการนี้ คือ ความสำคัญมันหมายว่ามีส่วนแห่งความขาดทุนอย่างหนึ่ง, ความสำคัญมันหมายว่ามีส่วนแห่งความเสมอตัว น้อย่างหนึ่ง, ความสำคัญมันหมายว่าได้กำไรมาก นี้อีกอย่างหนึ่ง. ๓ อย่างนี้ เป็นเรื่องของคนมีตัวกู-ของกู คือคนโง่. คนโง่ก็จะมัวแต่มีความรู้สึก ว่า ขาดทุน เสมอตัว หรือได้กำไร มันก็มีความโง่อย่างนี้เรื่อย ๆ ไปจนตลอดชีวิตไม่เคยมีस्थ्यญาที่ ๔ คือ นิพเพธิกภาคस्थ्यญา ความสำคัญมันหมายมีส่วนแห่งการแทงตลอด.

คำว่าแทงตลอดในที่นี้ คือ หายโง่ รู้ว่าเรื่องขาดทุน มันก็เป็นเรื่องบ้านดินหนึ่ง, เรื่องเสมอตัว มันก็เป็นเรื่องบ้านดินหนึ่ง,

เรื่องได้กำไร ก็เป็นเรื่องบ้าเท่ากัน. คนมัวแต่บ้าขึ้น ๆ ลง ๆ ว่า
ขาดทุน เสมอตัว ได้กำไร กันอยู่อย่างนี้ทั่ว ๆ ไป ในที่ทุกหนทุก
แห่ง; โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบ้านในเมืองที่เขาทำมาค้าขาย จะ
รู้สึกแต่เรื่องขาดทุน เสมอตัว ได้กำไร อย่างนี้.

ถึงแม้พวกชาวัต ที่อยู่ในวัดนี้ ก็ระวังให้ดี ก็ยังมีความ
รู้สึกว่าขาดทุน เสมอตัว ได้กำไรอยู่เช่นเดียวกัน. อย่างทำบุญ
อย่างนี้ก็ต้องการจะเอากำไรให้มาก ๆ ทำบุญสักบาทหนึ่งก็อยาก
จะได้วิมาน นางฟ้า หรืออะไรก็ตามใจ แล้วแต่เขาคิดว่ามันจะ
เป็นกำไรมาก ๆ, แล้วก็ระแวงอยู่ว่าแต่จะขาดทุน จะไม่ได้ หรือ
ว่าจะเสมอตัว, ถ้าทำผิดพลาดไปก็ร้องว่าขาดทุน ๆ, บางทีก็คิด
ว่ามันคงจะไม่ได้กำไร เพียงแต่ว่ามันไม่ขาดทุน. แม้แต่ทำบุญก็
คิดเป็นเรื่องการค้าขายกันอย่างนี้ทั้งนั้น ดังนั้นมันจึงไม่ดีกว่า
คนที่ยังเป็นชาวบ้าน.

ภิกษุสามเณรก็ยังมีความรู้สึกที่เป็นเรื่องขาดทุน เสมอตัว
และได้กำไร. นี่มันก็ยังบ้าเท่ากับชาวบ้าน ไม่มีอะไรดีกว่า
ชาวบ้านยังมีความสำคัญมันหมายลุ่มหลงอยู่ในเรื่องขาดทุน เสมอ
ตัว หรือได้กำไร. ถ้าว่ากันโดยที่แท้แล้ว เรื่องของบรรพชิตนั้น
มันไม่ใช่เรื่องของชาวบ้าน; รู้ได้จากคำที่เขาเรียกกันว่า "บรรพชิต"
บรรพชิตนี้ก็แปลว่า ผู้ไปหมด วันหมด จากความเป็นชาว

บ้าน. เว้นจากบ้านเรือนออกไปอยู่ป่า ก็เพื่อนิพเพธิกภคิยสังยุณา คือ มีความสำคัญมันหมายที่มีส่วนแห่งการแทงตลอด, แทะตลอดกิเลสที่เป็นความโลภ ความโกรธ ความหลง. แล้วมันก็หลงอยู่ในเรื่องขาดทุน ได้กำไร หรือว่าเสมอตัวนั่นเอง.

ความรู้สึกว่าขาดทุน เสมอตัว ได้กำไรนี้ มันต้องมีรากฐานอยู่ที่ตัณหา หรืออุปาทาน: ถ้าไม่มีตัณหา ไม่มีอุปาทานแล้ว สภาพที่เรียกว่า ขาดทุนหรือเสมอตัว หรือได้กำไรนั้น มันเป็นไปไม่ได้, มันมีขึ้นไม่ได้ จะมีความรู้สึกสำคัญมันหมายอย่างนั้นไม่ได้.

เช่น บุคคลผู้เป็นพระอรหันต์ จะไม่มีความรู้สึกว่า ขาดทุนหรือเสมอตัว หรือได้กำไร. เพราะเหตุใดเล่า? เพราะเหตุว่าท่านไม่ได้ต้องการอะไร ท่านทำอะไรลงไป ก็ทำไปด้วยสติปัญญา รู้ในหน้าที่ ก็ทำหน้าที่ เพื่อจะช่วยดับทุกข์ให้แก่บุคคลอื่น, หรือว่าทำไปด้วยเมตตากรุณา ไม่ได้หวังจะเอาอะไรตอบแทน เพราะฉะนั้นจึงไม่มีความรู้สึกที่จะเกิดขึ้นได้ว่า มันขาดทุน หรือมันเสมอตัว หรือมันได้กำไร.

ส่วนคนที่ยังไม่ได้ละกิเลสตัณหานั้น ก็มุ่งหมายแต่การได้ เพราะว่าได้ศาสนาได้แล้วก็เป็นดี, แม้ว่าจะนับถือพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ก็นับถือเพื่อว่า มันจะได้อะไรมาตามที่ตัว

ต้องการ. ตัวยังมีกิเลสตัณหาอยู่ กิเลสตัณหา นั้น เป็นตัว
 ของคนนั้น คนนั้นยังมีกิเลสตัณหาเป็นตัว. คนนั้นไม่ได้มีธรรมะ
 หรือพระธรรมเป็นตัว อย่างที่พระพุทธเจ้าท่านสอน; มันยังมี
 อตตาที่เกิดขึ้นมาจากอุปาทาน หรือกิเลสตัณหา นั้นเอง ว่าเป็นตัว.

ตัวชนิดนี้มันก็ต้องการสิ่งที่ตรงกับกิเลสตัณหา นั้น มันจึง
 อยากได้นั้นได้นี้ ตามความรู้สึกที่ต้องการ คือ ต้องการสิ่งที่เรียกว่า
เบญจกามคุณ ๕ คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส. ๕ อย่างนี้ที่เป็น
 ประเภทอิฏฐารมณ์ ที่ตรงกับความรู้สึกของกิเลส อันนี้คือสิ่งที่
 ต้องการ. ถ้าได้มากก็เรียกว่า เป็นการได้อย่างมีกำไรมหาศาล,
 ถ้าไม่ได้ก็ขาดทุนเปล่า หรือจะได้พอกุ้มทุน มันก็ไม่ชอบใจ
 เพราะว่ากิเลสตัณหา มันมีมากกว่านั้น มันต้องการมากกว่านั้น
 มาก. ดังบาลีพระพุทธภาษิตที่ว่า *แม้ว่าภูเขาจะกลายเป็น*
ทองคำไปทั้งลูก ๆ สัก ๒ ลูก ๓ ลูก มันก็ไม่พอกแก่ความ
ต้องการของคนเพียงคนเดียว.

ท่านลองคิดดูเถิดว่า ภูเขาลูกหนึ่งนั้น มันใหญ่เท่าไร มัน
 กลายเป็นทองคำไปหมดทั้ง ๒ ลูก ๓ ลูก มันก็ยังไม่พอกับ
 ความต้องการของมนุษย์เพียงคนเดียว. ที่นี้มนุษย์ในโลกมันมี
 มากเหลือที่จะนับ มันก็ยังไม่พอ; สำหรับคนคนเดียว มันก็
 ต้องการมากถึงขนาดนี้แล้ว.

ที่นี้ประโยชน์ในโลกนี้ ที่จะเกิดขึ้นสนองความต้องการของกิเลสตัณหาของคนคนหนึ่งนั้น มันมีน้อย, แล้วมันมีได้ด้วยความยากลำบาก. เหตุนั้นแหละ คนจึงแข่งขันกัน, อิจฉาริษยากัน, เบียดเบียนกัน เพื่อให้ตัวจะได้มีโอกาสที่จะได้กำไรมาก จึงได้รบราฆ่าฟันกันทั่วโลก ไม่มีที่สิ้น ไม่มีที่สุด ไม่มีหวังว่าจะสิ้นสุดลงได้. เว้นไว้เสียแต่จำ เขาจะมามีความรู้ถูกต้องตามที่จริง ว่านั่นมันเป็นความต้องการของผีบ้า คือ ความรู้สึกที่เป็นกิเลส มันไม่มีวันอ้อมวันพอได้. นั่นแหละจึงจะมีความคิดวกกลับไปในทางอื่น คือในทางที่จะเห็นว่า มันไม่ไหวทั้งนั้น จะเรื่องได้ หรือเรื่องเสีย หรือว่าเรื่องเสมอตัว มันก็ไม่ไหวทั้งนั้น, มันเป็นเรื่องบ้าเท่า ๆ กัน คือมันไม่หยุดความต้องการของผู้ใดได้เลย. สู้มีความรู้สึกเป็นอยู่ชนิดที่ไม่มีขาดทุน ไม่มีเสมอตัว ไม่ได้กำไรเลยไม่ได้. จิตใจชนิดนั้นมันจะมีได้อย่างไร, หรือรู้สึกอยู่ได้อย่างไร? ก็ลองพิจารณาดูเถิด.

เมื่อเราขาดทุน เราก็บ้าไปอย่างหนึ่ง, เมื่อเสมอตัวก็ยังหวังอยู่อีกอย่างหนึ่งด้วยความบ้า, ได้กำไรมาก็ยิ่งบ้ามากกว่าปกติ. ใจคอที่ปกติ ที่สะอาด สว่าง สงบนั้น ไม่เนื่องกับอาการทั้ง ๓ นี้ เพราะฉะนั้นมันจึงเป็นการพักผ่อน ที่ได้เรียกว่า นิพเพธิกะ คือ แหว่งตลอดนั้น คือมันแหว่งตลอดความบ้าออกไปได้.

ความขำมันเหมือนกับกรงขัง หรือคอกที่ล้อมไว้ หรืออะไร ๆ ที่มันห่อหุ้มปิดบังไว้. *ไม่มีอะไรที่จะเป็นเครื่องห่อหุ้มกักขังสัตว์ เท่ากับความโง่หรืออวิชา.* อวิชามันทำให้เกิดตัณหา อุปาทาน มันก็เลยมีอาการอย่างอื่นเนื่องขึ้นมาอีก คือมันกักขังไว้ แล้วมันยังผูกขา ผูกตีน ผูกมือ หรือเอายางเหนียวมาติดเอาตั้งมาติด, ติดกันไปหมด ทั้งตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ อย่างนี้เรียกว่าเป็นความผูกพันเหลือประมาณ.

การที่จะพ้นฝ่าความผูกพันนี้ออกไปได้ ท่านต้องมีความสำคัญมั่นหมาย ในธรรมที่มีส่วนแห่งการที่จะแทงตลอด คือพ้นฝ่าเครื่องผูกพันห่อหุ้มเหล่านี้ออกไปได้; นี่แหละคือหลักที่มีอยู่อย่างนี้ ในพระพุทธศาสนา.

ถ้าจะกล่าวให้ดี มันก็มีเพียง ๒ อย่างไม่ถึง ๔ อย่าง เพราะว่า ๓ อย่างแรก คือ ขาดทุน เสมอตัว ได้กำไรนั้น มันเป็นเรื่องผูกพันทั้งนั้น, อันที่ ๔ เท่านั้น ที่ไม่เป็นเรื่องผูกพัน; นี้เราจะต้องทำลายสิ่งที่เป็นความผูกพัน ด้วยความรู้แจ้งแทงตลอดนี้.

การขาดทุน มันก็ไม่ได้ทำให้คนเราหยุด หยุดแสวงหา หรือหยุดบ้า มันก็คิดจะแก้ตัวต่อไปอีก, ความเสมอตัว มันก็ไม่ได้ทำให้เราหยุด มันก็ยังอยากจะลองหรือแก้ตัวต่อไปอีก, ได้

กำไร กระทั่งได้กำไรมากที่สุด มันก็ไม่ทำให้หยุดได้ มันยังทำให้นึกอยากจะมีมากขึ้นไปกว่านั้นอีก. นี้เรียกว่า ๓ อย่างแรกนั้นมันมีลักษณะเหมือนๆ กัน คือ ทำให้หยุดไม่ได้, ทำให้เป็นอิสระไม่ได้, ทำให้หลุดออกไปจากเครื่องห่อหุ้มไม่ได้ จึงได้เวียนว่ายอยู่ในวัฏฏสงสาร ไม่ได้เป็นไปเพื่อนิพพานเลย.

ส่วนอย่างหลังนั้น หมายถึงตรงกันข้าม เมื่อ ๓ อย่างแรกมันโง่ อย่างหลังมันก็ต้องฉลาด. เมื่อฉลาดมันก็จะต้องรู้ว่าอะไรเป็นอะไร, อะไรเป็นเครื่องผูกพัน? คือรู้ว่า ทั้งขาดทุนและเสมอตัว และได้กำไรนี้เป็นเครื่องผูกพัน. ดังนั้นเราจะต้องไม่มีส่วนที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้ง ๓ นี้; ควรจะมีส่วนแห่งความเกี่ยวข้องกับสิ่งที่จะทำให้ทำลายสิ่งผูกพันทั้ง ๓ นี้เสีย.

อยู่ในโลกนี้ มันก็มีแค่ ๒ เรื่องนี้ คือจะตกเข้าไปใต้อำนาจของสิ่งที่ผูกพัน หรือว่าจะยกตัวขึ้นออกมาเสียได้จากอำนาจของสิ่งที่ผูกพัน. ใครกำลังเป็นอย่างไร ก็ลองดูตัวเองก็แล้วกัน.

การที่เรายังมีความรู้สึกในใจที่ไม่เป็นอิสระ ก็จะต้องเรียกว่ายังผูกพัน; ส่วนใหญ่ก็มาจากอวิชชา คือ ความโง่ ความหลง มันก็มีความโลก ความโกรธ ความมัวเมาอะไรอยู่เป็นประจำวัน. ทำไมจะต้องไปโกรธ? เรื่องมันไม่ต้องโกรธ แต่ความ

โง่ ความหลง มันก็ทำให้โกรธ, ทำให้ฮึดอัดขัดใจ. นี่เรียกว่า ได้กำไร หรือว่าขาดทุน หรือว่าเสมอตัว? มันไม่เป็นเรื่องได้กำไร หรือเสมอตัวไปได้ มันมีแต่ขาดทุน.

ฉะนั้นเรื่องของ การพ่ายแพ้ แกกิลเลส มันก็เรื่องขาดทุน ถ้าเป็นอย่างหยาบก็ขาดทุนอย่างหยาบๆ, ถ้าเป็นอย่างกลางมัน ก็ขาดทุนอย่างกลาง, ถ้ามันเป็นอย่างประณีต มันก็ขาดทุน อย่างประณีต. คือความรู้สึกนึกคิดว่า เราได้อย่างใจ เราดีกว่าใคร, อะไรๆก็ได้อย่างใจไปหมด: นี่เรียกว่า เขาารู้สึกว่าเขา ได้กำไรแล้ว นั่นแหละคือ ยิ่งบ้ามาก. เพราะฉะนั้นอย่าไปหวังที่จะเอาชนะผู้ใด หรือจะเอาชนะอะไร ดีกว่า; ถ้าไปหวังที่จะเอาชนะแล้ว มันก็ต้องมีการพ่ายแพ้กันบ้าง, เสมอกันบ้าง. แล้วก็ชนะหลอกๆ ไม่ใช่ชนะจริง ชนะของความโง่.

ความโง่ทำให้รู้สึกว่าชนะ มันไปชนะสุนัขและแมวได้ หรือจะชนะคนด้วยกันได้: แต่มันพ่ายแพ้อย่างฉิบหาย พ่ายแพ้ อย่างสิ้นเนื้อประดาตัว แกกิลเลสหรือพญามาร. นี่แหละคืออย่า ไปหวังที่จะเอาชนะบุคคลนั้นบุคคลนี้, สัตว์สังขารเหล่านั้นเหล่านี้ มันจะทำให้แพ้ยิ่งไปกว่าแพ้เสียอีก.

ถ้ามีความหมั่นหมองเกิดขึ้นในใจแล้ว ก็พึงรู้สึกเถอะว่า มันแพ้แล้ว มันเป็นการพ่ายแพ้แล้ว. มันจะหมั่นหมอง

หงุดหงิดอยู่ด้วยราคา โลกะ เป็นต้นก็ตาม, หรือว่าจะ
 หม่นหมองอยู่ด้วยโทสะ หรือโกรธ หรือปฏิฆะ เป็นต้นก็ตาม,
 หรือมันจะหม่นหมองอยู่ด้วยความมืดมัว มืดมืดในทางจิตใจ
 อย่างใดก็ตาม มันเป็นความพ่ายแพ้ทั้งนั้น; ไม่มีช่องอันไหนที่
 เรียกว่าจะเป็นความชนะเลย. แม้ว่าจะได้ด่าเขาจนปากหักไม่มี
 ใครสู้ มันก็ยิ่งเป็นความพ่ายแพ้มากขึ้นไป เท่ากับที่ว่า ไปด่าเขา
 มากจนปากของตัวเองหัก; นี่คนโง่ๆ มันเห็นว่ามันชนะ ในเมื่อ
 ไม่มีใครออกปากต่อสู้. ทั้งหมดนี้เรียกว่า มันไม่รู้จัก หานภาคิ-
 ยสัญญา คือความสำคัญมันหมายถึงมีส่วนแห่งความขาดทุน; ไม่
 ต้องพูดถึงความเสมอตัว หรือการได้กำไรอะไรที่ไหน.

*ถ้าพูดกันในเรื่องของคนในโลก ผู้มีความปรารถนาด้วย
 เบญจกามคุณแล้ว มันมีแต่เรื่องพ่ายแพ้ทั้งนั้น. ถ้าไม่พ่าย
 แพ้คน มันก็พ่ายแพ้แก่กิเลสของตัวเอง, ในบางรายมันก็พ่าย
 แพ้ทั้งแก่คนและพ่ายแพ้แก่กิเลสของตัวเองมันก็เจ็บปวด ๒ ซ้อน.*

รวมความว่า ความสำคัญมันหมายถึง ตัวแพ้ หรือตัวเสมอ
 หรือตัวชนะเขา นี้ ใช้ไม่ได้, หรือความสำคัญมันหมายถึงขาดทุน
 หรือเสมอตัว หรือได้กำไรนี้ มันก็ใช้ไม่ได้ในเรื่องของกิเลส.

แต่ถ้ายังรักที่จะมีกำไรอยู่ ก็เปลี่ยนเรื่องเสีย เปลี่ยน
 เรื่องมาเป็น *มีกำไรต่อเมื่อเอาชนะกิเลสได้.* เช่นมาพิจารณาดู

ว่า วันนี้ พ่ายแพ้แก่กิเลสข้อไหนบ้าง? อย่างไร? ทำไม? ถ้าเห็นว่าไม่ได้พ่ายแพ้แก่กิเลสเลยตลอดทั้งวัน ใจคอสะอาด สว่างสงบ, จิตใจสดชื่น แจ่มใสเบิกบานอยู่; อย่างนี้เรียกว่าได้กำไร. นี้ถูกต้อง เพราะมันมีส่วนเป็นไปในฝ่าย นิพเพธิกภาคิยส์ัญญา คือไม่โง่, แล้วก็จะฉลาดยิ่งขึ้นไป จนสามารถที่จะรู้แจ้งแทงตลอด กิเลสตัณหาทั้งหลาย หลุดออกไปได้ในที่สุด.

ถ้าใครอยากจะเป็นนักการค้า ก็อย่าค้าเงินค้าทองเลย หรือว่าอย่าเป็นคนค้าบาปค้าบุญเลย มาค้าแต่ในทางที่จะเอาชนะกิเลส คือจะอยู่เหนือบาปเหนือบุญ อยู่เหนือขาดทุน อยู่เหนือการได้กำไร. เรื่องบาปเรื่องบุญนี้ มันก็ไม่พ้นไปจากการขาดทุนหรือการได้กำไร เพราะว่าคำว่าบุญของคนธรรมดา นั้นเป็นเรื่องได้ สิ่งที่คุณรักตนใครเท่านั้นเอง.

คำว่าบุญนั้นระวางให้ดี ถ้าบุญของชาวบ้านนั้น มันต้องมีรากฐานอยู่บนกิเลส เขาเรียกว่า *อุปธิ เป็นของหนัก*, เป็นของที่ต้องแบกหาม เหมือนกับแบกของหนักยิ่งกว่าก้อนหิน; นี้มันเป็นบุญของชาวบ้าน ที่เขาต้องการกันอยู่ทุกๆไป เป็นบุญในภาษาคนตามธรรมดา.

บุญที่แท้จริงในภาษาธรรมนั้น ต้องเป็นเรื่องเบา คือ เขาเข้าทุกที เพราะว่าบุญที่แท้จริงนั้นเป็นเครื่องชำระชะล้างกิเลส

หรือบันทอนกิเลส คือบันทอนบาป.

บุญชนิดที่ไม่จริงนั้น มันจะเพิ่มกิเลส, มันจะเพิ่มบาป แม้ว่าจะให้เป็นบาปหรือกิเลสที่ละเอียด คล้าย ๆ กับว่าไม่ทนทรมานอะไร แต่ที่แท้มันยังทนทรมานมากไปกว่าเดิม.

การได้ตามพอใจนั้น ไม่มีใครรู้สึกว่าเป็นทุกข์หรือทนทรมาน เว้นไว้แต่เขาจะเป็นผู้มีสติปัญญาพิจารณาเห็นอันลึกซึ้ง ว่าความสุขนี้มันทรมานใจยิ่งกว่าความทุกข์, ความสุขนี้มันผูกพันจิตใจยิ่งกว่าความทุกข์. ที่เราหลงไหลกันอยู่ในความสุขนี้ ก็เพราะว่าความสุขเป็นเครื่องผูกพัน; เราหวังที่จะได้สุข เราจึงยังไม่อยากจะสลัดอะไรออกไป, ยังจะยึดมันถือมันอะไรเข้าไว้ ตามที่เราเห็นว่ามันเป็นความสุขแก่เรา.

ความสุขเป็นของที่ติดตามนุษย์มากกว่าความทุกข์; ความทุกข์นั้นมันซื่อ ๆ เซ่อ ๆ พอเห็นเข้าก็รู้จัก ไม่มีเลศลมคมนัยอะไร. แต่ส่วนความสุขนั้น มันมีอะไรซับซ้อนลึกซึ้งดูไม่ค่อยจะออก มันทรมานคนอย่างที่ไม่ให้รู้สึกว่าคุณทรมาน; ฉะนั้นเราจึงหลงไหลในความสุข ซึ่งเป็นความทนทรมานอย่างยิ่ง.

พระพุทธเจ้าท่านจึงตรัสว่า รากะก็เป็นของร้อน, โทสะก็เป็นของร้อน, โมหะก็เป็นของร้อน. แต่ว่าความร้อนทั้ง ๓ นี้มันไม่เหมือนกัน ร้อนบางอย่างไม่รู้สึกร้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

คือความร้อนของความร้อน; คนจึงตกอยู่ใต้อำนาจของของร้อนหรือความร้อน คือกิเลสนี้ ก็นอยู่โดยทั่วไป. นี่แหละ เพราะเหตุที่ว่าขาดความรู้ในส่วน นิพเพธิกภาคิยส์ัญญา คือ ความมั่นหมายที่เป็นไปในทางแห่งการแห่งตลอด ความรู้แจ้งแห่งตลอด.

เราไม่เคยคิดถึงปัญญา ที่เป็นความรู้แจ้งแห่งตลอด เราต้องการแต่ปัญญาที่จะหามาให้มาก หามาให้ได้ตามที่กิเลสมันต้องการ; นั่นคือปัญญาอันธพาล ไม่ใช่ปัญญาอันแท้จริง เป็นเรื่องเฉโกของจิต. ถ้าจะเรียกว่าปัญญากันให้แท้จริงแล้วต้องเป็นปัญญาที่รู้แจ้งแห่งตลอด รู้แจ้งแห่งตลอดในทุกข์, ในเหตุให้เกิดทุกข์, ในความดับทุกข์ และทางให้ถึงความดับทุกข์.

ทางให้ถึงความดับทุกข์นี้ คือ อริยมรรคมีองค์แปดประการ นี่เป็นสิ่งที่จะนำไปสู่ความอยู่เหนือบุญเหนือบาป. อริยมรรคมีองค์แปดนี้ พันที่จะเรียกว่า ดีหรือชั่ว, บุญหรือบาป, ขาดทุนหรือได้กำไร. เพราะว่ามันเป็นไปเพื่อ นิพเพธิกภาคิยส์ัญญา มันจะทำลายเสียซึ่งการขาดทุนหรือการได้กำไร, มันจะทำลายเสียทั้งบุญและบาป, มันจะอยู่เหนือความสุขความทุกข์, เหนือกระทั่งความเกิดความดับ; ฉะนั้นจึงเป็นสิ่งที่ควรจะรู้แจ้งแห่งตลอดอย่างยิ่ง.

แต่ว่าเรื่องของอริยสัจ ๔ ประการนี้ มันมีความจริงอยู่ที่

ว่า จะรู้แจ้งแทงตลอดแต่อย่างเดียวไม่ได้; จะต้องรู้แจ้งแทงตลอดทั้ง ๔ เรื่องพร้อมกันเสมอไป. รู้แจ้งแทงตลอดในเรื่องความทุกข์เท่าไร ก็ย่อมจะรู้แจ้งแทงตลอดในเหตุให้เกิดทุกข์ และความดับทุกข์ และทางให้ถึงความดับทุกข์เท่านั้น.

หมายความว่า ปฏิบัติในทางดับทุกข์ได้เท่าไร ทุกข์ก็จะดับไปเท่านั้น, ทุกข์ดับไปเท่าไร เราก็จะรู้จักความทุกข์และเหตุให้เกิดความทุกข์โดยแท้จริงเท่านั้น. เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องรู้แจ้งในอริยสัจ ๔ ประการนี้ พร้อมกันทั้งสิ้น ในสัดส่วนที่เสมอกัน; แล้วก็รู้ยิ่งขึ้นไป รู้ยิ่งขึ้นไป จนถึงกับบรรลุมรรคผลในขั้นโสดาบัน สกิทาคามี อนาคามี กระทั่งพระอรหันต์ในที่สุด. ก็เป็นเรื่องอริยสัจอย่างเดียวกันทั้งนั้น เพียงแต่รู้แจ้งแทงตลอดยิ่งขึ้นไป มากขึ้นไปตามลำดับเท่านั้นเอง; ถ้าถึงที่สุดก็เป็นพระอรหันต์. ถ้ารู้ในเรื่องนี้ ก็เรียกว่ารู้จัก นิพเพธิกภาคิยส์ญญา คือความตั้งใจจริง ด้วยสติปัญญา ไม่ใช่ความสำคัญมั่นหมายด้วยความโง่.

ระวังให้ดี อย่าเอาไปปนกันเสีย ความหมายมั่นปั้นมือนี้ ถ้ามันทำไปด้วยความโง่ มันก็จะเป็นความสำคัญมั่นหมายไปแต่ในทางที่จะให้มีตัวกู-ของกู แล้วก็ไปทุกข์; ถ้าความเอาจริงนั้น มันเป็นไปด้วยสติปัญญาหรือวิชาแล้ว มันก็จะไปแต่ในทาง

ที่ดับทุกข์. เราจึงต้องจริงใจให้ถูกทาง คือจริงไปในทางของนิพเพธิกภาคิยสังคยา ดังที่กล่าวแล้ว ว่า สิ่งใดหรือธรรมะใดที่มันจะเป็นไปเพื่อความแทงตลอด ซึ่งสิ่งที่ควรรู้แจ้งแทงตลอดนี้แล้ว ก็ให้สำคัญมันหมายในฐานะที่ว่า จะเป็นเครื่องดับทุกข์ได้. แล้วก็เอาจริง คือ เรียนจริง ปฏิบัติจริง ให้ได้ผลจริง ๆ ในส่วนนี้ ก็จะออกมาเสียจากวัฏฏสงสารได้; แล้วก็จะบรรลุนิพพาน คือดับทุกข์ได้สนิทสิ้นเชิงในทิฏฐุธรรมนี้ ไม่ต้องรอดต่อตายแล้ว.

เรื่องต่อตายแล้วนั้น ไม่จำเป็นจะต้องเอามาพูดให้มันเสียเวลา ถ้าอยู่ที่นี้ เต็มวันมันทำไม่ได้แล้ว ต่อตายแล้วมันก็ทำไม่ได้; แต่ถ้าที่นี้มันทำได้แล้ว ถึงตายแล้วมันก็ยังจะได้. เรื่องหลังจากความตายไปนั้น อย่าเพิ่งไปนึกถึง มันจะป่วยการ, มันจะยุ่งยาก, มันจะเวียนหัว. นึกถึงแต่ที่ยังเป็น ๆ อยู่ที่นี่ว่าจะต้องทำอะไร? ก็รีบทำให้มันเสร็จสิ้นไปเสีย คือให้ละสังคยา ๓ ประการข้างต้นเสีย ไม่มีเรื่องขาดทุน เสมอตัว ได้กำไรอะไรกันอีกต่อไป เพราะว่าสิ่งทั้งหลายทั้งปวงเหล่านั้น อันใคร ๆ ไม่ควรยึดมั่นถือมั่น โดยความเป็นตัวตนหรือของคน.

สร้างความรู้แจ้งแทงตลอดขึ้นมา ทำลายสังคยาทั้ง ๓ ประการเบื้องต้นนั้นเสีย; เป็นผู้ที่ไม่รู้จักขาดทุน ไม่รู้จักได้กำไร, มันอยู่เหนือการขาดทุน อยู่เหนือการได้กำไรจนตลอดชีวิต.

ดังนั้นจึงไม่ต้องโลก, ไม่ต้องโกรธ, ไม่ต้องหลง, ไม่ต้องเกลียด, ไม่ต้องกลัว, ไม่ต้องเป็นไป ในอำนาจของความทุกข์อย่างใดอย่างหนึ่งอีกต่อไป. เรื่องมันก็จบเพียงเท่านี้ ใจความโดยย่อของธรรมะหมวดนี้มันก็มีอยู่อย่างนี้.

พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรม เป็นไปเพื่อความรู้จริงเห็นจริง, เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่ายคลายกำหนด, เป็นไปเพื่อความดับสนิท; ที่เรียกว่าเป็นไปเพื่อนิพพานนั้น ก็หมายถึงเป็นไปเพื่อการรู้นิพเพทิกายัตถุญญา ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ควรหมายมั่นปั้นมือ เพื่อการแทงตลอดในสิ่งที่ควรรู้และควรปฏิบัติ ควรทำให้เกิดมี ตามหลักของอริยสัจ ๔.

ความทุกข์ควรจะบากบั่นให้รู้, เหตุให้เกิดทุกข์ควรจะบากบั่นเพื่อจะละเสีย, ความดับทุกข์ควรจะบากบั่นเพื่อจะให้รู้จัก เห็นแจ้ง, ทางให้ถึงความดับทุกข์ ควรจะบากบั่นเพื่อให้เกิดมีขึ้นมา.

นี้เรียกว่า อริยสัจ ๔ ประการนี้ เป็นที่ตั้งแห่งนิพเพทิกายัตถุญญา อันสัจว์รู้แล้ว จะเป็นไปเพื่อนิพพานในปัจจุบันนี้. หวังว่าท่านทั้งหลาย จะได้มีความสนใจในสัตถุญญา ๔ ประการนี้ หรือว่าถ้าจะย่อย่อเอา ก็เหลือแต่เพียงว่า ๒ อย่าง อนิพเพทิกายัตถุญญา ก็คือ ๓ อย่างข้างต้น นิพเพทิกายัตถุญญา ก็คืออย่างหนึ่ง

ข้างปลาย.

สรุปว่า อันใดจะเป็นไปเพื่อการรู้แจ้งแทงตลอด ก็สนใจส่วนนั้น, อันใดที่จะทำให้โง่งมเขลามากขึ้น ไม่เป็นไปเพื่อความรู้แจ้งแทงตลอด ก็อย่าไปเกี่ยวข้องเลย. นี่คือการดำเนินไปตามอภฺรฺงคฺกมรรค คือการที่จะดับทุกข์เสียได้ ที่จะอยู่เหนือบุญเหนือบาป, เหนือดีเหนือชั่ว, เหนือสุขเหนือทุกข์, เหนือการขาดทุนและการได้กำไร เพราะไม่ต้องเที่ยวไปในวิญญสงสาร ซึ่งมีแต่การขาดทุนและได้กำไรสลับกันไป และจะออกไปสู่ภาวะของพระนิพพาน ที่อยู่เหนือการขาดทุนและการได้กำไรตลอดนิจกาล ไม่มีความเปลี่ยนแปลงเลย.

*ธรรมเทศนา สมควรแก่เวลา เอวังก็มี ด้วยประการ
ฉะนี้.*

อยู่กับนิรันดร

“ทำกับฉัน อย่างกะฉัน นั้นยังอยู่
 อยู่เป็นคู่ กันชั่วฟ้า ดินสลาย
 ทำกับฉัน อย่างกะฉัน นั้นไม่ตาย
 ท่านทั้งหลาย ก็อยู่กับ นิรันดร”

ทำฉันใด จึงจะเป็น เช่นนั้นเล่า
 คือทำให้ เข้าเค้า พระองค์สอน
 สิ่งไม่ตาย ถึงให้ได้ ทุกขั้นตอน
 สิ่งม้วยมรณ ก็ทิ้งมัน นั้นแลหนา

สิ่งปรุ่่งแต่ง ใดใด ในโลกนี้
 ไม่ยินดี ยึดมัน แหละท่านขา
 จิตว่างไป ไร ‘ตัวกู’ ไม่จู่มา
 ไม่เห็นว่า อะไรกัน ที่มันตาย ๗

(หัวข้อธรรมในคำกลอน ของ พุทธทาสภิกขุ)

หนังสือชุดหมื่นถ้อยธรรมจักร

**มนุษย์ทำสงครามกับพระธรรม
หรือพระเจ้า**

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ

สนาถา ภิกฺขโว โหถ มา อนาถา
ธมฺมทีปา ธมฺมสรณา สทุธฺมโม ครุกาตพุโ-ติ

ธมฺโม สกุกจฺจํ โสตพุโ-ติ

ณ บัดนี้จะได้วิสัยนาพระธรรมเทศนา เพื่อเป็นเครื่อง
 ประดับสติปัญญา ส่งเสริมศรัทธาความเชื่อ และวิริยะความ
 พากเพียร ของท่านทั้งหลาย ผู้เป็นพุทธบริษัท ให้เจริญออก
 งามก้าวหน้า ในทางแห่งพระศาสนา ของสมเด็จพระบรม
 ศาสดา อันเป็นที่พึ่งของเราทั้งหลาย กว่าจะยุติลงด้วยเวลา.

ธรรมเทศนาในวันนี้ เป็นธรรมเทศนาพิเศษ ดังที่ท่าน
 ทั้งหลายก็ทราบกันอยู่แล้ว ว่าเป็นธรรมเทศนาปรารภ การที่
 ท่านอาจารย์เพชร วฑฒโนได้ล่องลับไป มีสรีระปรากฏอยู่ในที่
 นี้ เพื่อเราทั้งหลายจะได้บำเพ็ญทักษิณานุปทานกิจ เป็นวาระ
 สุดท้าย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือพิธีบรรจจุศพ.

ท่านทั้งหลายควรจะมีใจเข้ากันให้ดี ๆ ในเรื่อง
 เกี่ยวกับพิธี คำว่าพิธีนี้ย่อมมีความหมาย แต่ถ้าทำไม่มีความ
 หมาย มันก็กลายเป็นพิธีรีตอง ใช้ไม่ได้ และเป็นเรื่องมงาย;
 แต่ถ้าเป็นเรื่องพิธีโดยแท้จริง และโดยถูกต้องแล้ว ย่อมจะมี

ประโยชน์ เพราะว่าเรากระทำไปด้วยมีความมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง และเพื่อผลที่พึงปรารถนาอย่างใดอย่างหนึ่ง.

โอกาสนี้เป็นพิธีที่ประกอบขึ้น เพื่อการบรรจุสรีระของท่านอาจารย์ ไว้ในปูชนียวัตถุ ปูชนียสถานอันสมควร เพื่อเป็นเครื่องระลึกตลอดกาล ไม่ใช่เพียงแต่ว่ากระทำไปโดยไม่มี ความมุ่งหมาย. เรากระทำนี้ กระทำเหมือนอย่างว่า ท่านอาจารย์ยังไม่ตาย, พุดง่าย ๆ ก็คือว่ายังไม่ตาย แต่จะยังอยู่กับพวกเราทั้งหลาย สิบไปในเบื้องหน้า.

สำหรับสรีระร่างกายนั้น เป็นคนละส่วนกับท่านอาจารย์ มันเป็นเหมือนกับเปลือกหรือภาชนะ ซึ่งใส่คุณธรรมของท่านอาจารย์ ซึ่งเป็นตัวท่านอาจารย์.

แม้แต่สรีระของท่าน เราก็จัดการให้ประดิษฐานอยู่ในลักษณะที่มีประโยชน์ คือจะได้เป็นเครื่องตักเตือน ให้ผู้ได้พบได้เห็น ได้ระลึกรู้ถึงท่านอาจารย์. และการนึกถึงท่านอาจารย์นั้น ไม่ใช่เพียงแต่นึกถึง ต้องมีการประกอบหรือการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ให้สมกับที่ระลึกนึกได้ด้วย.

การที่จะทำอะไรนั้น ไม่ใช่ของยาก ไม่ใช่ของลำบาก ขอแต่เพียงว่า ท่านอาจารย์ต้องการอย่างไร กระทำอย่างนั้นก็แล้วกัน. ขอให้จำความข้อนี้ไว้ให้แม่นยำด้วย ว่า การที่ระลึกนึกถึงท่านอาจารย์ ด้วยความเคารพ, ด้วยความกตัญญู, หรือความรู้สึกอย่างใดก็ตามนั้น ระลึกเพื่อจะทำตามที่ท่าน

อาจารย์ต้องการ, เป็นเพียงแต่ความระลึกละเอียด ๆ ก็ไม่มีประโยชน์ หรือมีประโยชน์น้อยเกินไป; การระลึกละเอียดนั้นเป็นเครื่องจูงใจให้เราระทำทุกอย่าง ตามที่อาจารย์ต้องการให้กระทำ. เมื่อเป็นเช่นนี้ เราก็จะต้องระลึกอยู่เสมอว่า เมื่อท่านอาจารย์ยังมีชีวิตอยู่โดยร่างกายนี้ ท่านต้องการให้เราทำอะไร? ระลึกในข้อนี้ให้ดีเป็นพิเศษ แล้วจงกระทำอย่างนั้นเถิด.

สำหรับท่านอาจารย์นั้นไม่มีอะไรที่ต้องการ นอกจากต้องการให้คนทั้งหลายตั้งปวงอยู่กันเป็นผาสุก, เมื่อมีการกระทำที่ไม่เหมาะสม ท่านก็ว่ากล่าวตักเตือน. การว่ากล่าวตักเตือนนั้น เป็นประโยชน์แก่กุลแก่เราทุกคน ตลอดกาลนาน ถ้ายังรักษาไว้ได้.

ท่านอาจารย์มีเวลาที่จะนั่งคิดนั่งนึก ทบทวนในพระธรรมวินัย จึงรู้อะไรมากกว่าคนชาวบ้าน ที่มีเรื่องมากมีธุระมาก ไม่ค่อยมีเวลานั่งคิดนึกศึกษาหรือทบทวน. ฉะนั้น การเชื่อฟังท่านอาจารย์จึงมีประโยชน์ คือได้รับคำสั่งสอนที่ถูกต้อง และเป็นการชักจูงจิตใจของคน ให้มันอยู่ในธรรม; คนทั่วไปไม่เคยคิด เพราะมีเรื่องมาก แต่ท่านอาจารย์มีเวลามาก ก็ต้องได้คิดมาก.

อยากจะยกตัวอย่างให้ฟังสักเรื่องหนึ่งว่า คนที่ขโมยของวัดของสงฆ์ไปนั้น มันเป็นการขโมยของของพระพุทธเจ้า อย่างนี้คนชาวบ้านไม่เคยคิด, ท่านอาจารย์เคยคิด ก็ห้ามว่า

อย่าฟังกระทำเป็นอันขาด. การที่ขโมยขโมยของของชาวบ้านด้วยกันนั้น มันเป็นอีกอย่างหนึ่งต่างหาก คือว่าเมื่อชาติก่อนเราจะเคยขโมยเขาก็ได้ ชาตินี้เขาจึงขโมยเรา คิดอย่างนี้มันก็ดีไป และก็อาจจะเป็นการถูกต้อง. แต่ถ้าเป็นการขโมยของวัด ซึ่งเป็นของที่เขาถวายพระพุทธเจ้าฉันนั้น ใคร ๆ ก็ต้องคิดได้ทันทีว่า พระพุทธเจ้าไม่เคยขโมยของของใคร, การที่ไปขโมยของวัดหรือของพระพุทธเจ้าฉันนั้น จึงเป็นการขโมยเต็มที เต็มประตู, เป็นขโมยที่ไม่มีทางจะให้อภัยอย่างไร, และไม่มีข้อแก้ตัวอย่างไร ไม่เหมือนขโมยของเพื่อนบ้านด้วยกัน ซึ่งจะขัดโยนกันไปโยนกันมา ว่าต่างฝ่ายต่างเคยขโมยแก่กัน แล้วก็ใช้หนี้ใช้เวรแก่กันและกัน ดังนี้. ท่านอาจารย์จึงห้าม ว่าอย่าขโมยของวัด ของศาสนา ของสงฆ์ มันเป็นขโมยเต็มที มันเป็นโทษ เป็นบาป เป็นกรรมเต็มที ผิดกันกับขโมยกันเองอย่างนี้, นี่แหละเป็นตัวอย่าง.

ไปคิดดูให้ดีเถอะว่า เราเคยคิดนึกหรือเปล่า แต่ครูบา-อาจารย์คิดนึก แล้วก็เอามาห้ามมาสอน; แต่แล้วในที่สุดก็ไม่ค่อยจะสำเร็จประโยชน์ เพราะว่าไม่ค่อยจะเชื่อฟัง มีคนดื้อดึงต่อคำแนะนำสั่งสอน ไม่ประพฤติตาม อย่างว่าแต่อย่างเคร่งครัดเลย แม้อย่างธรรมดาก็ไม่ค่อยจะได้. ถ้าอาจารย์ยังอยู่ก็จะได้คอยห้ามปรามกันต่อไป ถ้าอาจารย์ล่วงลับไปแล้ว โดยร่างกายเช่นนี้ ก็ไม่มีใครที่จะมานั่งห้ามอยู่.

ฉะนั้น เราจะต้อง มีอาจารย์อยู่ตลอดเวลา แม้จะมีสรีระ

ของท่านบรรจุไว้ในสตูปก็ดี ก็ต้องทำให้เหมือนกับว่า ท่านยังมีชีวิตอยู่ คอยนั่งหามอยู่ทุกวัน ๆ ว่าอย่าทำอย่างนั้น อย่าทำอย่างนี้, นี่แหละคือประโยชน์ในทางสูงในทางลึกของท่าน อาจารย์ หรือครูบาอาจารย์ทั่ว ๆ ไป.

ท่านทั้งหลายจะต้องนึกอย่างนี้ และจะต้องประพุดติ กระทำให้ถูกต้อง ในลักษณะอย่างนี้ด้วย ว่ามันยังมีเรื่องที่ลึกเกินกว่าที่คนธรรมดาจะนึก ก็ต้องฟังพาสติปัญญาของครูบา-อาจารย์ ที่นั่งคิदनั่งนิกอยู่เสมอ ว่า อะไรเป็นอย่างไร? อะไรเป็นอย่างไร? แล้วก็คอยพราสอนลูกศิษย์ลูกหา คนทั้งบ้านทั้งเมือง ให้ตั้งตนอยู่ในความถูกต้อง เพื่อจะได้เป็นอยู่กัน ผาสก.

เพราะฉะนั้น เราจะต้องระลึกนึกด้วยความไม่ประมาท ให้เป็นอย่างยิ่ง ว่าบุคคลประเภทอาจารย์นั้น มีความสำคัญอย่างไร? แม้ว่าเราจะต้องเสียอะไร ๆ ให้มากไปกว่าที่เสียสละกันอยู่ในบัดนี้ ก็เป็นการสมควร เพื่อจะรักษาไว้ ซึ่งสถาบันของอาจารย์ ไม่ให้สูญหายไปจากโลกนี้, รักษาวิญญูณของอาจารย์ให้ยังคงมีอยู่กับเราทั้งหลาย ไม่เลือนลับไป. ขอท่านทั้งหลาย จงได้มีความรู้สึกในเบื้องต้น อย่างนี้กันก่อน.

สำหรับข้อนี้ สิ่งที่น่าเป็นห่วง ก็คือ คนที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไปข้างหลัง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ก็คือ พวกเด็ก ๆ . คนแก่ ๆ นี้ ดูก็ตืออยู่ มีความพร้อมเพรียงกัน แสดงความกตัญญูต่อท่าน

อาจารย์ หรือว่าต่อทุกคนที่มีบุญคุณ; แต่ว่าเด็ก ๆ ของเราใน
อนาคตนั้น ยังไม่แน่ มีลักษณะอาการที่จะไม่น่าไว้วางใจ
เพราะว่าเด็กสมัยนี้ ไม่ค่อยเคารพครูบาอาจารย์ ไม่ค่อยระลึก
นึกถึงความหมายของครูบาอาจารย์ หรือกระทั่งบิดามารดา
มันจึงผิดกันมาก ในระหว่างยุคก่อนกับยุคปัจจุบัน. คนยุค
ก่อนโน้นมีครูบาอาจารย์เต็มที คนในยุคปัจจุบันนี้ มีครูบา
อาจารย์น้อยลง ๆ, ไม่ใช่มีครูบาอาจารย์เพียงสักว่าเรียกด้วย
ปากว่า ครูบาอาจารย์ เราต้องมีครูบาอาจารย์ด้วยความ
เคารพ ด้วยความนับถือ ด้วยการปฏิบัติตาม.

สำหรับครูบาอาจารย์มีหน้าที่โดยตรง ที่จะรักษาเอาไว้
ซึ่งจิตใจของลูกศิษย์. คนทุกคนมีอาจารย์ คนทุกคนตั้งอยู่ใน
ฐานะเป็นลูกศิษย์ของอาจารย์ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในทาง
จิตในทางวิญญาณ นี่เป็นส่วนสำคัญ. เรื่องทำมาหากินนั้น ก็
มีปัญหาของตัวเองเพียงพออยู่แล้ว, แต่ว่าเรื่องทางจิตทาง
วิญญาณ คือทางธรรมนั้นแทบจะไม่มี เมื่อขาดความรู้ทางนี้
แล้ว การทำมาหากินนั้น ก็จะกลายเป็นความทุกข์ขึ้นมา. ให้
รู้จักตั้งจิตไว้ให้ถูกทาง ในเมื่อประกอบกิจการงานในหน้าที่, หรือ
ว่าเมื่อสิ่งทั้งหลายวิบัติพลัดพรากไป ตามธรรมดาของสังขาร,
หรืออย่างน้อยที่สุด ก็ให้รู้จักทำกิจการงาน ด้วยจิตใจที่เป็น
ปกติสุข.

ทำการงานด้วยจิตใจที่เร้าร้อน มันก็เหมือนกับ ตกนรก
ไปพลางทำงานไปพลาง, คนสมัยนี้เป็นอย่างนี้กันแทบทั้งนั้น

คือเป็นอยู่ทุกวันตลอดวันนี้ ด้วยความเร่าร้อนอยู่ในใจ เป็น การตกนรกชนิดหนึ่ง อยู่ตลอดเวลา อย่างนี้เรียกว่าเป็นการ เสียหายอย่างยิ่ง แก่การเป็นมนุษย์.

เราจะต้องมีความรู้ที่ถูกต้อง ในทางจิตทางวิญญาณ คือ สามารถทำจิตใจให้เป็นปกติสุข มีความสงบอยู่ได้ แล้ว ประกอบการทำงาน, และการได้ประกอบการทำงานนั้น ก็กลายเป็น ความสนุกสนาน เพราะว่าได้กระทำการที่ดีหรือสิ่งที่ควร ทำ, แล้วก็พอใจ เป็นผู้ที่มีความพอใจในตัวเอง เพราะว่าได้ กระทำการที่ดีควรกระทำอยู่เป็นปกติ. อย่างนี้ความเร่าร้อนใน ใจไม่มี มีแต่ความสงบสุข, แล้วยังได้กำไรตรงที่ว่า การ งานนั้นก็ล่วงไป ๆ จนสำเร็จผลเป็นสมบัติ หรือเป็นอะไร เป็น เกียรติยศชื่อเสียง เป็นต้น ที่ถูกต้องขึ้นมา เรียกว่าได้สิ่งที่ ควรจะได้ ทุกอย่างทุกประการ และจิตใจก็ไม่เป็นทุกข์ไม่ เดือดร้อน.

คนสมัยนี้ละเลยธรรมะ ละเลยคำสั่งสอนของครูบา- อาจารย์ จึงไม่ค่อยจะมีธรรมะ ไม่มีความเป็นธรรมะอยู่ในจิต ใจ, แล้วก็ยิ่งหลงระเหิงไป ตามความนิยมแห่งสมัยใหม่ ก็ยิ่ง ไม่มีธรรมะมากเข้า ก็กลายเป็นสัตว์ชนิดหนึ่ง มีแต่ความ กระจายอย่างเดียว กระจายที่จะได้รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ตามที่ตนปรารถนาอย่างเดียว. อย่างนี้มันก็กลายเป็น เปรต คือมีความหิวกระจาย ในทางจิต ทางวิญญาณ เหมือนจะขาด ใจอยู่เรื่อย.

แล้วก็มีความเป็นสัตว์นรก คือมีความร้อนใจอยู่เรื่อย, แล้วน้ำมันก็เป็นความโง่ด้วย จึงก็เท่ากับเป็นสัตว์เดรัจฉาน อยู่ด้วยเป็นธรรมดา, แล้วยังแถมซี่ซลาด นอนไม่ค่อยจะหลับ อย่างนี้ก็ป็นอสุรกาย. รวมความแล้วว่าชาติธรรมะเมื่อใด สิ่งทีเรียกว่อบาย ก็จะทำรอบงำผู้นั้น.

ทั้งหมดนี้ป็นหน้าทีของครูบาอาจารย์ ทีจะช่วยเหลือ ปัญหาเหล่านี้ ให้แก่คนทีงหลาย จะได้ป็นอยู่อย่างถูกต้อง สมกับทีเกิดมาป็นมนุษย์แล้ว มันก็ต้องมีจิตใจสูง อยู่เหนือ ความทุกข์ อยู่เหนือความชั่ว เหนือความเศร้าหมอง จึงจะ สมกัน.

เพราะฉะนั้น ในโอกาสเช่นนี้ ซึ่งมีความสำคัญเกี่ยวกับ ท่านอาจารย์ ท่านทีงหลายจะต้องระลึกนึกถึงพระคุณของท่าน ให้มากป็นพิเศษ. แล้วก็เตรียมตัวไว้ สำหรับกาลข้างหน้า ในอนาคต ว่าเด็ก ๆ ของเราจะป็นอย่างไร? เด็ก ๆ ของเราจะ สามารถป็นอย่างเราได้หรือไม่? คำว่าสามารถป็นอย่างเรานี้ หมายความว่า จะป็นผู้เอือกเขีนอย่างเราได้หรือไม่?

เด็ก ๆ สมัยนี้เรียนอะไรมาก มีความรู้มาก ปราดเปรี๊อง มาก แต่ว่าความปราดเปรี๊องเหล่านั้นป็นไปในทางความร้อน, ร้อนเพื่อตัวเองไม่พอ แล้วยังป้ายมาถึงพ่อแม่ด้วย พ่อแม่ก็ พลอยร้อนไปด้วย. นี่ป็นการแสดงให้เห็นอยู่แล้ว เหมือน กับป็นนิมิต ป็นเครื่องหมาย ว่า ในอนาคตนั้นมันจะป็น

อย่างไร? การที่ละทิ้งธรรมะเรื่อย ๆ ไปอย่างนี้ มันจะเป็นอย่างไร? มันจะต่างกัน กับความมีธรรมะอยู่อย่างถูกต้อง และสมบูรณ์นั้นอย่างไร? และว่าเด็ก ๆ ของเรา จะค่อย ๆ เปลี่ยนไป ๆ จนผิดกันกับปู่ย่าตายาย อย่างเป็นหน้าหลังมือ หรือหาไม่? นึกดูง่าย ๆ อย่างสมัยเราผู้ใหญ่เมื่อยังเป็นเด็ก ได้ทำอะไรกันบ้าง แล้วเด็กสมัยนี้ทำอะไรกันบ้าง.

เด็ก ๆ สมัยโน้นแม้แต่จะพลั้งออกมาด้วยความตกใจ ก็ยังพลั้งว่า พุทธโธ พุทธัง อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา, พุทธโธ ทุกขัง อนิจจัง อนัตตา เหล่านี้เป็นของชินปาก จนถึงกับพลั้งออกมาเมื่อมีอะไรทำให้ตกใจหรือมีอะไรเกิดขึ้นที่รู้สึกว่าเป็นอันตราย. แต่เด็ก ๆ สมัยนี้ดูจะไม่มีเสียแล้ว ที่จะพลั้งปากว่า พุทธโธ ทุกขัง อนิจจัง อนัตตา เหล่านี้ คงจะพลั้งออกมาเป็นบทเพลงสมัยใหม่ เป็นเพลงสากลเป็นเพลงอะไร ตามที่เขาเคยชิน ชินหู ชินใจ ชินปาก, นี้แสดงว่ามันกำลังไปคนละทาง.

เด็ก ๆ สมัยโน้นไม่กล้ายิงนกตกปลาที่ในวัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งนกกางเขน ที่เรียกกันว่า นกบินหลานี้ เด็ก ๆ ไม่กล้าทำอันตราย. อาตมารู้ดี ก็เพราะเคยเป็นเด็ก และเคยเป็นเด็ก อยู่วัด เด็กวัดหรือเด็กบ้าน ก็ไม่กล้าทำอันตรายนกกางเขน ถือว่าเป็นนกที่ศักดิ์สิทธิ์ เรียกว่าใช้ชาติ หมายความว่า จะสนองกรรมเหมือนกับที่ได้กระทำแก่มัน และในปัจจุบันทันตาเห็นด้วย, เด็กสมัยนั้นไม่มีใครกล้าทำอันตรายนก เช่นนก กางเขน เป็นต้น. แต่แล้วเด็กสมัยนี้เป็นอย่างไร? เด็กสมัยนี้

เป็นอย่างไร ก็รู้ได้ตรงที่ว่า นกนางเขนกก็หายไปหมด ไม่มีเหลืออยู่สำหรับร้องให้ฟังอีกต่อไป.

นี่แหละ การอบรมของครูบาอาจารย์ มันคงอย่างไร? ท่านลองคิดดูเถิด จิตใจของเด็กๆ มีความมั่นคงในศีลธรรมอย่างไร แม้แต่จะพลั้งปาก ก็พลั้งออกเป็นธรรมะธรรมโม, แม้แต่จะทำอันตรายสัตว์ ก็ยังนึกถึงการใช้ชาติ ที่เรียกว่า การต้องสนองกรรม ไม่มีใครกล้าทำอันตรายสัตว์วัด สัตว์บ้าน, ในป่าก็ยังมีสิง ค่าง ชะนีให้ดู, ในทุ่งนาก็ยังมีนกเขาขันให้ฟัง; แต่ว่าสมัยนี้ อีการก็แทบจะไม่มีให้เห็น. ลองคิดดูว่า มันเป็นอย่างไรรกัน ศีลธรรมของมนุษย์ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร จนกระทั่งว่า ในทุ่งนาก็ไม่มีนกเขาขันให้ฟัง, สิ่งต่าง ๆ ที่เคยมีอยู่ตามธรรมชาติ ที่เป็นของสวยของงามนั้น มันหายไปไหนหมด คิดดูให้ดีแล้ว เป็นสิ่งที่น่าสลดใจและสังเวช.

สิ่งเหล่านี้ ท่านอาจารย์เป็นผู้ห้ามปราม เป็นผู้แนะนำ สั่งสอนเด็กๆ ไม่ให้ใจบาปหยาบช้า ให้อุจจกเมตตากุณา มันจึงรอดมาได้; แต่พอมาถึงสมัยที่เด็กๆ ไม่เชื่อฟังอาจารย์ หรือไม่มาเกี่ยวข้องกับอาจารย์ เรื่องมันก็กลับกันเป็นหน้ามือหลังมือ อย่างที่ได้กล่าวมาแล้วนั่นเอง.

คนแต่ก่อนไม่มีใครทวาดพ่อแม่ สมัยนี้แม้แต่เด็กๆ มันก็ทวาดพ่อแม่, มันใช้พ่อแม่ทำงาน, มันหลอกพ่อแม่ให้ส่งเงินไปให้สนุกสนาน โดยบอกว่าไปศึกษาเล่าเรียน. *เด็กสมัย*

ก่อนต้องกราบดินพ่อแม่เป็นประจำวัน เด็กสมัยนี้ไม่รู้ว่า นั่นคือการทำอะไร.

เด็กสมัยก่อนแม่จะแต่งงาน ก็ต้องได้รับความเห็นชอบจากพ่อแม่ หรือพ่อแม่จะเป็นฝ่ายที่เลือกให้ด้วยซ้ำไป ส่วนเด็กสมัยนี้ไม่มีความรู้สึกอย่างนี้ มีแต่จะบังคับพ่อแม่ ให้ทำอะไรเร็ว ๆ ตามที่เขาต้องการ มันเป็นเรื่องที่แตกต่างกัน อย่างตรงกันข้ามอย่างนี้.

แต่แล้ว เราพิจารณาดูเถิดว่า เมื่อมันตรงกันข้ามถึงอย่างนี้ก็ตามที่ แต่ว่าอย่างไรหนะเล่า ที่มันไม่ทำให้เกิดเหมือนกับ ตกนรกทั้งเป็น ขึ้นมา? อย่างไรไม่ทำให้เกิดตกนรกทั้งเป็นขึ้นมา เราต้องเอาอย่างนั้น แล้วถือว่าอย่างนั้นแหละถูก จึงจะเป็นการถูกจริง ๆ.

เด็ก ๆ สมัยนี้ ถ้าพูดตรง ๆ ก็ต้องพูดว่า เป็นเจ้าชู้กันแต่เล็กแต่เด็กทีเดียว จะนึกถึงเรื่องนี้ก่อนเรื่องการศึกษาเล่าเรียน พ่อแม่บางคนก็พลอยสนับสนุนด้วยซ้ำไป แล้วมันจะไม่เป็นไปในทางที่ตรงกันข้ามอย่างไร; เป็นเจ้าชู้ตั้งแต่เล็ก แล้วยังใช้เงินเปลืองตั้งแต่เล็ก. นี้แหละ ลองคิดดูเถอะว่า มันมีธรรมะอะไร เหลืออยู่ที่ตรงไหน, ครูบาอาจารย์เคยห้ามปรามอย่างไร, มันเข้ากันได้หรือไม่?

ในที่สุดเด็กชนิดนี้แหละ ก็ทำการสไตรค์ หรือแอนตี้ครูบาอาจารย์ ซึ่งไม่เคยมีในสมัยโบราณ สมัยปู่ย่าตายาย.

พูดให้ชัดอีกทีหนึ่งว่า สมัยปู่ย่าตายาย เด็ก ๆ ไม่เคยสไตรค์ หรือแอนตี้ครูบาอาจารย์ พอมาถึงสมัยนี้ เด็ก ๆ พวกมันสไตรค์ หรือแอนตี้ครูบาอาจารย์, ข่มเหงอาจารย์, จะเอาอย่างนั้น จะเอาอย่างนี้, ก็คือไม่มีครูบาอาจารย์นั่นเอง เด็กบางคนถึงขนาดจะสไตรค์หรือแอนตี้ บิดามารดาของตนเองด้วยซ้ำไป.

ที่กล่าวมานี้ เป็นการชี้ให้เห็นว่า สิ่งที่เรียกว่าครูบา-อาจารย์นั้นกำลังเลือนลางไป เลือนลางไป จนจะไม่ค่อยมีเหลืออยู่ในโลกนี้แล้ว มันเป็น โลกที่ไม่มีครูบาอาจารย์ แล้ว, แล้วมันจะเป็นโลกอะไร ก็ลองคิดดูเถิด. เด็กสมัยนี้เอาแต่ความคิดเห็นของตัวเอง เอาแต่ความต้องการของตัวเอง, ดูถูกว่าความคิดความต้องการของพ่อแม่ใช้นั้นใช้ไม่ได้ ครีกระ งมงาย พันสมัย เขาไม่เอากันแล้ว. แล้วเด็กสมัยนี้เขาต้องการอย่างไร เรามองดูแล้วก็สู้ไม่ไหวเหมือนกัน.

รวมความว่า ความสับสนวุ่นวาย ความเดือดร้อน ความระส่ำระสายนี้ มันมีมูลมาจากการที่ขาดครูบาอาจารย์ ฉะนั้น จึงเป็นที่น่าวิตกกังวล นำหวาดเสียวเป็นอย่างยิ่ง ที่ครูบาอาจารย์มาล่องลับไป ล่องลับไป หมายความว่า ครูบาอาจารย์ซึ่งเป็นที่เคารพเชื่อฟังอย่างยั้งยั้งนั้นล่องลับไป ล่องลับไป แล้วไม่มีอาจารย์ชนิดนี้เกิดขึ้นมาแทน ไม่ขึ้นมาแทนที่. แล้วต่อไปมันจะเป็นอย่างไร ท่านทั้งหลายจงคิดดูเถิด ถ้าระลึกนึกได้ ก็จงเตรียมตัวให้พร้อม ในการที่จะช่วย

ตัวเอง หรือว่าจะระลึกรู้ถึงครูบาอาจารย์ ที่ล่วงลับไปแล้ว
นั้น, แล้วพากันประพฤติปฏิบัติ เหมือนกับเมื่อท่านยังมีชีวิตอยู่
ก็แล้วกัน.

แต่ที่นี่ สำหรับลูกเด็ก ๆ เล็ก ๆ ที่เกิดมาทีหลังแล้ว, มัน
ไม่ได้เกิดมาในสมัยที่มีความเคารพครูบาอาจารย์เสียแล้ว มัน
ก็เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่มีครูบาอาจารย์. นั่นแหละ จง
ช่วยกันวิตกกังวลเถิด เป็นสิ่งที่น่าหวาดเสียอย่างยิ่ง ยิ่งกว่า
สิ่งใด, ยิ่งกว่าที่จะไม่มีเงินใช้ ไม่มีข้าวกินเสียอีก เพราะว่ามัน
เป็นเรื่องเสื่อมเสียทางจิตใจ แล้วก็จะทำให้โลกนี้ลุกเป็นไฟ
ไม่มีใครเย็นอยู่ได้แม้แต่สักคนเดียว.

การที่เด็ก ๆ เกิดมา มีบิดามารดามีครูบาอาจารย์ นี้เป็น
ของสำคัญมาก. เด็วนี้ก็มีบิดามารดา มีครูบาอาจารย์เหมือน
กัน ไม่ใช่ไม่มี แต่มันเปลี่ยนรูปไปมาก มันไม่เป็นบิดามารดา
ครูบาอาจารย์ ที่เด็ก ๆ เคารพหรือเชื่อฟัง, มันเป็นบิดา
มารดาครูบาอาจารย์ ที่จะรับใช้เด็ก ๆ หรือกลัวเด็ก ๆ หรือ
ยอมทำตามความต้องการของเด็ก ๆ ไปเสียมากกว่า.

ขอให้ระวังให้ดี ในบรรดาผู้ที่จะมีชีวิตอยู่ เป็นบิดา
มารดาครูบาอาจารย์ต่อไป. หมายความว่า ท่านทั้งหลายเหล่า
นั้น จะต้องเป็นผู้ชักจูงเด็ก ไม่ใช่ปล่อยให้เด็กเป็นผู้ชักจูงตน
อย่าได้มีความรัก ความหลง หรือความโง่เขลา จนปล่อยให้
เด็กชักจูงตน. จงตั้งตนให้อยู่ในฐานะที่จะเป็นผู้ชักจูงเด็ก ให้

จนได้ โลกนี้จึงจะมีบิดามารดาครูบาอาจารย์เหลืออยู่สืบไปตลอดกาลนาน และเป็นโลกที่จะสงบเย็นได้.

การที่เด็ก ๆ ไม่รู้ว่าเกิดมาทำไม? หรือความตึ้นนั้นคืออะไร? นั้นแหละเป็นอันตรายอย่างยิ่ง. สมัยก่อนนั้น ได้อาศัยขนบธรรมเนียมประเพณีหรือวัฒนธรรมที่ดี จนพูดจាកันติดปาก แม้แต่พลังก็พลังว่า พุทโธ ทุกข์ อนิจจัง อนัตตาดังกล่าวแล้ว, วัฒนธรรมหรือประเพณีเหล่านั้นแหละ ทำให้เด็กมีอยู่ในความรู้สึกว่า ความดีอยู่ที่ไหน? ความชั่วอยู่ที่ไหน? เราเกิดมาทำไม?

คนสมัยก่อน อย่างน้อยก็พูดได้พูดเป็นว่า เราจะต้องไปนิพพาน; แต่พอมาถึงสมัยนี้ ไม่มีใครต้องการ แม้แต่คนโต ๆ แล้ว. ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เป็นไปในทางที่น่าหวาดเสียวหมายความว่า จะนำมาซึ่งความทุกข์ทรมานอันลึกซึ้ง ยิ่ง ๆ ขึ้นไป ยิ่ง ๆ ขึ้นไป โดยไม่รู้สึกรู้สีกี่ได้ แต่ว่าเป็นความทุกข์อย่างใหญ่หลวง.

มันจะแก้ได้ ก็ตรงที่ อย่าลืมครูบาอาจารย์ จงทำให้เหมือนกับว่า บิดามารดา ครูบาอาจารย์ โดยเฉพาะท่านอาจารย์เพชร เป็นต้น ได้เคยพูดอะไรไว้ก็ดี คำ ก็พยางค์ ก็ขอให้จำไว้ให้แม่นยำ เพื่อจะเอามาคิดนึกศึกษา, มาพิจารณา, มารักษาไว้ เพื่อประพฤติปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เหมือนกับท่านมีชีวิตอยู่.

ถ้าท่านทั้งหลายทำได้ดังนี้ ก็นับว่าเป็นกุศลอันเลิศ ใน การที่จะมาร่วมกันบรรจุกุศลของท่าน ก็ดี หรือทำบุญกุศล อย่างใดอย่างหนึ่ง ตามความสามารถ ก็ดี. เราทำทั้งหมดนั้น เพื่อผลอันนี้, เพื่อผลอันนี้ ก็คือ เพื่อผลที่ว่า อาจารย์จะอยู่กะ เราตลอดกาลนาน ไม่มีที่สิ้นสุด. ร่างกายของท่านจะถูกเก็บ ไว้ในฐานะที่สิ้นสภาพมีชีวิต แต่ว่าดวงจิตหรือวิญญาณของ ท่านนั้น *ยังอยู่กับเรา ยังอยู่กับเรา ยังอยู่กับเรา* ตลอดเวลา ไม่มีที่สิ้นสุด เพราะว่าเราจำคำทุกคำ ที่ท่านพูดไว้ได้ และเรา ยังรู้ความประสงค์ของท่านทุกอย่าง ว่าต้องการให้เราทำอะไร.

เรารักษาถ้อยคำเหล่านี้ไว้ รักษาความประสงค์อันนี้ไว้ แล้วก็ทำสืบไปจริง ๆ ให้สมกับที่ว่า วันนี้เรามาแสดงทุกอย่าง ออกมาให้เห็นว่า *เรามีความรัก, มีความกตัญญู, มีความเสียสละ, มีอะไรทุกอย่าง; แต่แล้วอย่าให้เป็นการเพียงแสดงท่าทาง* ขอให้เป็นการแสดงความรู้สึกที่ซื่อสัตย์สุจริต ที่มีอยู่ในจิตใจ แล้วก็ทำไปตามนั้นจริง ๆ.

นั่งพร้อมกันอยู่ที่นี้แล้ว ขอให้ถือว่าเป็นการยืนยัน ตัวเอง ปฏิญญาตัวเองว่าจะทำเช่นนั้นต่อท่านอาจารย์ หรือว่า มาตั้งสัตย์ปฏิญาณกันเดี๋ยวนี้ก็ได้ ว่าตลอดกาลอันไม่มีที่สิ้นสุด เราจะนึกถึงคำสั่งสอนและความประสงค์ ของท่านอาจารย์ไว้ สำหรับประพฤติปฏิบัติต่อไป อย่าให้รู้ขาดสายได้. ให้ พระคุณของท่านคุ้มครองเราอยู่ เช่นเดียวกับเมื่อท่านยังมีชีวิตอยู่ หรือยิ่งขึ้นไป เพราะว่าบัดนี้เราสำนึกอะไรได้ มากกว่า

เมื่อท่านยังมีชีวิตอยู่.

เมื่อบิดามารดาครูอาจารย์ดับขันธไปแล้ว คนทั้งหลาย มักจะรู้สึกคุณความดีของท่าน มากกว่าเมื่อท่านยังมีชีวิตอยู่ ข้อนี้เป็นความจริง ทุกคนเอาไปคิดไปตรองดูเถิด.

ที่นี่เมื่อได้เห็นว่าคุณทำอะไร, มีความดี มีความเมตตากรุณาอย่างไร แล้วก็ควรจะสนองความต้องการของท่าน ด้วยการทำอะไรให้ตรงตามที่ท่านต้องการ. สรูปความแล้วก็คือว่า ไม่สามารถจะทำความผิดความชั่วอันใดได้เลย เพราะท่านอาจารย์ไม่ต้องการ แต่มีแต่จะทำความดีความงามทุกอย่างให้เต็มขึ้นมา ตามที่ท่านอาจารย์ต้องการ ทั้งที่ท่านรู้จักและไม่รู้จัก.

เราควรจะทำความดีทุกอย่าง เพื่อบูชาคุณของท่านอาจารย์ นั่นแหละมันจึงจะเป็นการกระทำที่ชื่อตรง ตรงไปตรงมา ไม่หน้าไหว้หลังหลอก ช่างนอกเป็นอย่างไร ช่างในก็เป็นอย่างนั้น อย่างว่ามีความรู้สึกในบุญคุณของท่าน จึงมาที่นี่. เมื่อเป็นอย่างนี้ มันก็ต้องทำตามที่ท่านต้องการ ไม่ใช่มาเพียงเพื่อให้รดน้ำมนต์, หรือไม่ใช่มาเพียงเพื่อทำพิธีอะไรให้แล้ว ๆ ไป แต่ต้องมาเพื่อตั้งสัตย์ปฏิญาณต่อหน้าสรีระของท่าน ว่า จะทำทุกอย่างตามความประสงค์ของท่านอาจารย์ โดยแน่แท้ทุกคน. เมื่อเป็นอย่างนี้แล้ว บารมีของท่านอาจารย์ จะคุ้มครองคนทั้งบ้านทั้งเมือง หรือทั้งโลก เพราะว่ามันเกี่ยว

เนื่องกัน. เดียวนี้คนทั้งโลก คล้าย ๆ กับว่าอยู่อย่างไม่มีที่พึ่ง.

พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า สนาถา ภิกขโว โหถ ภิกษุทั้งหลาย เธอจงเป็นผู้อยู่อย่างมีที่พึ่งเกิด มา อนาถา อย่าเป็นผู้อยู่อย่างไม่มีที่พึ่งเลย, พระพุทธเจ้าท่านแนะ ท่านสอน ท่านขอร้อง ว่าจงอยู่อย่างมีที่พึ่งเกิด อย่าอยู่อย่างไม่มีที่พึ่งเลย.

นี่ลองคิดดูว่า อะไรมันเป็นที่พึ่ง ท่านตรัสว่า ธมฺมทีปา ธมฺมสรณา ธรรมเป็นที่พึ่ง ธรรมเป็นดวงประทีป ธรรมเป็นที่พึ่ง, สทุทฺธโม ครุภาตพุโ พระสัทธรรมเป็นสิ่งที่ทุกคนควร จะเคารพ.

การพูดอย่างนี้ มันก็เกี่ยวข้องกันกับครูบาอาจารย์โดยตรง ถ้าเราอยากจะทำอย่างมีที่พึ่ง เราก็ต้องมีความรู้ในธรรม ซึ่งจะทำให้ความเป็นที่พึ่งให้แก่เราได้. ความรู้เหล่านี้ก็ได้มาจากอาจารย์ อาจารย์เป็นผู้ควบคุม ให้เป็นผู้มีธรรม มีการประพฤติธรรม จนเป็นที่พึ่งแก่ตนได้; แม้ว่าธรรมจะเป็นที่พึ่ง แต่ว่าเราก็ต้องอาศัยอาจารย์ เป็นผู้ชี้หนทางแห่งธรรม หรือเป็นผู้ชักจูง ให้คนเข้าถึงธรรม แล้วธรรมก็จะเป็นที่พึ่ง.

เมื่อสิ่งที่เรียกว่าธรรมหรือพระธรรม มีคุณสมบัติสูงสุดอย่างนี้ คนทั้งปวงจึงควรเคารพธรรม แม้พระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ ก็ทรงเคารพธรรม. ขอให้ท่านทั้งหลาย คิดดูเถิดว่า พระพุทธเจ้าเป็นบุคคลสูงสุด แต่ก็เคารพธรรม แล้ว

เคารพทุก ๆ พระองค์ด้วย ความสำคัญของธรรมมีอยู่ถึงเพียงนี้ เราจึงต้องสนใจในสิ่งที่เรียกว่าธรรม. และมีได้โดยการเชื่อฟังครูบาอาจารย์ อาจารย์เป็นผู้ชักจูง ดึง จุดบุคคลให้ไปตามหนทางของธรรม, บางครั้งบางครั้งวถึงกับออกต่อต้านลูกศิษย์ลูกหา ไม่ให้เดินผิดทาง, อาจารย์ทันทะเลาะกับลูกศิษย์ ไม่มีเรื่องอื่น นอกจากเรื่อง ไม่ยอมให้ลูกศิษย์เดินไปผิดทางของธรรม.

ท่านเสียสละมากถึงอย่างนี้ แต่เราก็ไม่เคยนึกกัน ถ้าอาจารย์ขัดคอเรา เราก็โกรธ บางทีเราก็ไม่อยากจะมาหาอาจารย์อีกต่อไป; แต่หานึกไม่ว่า ข้อขัดคอของอาจารย์นั้นคือการจุด การลาก การดึง เข้าไปหาสิ่งที่เรียกว่าธรรม หรือคอยต่อต้านขัดขวาง ไม่ให้เดินออกไปนอกทางของธรรม. ท่านเสียสละเพื่อเราจะเข้าถึงธรรม เพื่อประโยชน์ความสุขของเราเอง ดังนี้.

คนสมัยนี้ยังไม่รู้จักธรรม ก็เช่นเดียวกับเด็ก ๆ ที่เห็นห่างจากครูบาอาจารย์ โลกสมัยนี้จึงเป็นโลกที่ไม่เหมือนกับสมัยที่แล้วมา คือว่าในโลกสมัยที่แล้วมา คนยังถือธรรมเป็นหลัก พอมาถึงสมัยนี้ คนในโลกไม่ค่อยจะถือธรรมเป็นหลัก หรือถึงกับไม่ถือธรรมเป็นหลักเอาเสียเลย ก็มี. เรื่องนี้ท่านทั้งหลายก็จะมองเห็นได้ด้วยตนเอง ไม่ยากนัก ว่าการที่ไม่ถือธรรมเป็นหลักนี้ มีมากขึ้นในโลกอย่างไร, หรือจะดูใน

ทางผลของมัน ก็ให้เห็นได้ว่า โลกในทุกวันนี้ มีความเดือดร้อน มีความระส่ำระสาย มีความทุกข์ที่เกิดมาจากการเบียดเบียนตนเอง และเบียดเบียนผู้อื่นมากขึ้น ๆ.

เบียดเบียนตนเอง ก็คือ ไม่รู้จักตั้งจิตตั้งใจไว้ ในทางที่จะสงบเย็น เผาตัวเองให้ร้อน เพราะคิดผิด พุดผิด ทำผิด. และที่เบียดเบียนกันจากภายนอก คือคนอื่นมาเบียดเบียนนั้น มันก็มีมากขึ้น ท่านทั้งหลายก็เห็นกันอยู่แล้ว ว่ามันเป็นอย่างไร มันมีอยู่สักเท่าไร และมันมากขึ้นสักเท่าไร. นี่แหละคือลักษณะหรือเครื่องหมายของการที่ไม่มีธรรม หรือมีธรรมน้อยลงไป.

มนุษย์สมัยนี้ทำสงครามกันกับพระธรรม พุดแล้วก็นำขึ้น คือนำหัว หรือไม่นำเชื้อ ที่เอาตมาจะพูดว่า มนุษย์, คนสมัยนี้กำลังทำสงครามกับพระธรรม.

ท่านลองคิดดูว่า คนทำสงครามกับพระธรรมได้อย่างไร? มันก็เข้าใจได้ง่าย ๆ ไม่ยากนัก ว่า คนที่เหยียบย่ำธรรม ไม่ประพฤติตามธรรม นั้นแหละคือคนที่ทำสงครามกับพระธรรม. พระธรรมต้องการให้เป็นอย่างนี้ เขาไม่ยอมทำอย่างนี้ เขาทำไปในทางที่ตรงกันข้าม อย่างนี้เรียกว่า ทำสงครามกับพระธรรม, หรือจะพูดเป็นอย่างสมมติ เป็นบุคคลาธิษฐาน ก็ว่า ทำสงครามกับพระเจ้า.

คนสมัยนี้กำลังทำสงครามกับพระเจ้ากันอยู่ทั่วไปทั้งโลก

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การที่คนรบราฆ่าฟันกัน เป็นสงครามในระหว่างคนต่อคน มนุษย์ต่อมนุษย์นั้น นั่นก็ยังไม่ใช่สงครามที่ลึกซึ่งอะไร สงครามที่ลึกซึ่งนั้น คือสงครามที่มีอยู่ระหว่างคนกับพระเจ้า. พระเจ้าไม่ต้องการให้คนทำสงครามแก่กันและกัน แต่คนก็กล้าดื้อ กล้าฝืนทำสงครามแก่กันและกัน, นี่คือการทำสงครามกับพระเจ้า.

เพราะฉะนั้นคนที่ทำสงครามแก่กันและกัน จึงต้องได้รับโทษจากพระเจ้า คือมีความทุกข์กันอยู่ อย่างไม่ขาดสายทั้งสองฝ่าย, คู่สงครามทั้งสองฝ่ายนั้น เป็นผู้กล้าทำสงครามกับพระเจ้า พระเจ้าจึงลงโทษให้สาสมกัน คือให้มีความทุกข์กันทั้งสองฝ่าย. จนกว่าเมื่อใดจะปรองดองคืนดีกันได้ นั่นก็คือเลิกทำสงครามกับพระเจ้า พระเจ้าก็จะให้รางวัล คือให้คนทั้งหลายอยู่กันเป็นผาสก.

ท่านจงไปคิดดูในข้อนี้ให้มาก ว่าคนนี่ละเลยธรรมะ ละเลยพระเจ้า จนทำสงครามกับพระธรรมหรือพระเจ้าเสียเอง ทั้งในยามปกติ และในยามที่มีสงคราม, ในยามปกติที่เขาไม่รบกันนั้น ก็ยังมีมนุษย์ที่ทำสงครามกับพระธรรมหรือพระเจ้า คือฝืนพระธรรม หรือฝืนคำของพระเจ้า.

ที่ฝืนกันมากที่สุดทั่วไปทั้งโลก ก็คือว่า คนสมัยนี้แสวงหาหรือมีไว้เกินกว่าความจำเป็น, เขาต้องการจะให้สวย ให้รวย ให้สนุกสนาน เอร์็ดอ่อย เพลิดเพลิน ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ไม่มีที่สิ้นสุด. แต่ส่วนพระธรรมหรือพระเจ้า

นั้นบอกว่า อย่าต้องการให้มันมากถึงขนาดนั้นเลย จงต้องการแต่เท่าที่จำเป็น แก่การที่จะเป็นอยู่กันอย่างผาสุกเกิด, ให้ทุกคน ๆ แสวงหาและมีไว้ เท่าที่จำเป็น หรือเหมาะสม หรือสมควร แก่การที่จะมีความสุขกันอยู่ในโลกนี้ ด้วยกันจงทุกคนเกิด.

ทีนี้คนในโลกไม่เชื่อฟัง แสวงหามากมายเกินกว่าความจำเป็น ยิ่งกว่าเป็นมหาเศรษฐีไปเสียอีก และทุกคนกำลังต้องการที่จะเป็นอย่างนั้น. เมื่อทุกคนเป็นอย่างนั้น ต้องการอย่างนั้น มันก็ต้องรบราฆ่าฟันกัน, นี้เรียกว่า มีผลทั้งสิ้นทั้งล่อง. แสวงหาหรือมีไว้เกินความจำเป็นนั้น มันเพิ่มกิเลสตัณหา มันทำให้มีความโลภจัด โกรธจัด มีความอิจฉาริษยาจัด มีการกระทำซึ่งเบียดเบียนกันโดยง่าย, นี้ก็เป็น การทนทุกข์ทรมานอย่างยิ่งอยู่แล้ว เมื่อควบคุมไว้ไม่ได้ ก็ต้องทะเลาะวิวาทกัน หรือทำสงครามกัน.

เพราะฉะนั้น พวกที่แสวงหาเกินความจำเป็นนั้น เป็นผู้ ที่ทำสงครามกันกับพระเจ้าหรือพระธรรม จะต้องมีความเดือดเนื้อร้อนใจ นอนไม่หลับ เป็นโรคเส้นประสาท เป็นวิกลจริต กระทั่งถึงตายในที่สุด. แต่ถ้าผู้ใดมีจิตใจปกติ ไม่มุ่งมันอย่างนั้น กระทำไปตามที่ถูกต้องแล้ว ก็ไม่ต้องรับบาปกรรมอันนั้น และบางทีจะร่ำรวยได้ง่าย ๆ โดยไม่ต้องยุ่งยากลำบากด้วยซ้ำไป, นี้เป็นผลรางวัล ของการที่เชื่อฟังพระเจ้า เชื่อฟังพระธรรม.

ในที่สุดผู้ที่มัวเมาอยู่ด้วยความสุข ทางรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ไม่ลืมหูลืมตา ไม่มีสร้างไม่มีซา, นี่ก็คือผู้ที่ทำสงครามกับพระเจ้า. พระเจ้าไม่ต้องการให้คนเกิดมาโง่ถึงขนาดนั้น, ลองคิดดูให้ดีๆ พระธรรมไม่ได้ต้องการให้คนโง่ถึงขนาดนั้น ต้องการให้คนอยู่ด้วยความเป็นปกติสุข มีความสะอาด สว่าง สงบ พอสมควรแก่อัตภาพ. เดียวนี้คนก็ไปบูชาเหยื่อทางอายตนะ ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ที่เป็นเรื่อง กามารมณ์ ไม่มีที่สิ้น ไม่มีที่สุด, นี่ก็คือการทำสงครามกันกับพระธรรมหรือพระเจ้า.

ที่นี่เราดูต่อไป โดยไม่ต้องเกรงใจใคร ว่าคนทุกคนในโลกทุกประเทศ ไม่เฉพาะประเทศไทย ทุกประเทศในโลก เขาก็เตรียมกันไปในทางที่จะเบียดเบียนกัน เอาเปรียบกัน เช่นว่า มีการตระเตรียมทางทหารกันทุกประเทศ, มีการตระเตรียมทางเศรษฐกิจกันทุกประเทศ, มีการตระเตรียมทางการเมืองกันทุก ๆ ประเทศ.

แต่แล้วตระเตรียมเพื่ออะไรกัน? มันตระเตรียมเพื่อความโลภโมโทสัน เตรียมเพื่อจะเอามาให้มาก เพื่อจะกวาดล้อมเอาของผู้อื่นมาเป็นของตัวเอง, หรือเพื่อจะรวมหมู่รวมพวกกัน ต่อสู้ฝ่ายตรงกันข้าม แล้วเอามาแบ่งกัน. อย่างนี้เรียกว่า เป็นผู้ที่ทำสงครามกันกับพระเจ้า ทำสงครามกันกับพระธรรม เพราะว่าพระเจ้าไม่ต้องการให้ทำอย่างนั้น พระธรรมก็ไม่ต้องการให้ทำอย่างนั้น แต่มนุษย์ก็ยังคงทำ

เรียกว่ามนุษย์นี้เตรียมพร้อมอยู่เสมอ ที่จะเอาเปรียบผู้อื่น. ท่านจะนึกว่ามันเป็นคำด่า หรือคำสบประมาท หรืออะไรก็ตามที แต่เอาตมาจะยืนยันอยู่ว่า มนุษย์นี้เตรียมพร้อมอยู่เสมอ เพื่อจะเอาเปรียบผู้อื่น.

ทุกคนลองตรวจสอบตัวเองดู ว่าเตรียมพร้อมอยู่เสมอที่จะเอาเปรียบผู้อื่นหรือไม่? แล้วมีกี่คน ที่เตรียมพร้อมที่จะเสียสละให้ผู้อื่น? แล้วมันมีกี่คน ที่เตรียมพร้อมที่จะเอาเปรียบผู้อื่น ทุกกระเบียดนิ้ว? นี่ผู้เตรียมพร้อมที่จะเอาเปรียบผู้อื่น ทุกกระเบียดนิ้วนี้ คือผู้ที่ทำสงครามกับพระธรรม ทำสงครามกันกับพระเจ้า, เหยียบย่ำพระธรรม เหยียบย่ำพระเจ้า, กล้าดื้อ กล้าดิ่ง กล้าฝ่าฝืน พระธรรมหรือพระเจ้า.

คำว่าเอาเปรียบผู้อื่นในที่นี้ หมายความว่า เตรียมพร้อมที่จะได้ประโยชน์มาเป็นของตน แทนที่จะให้ผู้อื่นได้ และพร้อมที่จะเอามาเป็นของตน โดยไม่ต้องคิดถึงผู้อื่น. ดูผิว ๆ เฝิน ๆ ก็คล้าย ๆ กับว่า ไม่เป็นอย่างนั้นเลย แต่ถ้าดูให้ลึกซึ้งลงไปแล้ว จะเห็นว่า ทุกคนพร้อมที่จะเป็นอย่างนั้น เว้นเสียแต่จะมีสิ่ง ๆ หนึ่งเข้ามาแทรกแซง คือสิ่งที่เรียกว่า ธรรมะนั้นนั่นเอง.

ธรรมะที่ท่านอาจารย์ของเราเคยพร่ำสอนนั่นเอง ว่า เห็นแก่มันบ้าง, สงสารมันบ้าง, อย่าเอาเปรียบมันเลย จะเป็นคำที่ท่านอาจารย์เคยพูดแล้ว ไม่น้อยกว่าร้อย ๆ ครั้ง หรือพัน ๆ

ครั้ง. ถ้าสิ่งนี้เกิดขึ้นในจิตใจของผู้ใด มันก็เอาเปรียบผู้อื่นไม่ได้ พร้อมทั้งจะเสียสละให้ผู้อื่นอยู่เสมอไป. ข้อนี้จะมองเห็นได้ หรือพิสูจน์ได้ง่ายๆ โดยมองดูกันต่อไป ว่ามนุษย์นี้มีแต่ความหมายมั่นว่า ตัวกูและของกู แม้จะไม่พูดออกมาทางปากเป็นศัพท์เป็นเสียง แต่ในจิตใจมันก็มีความสำคัญมันหมายว่าตัวกู ว่าของกูอยู่เสมอ จนกระทั่งถูกลึงดำ.

อาตมาชอบเล่านิทานเรื่องลึงดำ ไม่กลัวว่าใครจะเบื่อ เพราะฉะนั้นวันนี้ก็จะต้องเล่าอีก: ว่า มีลิงพระโพธิสัตว์อยู่ในป่า ถูกจับมาถวายพระเจ้าแผ่นดิน เลี้ยงไว้ดูเล่นในสวนอุทยาน. พอเวลาล่วงไปๆ พอสมควรแล้ว พระเจ้าแผ่นดินก็เบื่อ บอกว่าเอาลิงตัวนี้ไปปล่อยกลับไปในป่าเถิด คนใช้ก็เอาลิงโพธิสัตว์นั้นกลับไปปล่อยที่ในป่าตามเดิม. ลุกลิงบริวารทั้งหลายก็มาเยี่ยมมาถาม ว่าเมื่อท่านไปอยู่ในเมืองมนุษย์นั้นมีอะไรบ้างที่น่าสนใจ? ลิงโพธิสัตว์ก็ตอบว่า ไม่มีดอก อย่าถามเลย เรื่องนี้อย่าถามเลย บริวารก็รับรู้ว่าจงเล่าเถิด มันต้องมีแน่ๆ. พระโพธิสัตว์ทนไม่ได้ ก็บอกว่า ในเมืองมนุษย์นั้น ทั้งกลางวันและกลางคืน มีแต่เสียงว่าเงินของกู ทองของกู ลูกของกู เมียของกู ผัวของกู. พระโพธิสัตว์พูดไม่ทันจบ ลุกบริวารทั้งหลายก็ลุกขึ้นฮือไปที่ลำธาร ไปล้างหู บอกว่าหูฟังสกปรกเสียแล้วในวันนี้ เพราะได้ยินคำอย่างนี้.

นี่นิทานนี้ไม่ใช่นิทานชาวบ้านพูด มีอยู่ในพระคัมภีร์ ส่วนที่เรียกว่าคัมภีร์ชาดก ไปหาอ่านโดยพิสดารก็ได้ แสดงไว้

ในลักษณะที่ทำให้เรามองเห็นได้ว่ามนุษย์ตกอยู่ในสภาพที่ลึงด่าด้วยการล้างหู อยู่ทุกวันทุกคืน. ใครจะรู้จักเจ็บหรือไม่รู้จักเจ็บ ก็ไปคิดดูเอาเองเถิด ว่ามนุษย์นี้ตกอยู่ในสภาพที่ถูกลึงด่าด้วยการล้างหู อยู่ทุกวันทุกคืน เพราะพูดว่า เงินของกู ทองของกู ลูกของกู เมียของกู ผัวของกู จนไม่รู้ว่าจะก็ร้อยอย่างพ้นอย่าง, นี่มันเป็นโจรปล้นธรรมชาติ มนุษย์เหล่านี้เป็นโจรปล้นธรรมชาติ.

ถ้าใครมีปัญญาสักหน่อย ก็จะทำให้เห็นว่า สิ่งทั้งปวงบรรดามีอยู่ในโลกนี้หรือโลกไหนก็ตาม มันเป็นของธรรมชาติ ไม่ใช่ของใคร. แต่มนุษย์โง่เขลาเบาปัญญาเหล่านี้ ไปปล้นเอามาเป็นของกู ที่นาของกู ที่สวนก็ของกู ป่านี้ก็ของกู อะไรมิดก็ของกู อะไรรู ก็ของกู นี่เรียกว่าเป็นโจรปล้นธรรมชาติ เอามาเป็นของกู เพราะฉะนั้นจึงล้างหูใส่หน้าให้ เป็นการด่าว่ามนุษย์มีเท่านี้เอง ไม่มีอะไรมากไปกว่านี้.

เพราะฉะนั้นท่านทั้งหลาย จงระวังให้มาก ในการที่จะเกิดความสำคัญมั่นหมาย ว่าตัวกูของกู. ท่านอาจารย์จะต้องเคยห้ามอยู่ตลอดเวลา ว่าอย่ายึดมั่นถือมั่น ด้วยกิเลส ตัณหา อุปาทาน ว่าตัวเรา ว่าของเรา หรือว่าตัวกู ว่าของกู ดังนี้ เป็นแน่. เดียวนี้มนุษย์เป็นโจรปล้นธรรมชาติกันไปหมดแล้ว อะไรก็ของกู แล้วก็ของกูมากขึ้น จนเอาเปรียบผู้อื่น จนฆ่าฟันผู้อื่น เพื่อจะเอาของผู้อื่นมาเป็นของตัวเอง, นี้เรียกว่าเป็นการทำสงครามกับพระเจ้า หรือพระธรรม.

การศึกษาของมนุษย์ในโลกสมัยนี้ ก็เป็นทาสของกิเลส ตัณหา คือจัดการศึกษาไปตามกิเลสตัณหาของมนุษย์นั้น เพื่อประโยชน์ทางวัตถุ คือความสุขทางเนื้อหนังอย่างเดียว, **ไม่รู้จักพระธรรม ไม่รู้จักพระเจ้า.** ให้เรียนถึงมหาวิทยาลัย หรือยอดมหาวิทยาลัยไหน มันก็ไม่รู้จักพระธรรม ไม่รู้จักพระเจ้า เพราะว่าการศึกษานี้ มันจัดไปแต่ในทางได้มาซึ่งวัตถุ เพื่อเอามาเป็นตัวกู เพื่อเอามาเป็นของกู. นี่แหละ คือข้อที่มนุษย์กำลังทำสงครามกันอยู่กับพระเจ้า, มนุษย์ทั้งโลก กำลังทำสงครามกันอยู่กับพระเจ้า หรือกับพระธรรม แล้วมนุษย์จะมีความผาสุกได้อย่างไร, เรียกว่ามหาสงครามมันเกิดอยู่ระหว่างมนุษย์กับพระเป็นเจ้าอยู่ตลอดเวลาแล้ว โลกนี้มันจะมีความสุขได้อย่างไร.

ข้อที่ว่าองค์การโลก องค์การนั้นองค์การนี้ องค์การโลกนั้น ๆ นั้นแหละ อวดอ้างว่าจะจัดให้โลกนี้มีสันติภาพ มันก็เป็นของนำหัวเราะเยาะอย่างเด็กอมมือ; มนุษย์จะจัดโลกนี้ให้มีสันติภาพได้อย่างไร ในเมื่อการสงครามนี้ มันมีอยู่ระหว่างมนุษย์กับพระเป็นเจ้า ไม่ใช่ทำสงครามกันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์. ท่านลองคิดดูให้ดี มันทำสงครามกันอยู่ระหว่างมนุษย์กับพระเป็นเจ้า แล้วมนุษย์ไหนจะมีปัญญาจัดสงครามนี้ให้ออกไปได้; เว้นไว้แต่ว่า มนุษย์จะหันหน้าไปคินตีกับพระธรรมหรือพระเจ้า เสียให้ถูกต้องเท่านั้นเอง แล้วพระเจ้าหรือพระธรรม ก็จะบันดาลให้เกิดสันติสุขขึ้นในโลกนี้.

การศึกษาของมนุษย์ในโลกในปัจจุบันนี้ ไม่เป็นไปเพื่อหันไปหาพระธรรมหรือพระเจ้ากันเสียเลย มีแต่จะให้เหินห่างออกไป มันจึงได้รับความทุกข์มากมายกันถึงขนาดนี้.

ท่านอาจารย์ของเรา ไม่เคยสอนอย่างนี้ ไม่เคยสอนให้หันหลังให้พระธรรมหรือพระเจ้า เคยสอนให้หันหน้ามาหาพระธรรม, ให้เชื่อพระพุทธ ให้เชื่อพระธรรม ให้เชื่อพระสงฆ์, ให้ตั้งตนอยู่ในการไม่ยึดมั่นถือมั่นอะไร ว่าเป็นตัวเราหรือเป็นของเรา, ให้มองเห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อยู่เป็นประจำ เพื่อว่าจะไม่ไปโง่ไปหลง หมายถึงมันบั่นมือว่ามันนี่เป็นตัวกู ของกู จนถูกลึงล้างหูใส่หน้า ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น.

ทีนี้ดูให้ติดต่อไปอีกว่า มนุษย์นี้กำลังทำสงครามกันอยู่กับพระเจ้า แล้วมาอวดอ้างว่า จะจัดโลกนี้ให้มีสันติภาพ, มนุษย์สมัยนี้ทำลายธรรมะ ทำลายความประสงค์ของพระเจ้ามากยิ่งขึ้นทุกที, มีความเห็นแก่ตัวมากยิ่งขึ้นทุกที, มีความเดือดร้อนมากยิ่งขึ้นทุกที ท่านจงดูให้ดี ว่ามันมากขึ้นทุกทีอย่างไร?

สิ่งที่น่าอัปยศอดสูที่สุด ก็คือการศึกษา ที่จัดไปในทางให้ไม่รู้จักพระเจ้าหรือพระธรรม แม้แต่จะจัดการกีฬา ก็จัดไปเพื่อให้คนเห็นแก่ตัว, ในสนามกีฬาที่แข่งขันกันระหว่างชาติ ระหว่างประเทศนั้น ก็มีการชกต่อยกัน ในหมู่นักกีฬานั้นเอง. ท่านลองคิดดูเถิดว่า นักกีฬาที่มีเกียรติมาจากต่างชาติ ต่าง

ประเทศ ก็มาชกต่อยกันในสนามกีฬานั้นเอง ทั้งที่พูดว่า กีฬามีไว้เพื่อฝึกหัดความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา แต่แล้วก็มาชกต่อยกัน เพราะถือเรื่องเกียรติของกู, เรื่องชื่อเสียงของประเทศของกู อะไรเหล่านี้ ทั้งนั้น นักกีฬาจึงชกต่อยกัน ไม่เหมือนกับนักกีฬา ในสมัยที่เขาไม่มีความเห็นแก่ตัวจัดอย่างนี้.

แม้อย่างนี้ก็เรียกว่า มนุษย์กำลังกล้าลองดีกับพระธรรมหรือพระเจ้า กำลังทำสงครามกับพระเจ้า อย่าเล่นกีฬา นอนเสียให้สบายที่บ้านดีกว่า เพราะมันไม่เพิ่มความเห็นแก่ตัว. พอลงไปในสนามกีฬา มันก็เพิ่มความเห็นแก่ตัว ไม่ได้ อย่างไรก็ตามก็ชกต่อยกัน อย่างนี้เรียกว่า อย่าเล่นกีฬาชนิดนั้นเสียเลยจะดีกว่า ชินลงไปเล่น ก็มันเป็นการทำสงครามกับพระเจ้าอีกต่อไป อย่างแน่นอน. นี่แหละเรียกว่า มนุษย์ทำสงครามกับพระธรรมหรือพระเจ้า ไปเสียหมดทุกห้วงระแหง ทุกอย่างทุกทาง.

จะดูกันให้ใกล้เข้ามา ก็คือ เรื่องช่วยเหลือเอื้อเพื่อซึ่งกันและกัน, การช่วยเหลือเอื้อเพื่อซึ่งกันและกัน เขาถือกันว่าเป็นความดี เราก็มอมรับว่าเป็นความดี. แต่ว่าการที่ช่วยเหลือเอื้อเพื่อกัน เพื่อเอาเกียรติเอาหน้าอะไรอย่างนี้ มันไม่ใช่ความช่วยเหลือที่ถูกต้อง, ทำบุญเอาหน้าแต่อ้างว่าเพื่อพระธรรม ทำบุญเพื่อพระธรรม ทำบุญเพื่อพระเจ้า แต่ที่แท้ก็ทำบุญเพื่อเอาหน้า เอาเกียรติของตัว อย่างนี้ก็เรียกว่า ทำสงครามกับพระเจ้า. แต่ถ้าว่าช่วยเหลือเอื้อเพื่อกัน เพื่อชื่อเขามาเป็น

พวก แล้วยกพวกไปข่มเหงผู้อื่น อย่างนี้มันก็ยิ่งเป็นการทำ สงครามกันกับพระเจ้า.

เพราะฉะนั้นให้ระวังให้ดี ๆ สำหรับสิ่งที่เรียกกันว่าความ ช่วยเหลือ ความช่วยเหลือนี้มันคืออย่างไรกันแน่? ถ้าเป็น ความช่วยเหลือเพื่อเอาหน้าเอาตา หรือเพื่อซื้อคนอื่น มาเป็น พวกของตัวเองแล้ว ความช่วยเหลือนี้เรียกว่า การทำสงคราม กับพระเจ้า. พระเจ้าไม่ต้องการให้ทำอย่างนี้ พระธรรมไม่ ต้องการให้ทำอย่างนี้ ต้องการให้คนเสียสละบริจาคออกไป ด้วยความบริสุทธิ์ใจ. ท่านอาจารย์ของเราที่สอนอย่างนี้ ให้ เสียสละออกไปด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่ใช่ซื้อเอาเขามาเป็น พวกเรา เหมือนที่เขาทำกันอยู่ในสมัยนี้ นั่นมันเป็นการสมคบ กัน ทำสงครามกันกับพระเจ้า. ขอให้คิดดูให้ดีเถิด ว่า คน กำลังทำสงครามกันกับพระเจ้ามากขึ้นเท่าไร.

ทีนี้เมื่อมนุษย์ตกเป็นทาสของวัตถุ ของกิเลสเนื้อหนัง มากขึ้นแล้ว ก็ยิ่งทำสงครามกันกับพระเจ้ามากยิ่งขึ้นไปอีก. ข้อนี้จะได้รู้ได้ ในเรื่องอันเกี่ยวข้องกับจริยธรรมหรือศีลธรรม เดียวนี้คนหลงไหลเรื่องลามกอนาจาร ไม่เห็นแก่ศีลธรรมมาก ขึ้นทุกที, แก่ไขกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมเสียใหม่ ให้กลายเป็นไม่ ลามกอนาจาร, การแต่งเนื้อแต่งตัว ซึ่งไม่เคยมี ก็มีขึ้นมา ใน ลักษณะที่เรียกว่า คนสมัยโบราณเห็นแล้ว ก็จะต้องวิงหนี.

มนุษย์หลอกลวงตัวเอง ให้เป็นเครื่องเล่นในทาง

กามารมณ์แก่กันและกันเอง มากขึ้นทุกที เพราะฉะนั้นเครื่อง
นุ่งห่มของสตรี จึงสั้นเข้าๆ สั้นเข้าทุกปีๆ เพราะว่ามีมนุษย์ทำ
สงครามกันกับพระเจ้า ในลักษณะอย่างนี้, กล้าลองดีกับ
พระธรรมอย่างนี้ มันก็มีเรื่องวุ่นวายในโลกมากขึ้นเท่านั้น ไม่
มีทางที่จะเป็นอย่างอื่นได้.

ขอให้คิดกันดูเสียใหม่ ในทางที่จะไม่ทำสงครามกัน
กับพระเจ้า. การทำสงครามกันกับพระเจ้านั้น มันคือการตบ
หน้าตัวเอง, กล้าทำสงครามกับพระเจ้าเท่าไร มันก็ยิ่งเป็น
การตบหน้าตัวเอง เชือดคอตัวเอง ชูดหลุมฝังตัวเอง มากขึ้น
เท่านั้น. ขอย้ำได้กล้าคิดไป ในทำนองที่จะทำสงครามกัน
กับพระเจ้าหรือพระธรรม ให้คิดเสียใหม่ ให้อดยหลังกลับมา
ในทางที่จะเคารพนับถือบูชาพระเจ้า หรือพระธรรม. ท่าน
อาจารย์ของเราต้องการอย่างนี้, อาตมายืนยันว่า ท่านอาจารย์
ต้องการอย่างนี้ เมื่อท่านทั้งหลายยังมีความกตัญญูต่อท่าน
อาจารย์อยู่ ก็จงประพฤติกระทำ ให้ตรงตามความประสงค์
ของท่านอาจารย์.

ท่านทั้งหลาย อย่าได้กล้าทำตนเป็นคู่สงครามกันกับ
พระธรรม หรือพระเจ้าเลย, จงบูชาพระธรรม ในฐานะเป็นสิ่ง
ที่สูงที่สุด แม้แต่พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ ก็บูชาธรรม เคารพ
ธรรม, จงเห็นแก่ธรรม, แล้วจงเป็นอยู่ให้ถูกต้องตามทำนอง
คลองธรรม การกินอาหารก็ดี, การแต่งเนื้อแต่งตัวก็ดี, การอยู่
อาศัยก็ดี ทุกๆ อย่างของการเป็นอยู่นั้น ให้ประกอบไป

ด้วยธรรม.

การประกอบไปด้วยธรรมนี้ ไม่ยากที่จะเข้าใจ พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสไว้ว่า ให้ดำเนินไปอย่างพอเหมาะพอสม อย่างเรียกว่า กินดีอยู่ดี อย่างนี้เรียกว่าถูกต้องตามธรรมหรือไม่? ลองคิดดู ถ้าว่ากินดีอยู่ดี มันผลิตเปิดเปิงออกไป จนต้องมีเงินใช้ ต้องมีอะไรมากมายเกินไปแล้ว มันไม่ถูกต้องตามธรรม. พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า จงกินอยู่ให้พอดี *มตฺตณฺณดา จ ภตฺตสฺมี* กินอยู่พอดี ถ้าอย่างนี้มันจะเป็นไปเพื่อธรรม เพื่อพระธรรม ตามความประสงค์ของพระเจ้า.

แต่ถ้าว่า กินดีอยู่ดีขยายออกไป จนไม่มีที่สิ้นสุด จนว่า ทุก ๆ คนจะต้องมีนั่นมีนี่ เต็มไปทั้งบ้านทั้งเรือนอย่างนี้แล้ว มันก็เป็นการหลอกลวง, เป็นการทำสงครามกับพระธรรม ด้วยการหลอกลวง. หมายความว่า เป็นเหยื่อของกิเลส ตกเป็นทาสเป็นบ่าวของกิเลส ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย มากเกินไป, มีอาการที่เรียกว่า หลงไหลมัวเมาในกามคุณ หรือในกามารมณ์ ที่เรียกกันว่ากินดีอยู่ดี; แต่ถ้าเปลี่ยนเป็นกินดีอยู่พอดี มันก็ไม่มีทางจะผิดเลย.

เอาตามล้าชินยันว่า ท่านอาจารย์ของเรา ต้องการให้ท่านทั้งหลายทำตามที่พระพุทธเจ้าสอนว่า จงกินอยู่พอดี อย่าให้ถึงกับกินดีอยู่ดี อย่างไม่มีที่สิ้นสุด. ที่หมายมันปั้นมือกัน มีนั่นแล้วจะมีนี่, จะมีตุ๋เย็น, จะมีอะไรเรื่อยขึ้นไปในเรื่อง

การกิน. อย่างนี้มันก็คือคนบ้า เพราะว่าทุกคนไม่อาจมีอย่างนั้นได้ และขึ้นไปมีอย่างนั้น มันก็เป็นเรื่องวุ่นวายมากไปกว่าเดิม เพราะว่ามันเกินความจำเป็น. จงมี จงกิน จงใช้ จงแต่งตัว จงอะไรต่างๆ เท่าที่เหมาะสม เท่าที่จำเป็น อย่าให้เกินกว่าความจำเป็น, แล้วจะเรียกว่า ทำถูกต้องตามความประสงค์ของท่านอาจารย์.

ท่านอาจารย์มีความประสงค์อย่างเดียวกันกับพระพุทธเจ้า หรือพระธรรม หรือพระเจ้า ต้องการให้มนุษย์เป็น, ท่านอาจารย์เป็นเพียงสื่อที่รับมอบคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หรือของพระธรรมมาสู่เรา เป็นสื่อระหว่างเรากับพระธรรมหรือพระเจ้า ท่านจึงพูดหรือสอนเหมือนกับพระธรรมต้องการ หรือพระพุทธเจ้าต้องการ. เราจงเคารพบูชาท่าน ด้วยการทำตาม ก็จะได้ชื่อว่า เป็นผู้กตัญญูทวดเวทิต่อท่าน.

วันนี้ทุกคนมาด้วยความกตัญญู ถ้ามาด้วยความหวังอย่างอื่น ก็เปลี่ยนเสียเถิด จงเปลี่ยนเป็นว่า มาด้วยความกตัญญูต่อท่านอาจารย์, แล้วก็พยายามที่จะทำตนให้สมกับผู้ที่กตัญญู คือรู้ว่าท่านอาจารย์ต้องการอย่างไร ก็จะทำอย่างนั้น.

ในที่สุดก็จะมาพบกันตรงที่ว่า จะเว้นเสียจากการทำสงครามกับพระธรรม อย่างกล้าลองดีทำสงครามกับพระธรรมเลย จงยอมแพ้แก่พระธรรม, จงถือเอาพระธรรมเป็นที่พึ่ง เป็นสรณะของตน, มีความเคารพต่อพระธรรม ให้สูงสุด เหมือนกับที่พระพุทธเจ้าทุกองค์เคารพพระธรรมเถิด. แล้ว

บุญกุศลอันใด ที่เกิดขึ้นจากการนี้ ก็จงพร้อมใจกัน อุทิศส่วนกุศลนี้แก่ท่านอาจารย์ เพื่อประโยชน์สมควรแก่คติวิสัยของท่าน เป็นลำดับๆ ไปเทอญ.

ในที่สุดก็จะได้ชื่อว่า เป็นผู้ประพตติตรง ตามที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า อยู่อย่างมีที่พึ่ง มีธรรมะเป็นที่พึ่ง, มีธรรมะเป็นดวงประทีป, มีธรรมะเป็นหนทาง ตามที่พระพุทธเจ้าท่านต้องการ, แล้วเคารพพระธรรมอยู่ ทุกทิพาราตริกาล.

ธรรมเทศนาสมควรแก่เวลา เหว่ ก็มีด้วยประการฉะนี้.

บันทึกการจัดพิมพ์

ธรรมสภา ขอกราบนำสการขอบพระคุณ พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณ
อาจารย์พุทธทาสภิกขุ แห่งสวนโมกขพลาราม องค์บรรยายหนังสือ ชุด
หมุนล้อธรรมจักร รักษาต้นฉบับเดิม เป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ คุณเมตตา พานิช ประธานมูลนิธิธรรมทาน ที่ อนุญาต
และสนับสนุนการจัดพิมพ์ ขอกราบขอบพระคุณ มูลนิธิเผยแพร่ชีวิตประเสริฐ
องค์การฟื้นฟูพระพุทธศาสนา ผู้จัดพิมพ์ในครั้งแรก เป็นอย่างสูง

หนังสือชุดหมุนล้อธรรมจักรของพุทธทาสภิกขุ

๑ ชุด มี ๒๐ เล่ม ราคาเล่มละ ๑๐๐ บาท

๑. ความสุขสามระดับ	๒. ความหมดทุกข์
๓. กุณพระไม่ตาย	๔. ความวิเวก
๕. ธรรมะคุ้มครองโลก	๖. ชีวิตคือขันธ ๕
๗. พระไตรลักษณ์	๘. สัมมาทิฐิ
๙. กระแสชีวิต	๑๐. กุญแจของชีวิต
๑๑. คู่มืออานาปานสติ	๑๒. มาร - นีวรณ
๑๓. พระพุทธะองค์จริง	๑๔. อะไรเป็นอะไร
๑๕. อตัมมยตากถา	๑๖. อตัมมยตาประยุกต์
๑๗. การศึกษาของโลก	๑๘. พระ - ครู - แพทย์
๑๙. สากลพรหมจรรย์	๒๐. หัวใจธรรมศาสตร์

ท่านที่ประสงค์มีไว้เพื่อศึกษาหรือจัดพิมพ์เป็นธรรมทาน โปรดติดต่อที่...

ธรรมทานมูลนิธิ ๖๘/๑ หมู่ ๖ ต. เลม็ด อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี ๘๔๑๑๐

โทร. (๐๗๗) ๔๓๑๕๕๖-๗, ๔๓๑๖๖๑-๒ โทรสาร. ๔๓๑๕๕๗

ธรรมสภา ๑/๔-๕ ถนนบรมราชชนนี เขตทวีวัฒนา กรุงเทพฯ ๑๐๑๗๐

โทร. (๐๒) ๔๔๑๑๕๓๕, ๘๘๘๗๕๔๐, ๔๔๑๑๕๘๘ โทรสาร. (๐๒) ๔๔๑๑๕๑๗

๑ วรรณกรรมบุคคลชนไทยที่ภาคพระโลหิตผู้
ตลอดปทุม ทนุณคือบรรพตบุตร ของแม่ไว้เป็นพระภค
ณบุคคลของผู้ประกอบกิจใญ่ของพระ นั้บปราชญ์
ปลัดสมณผู้ตรวจหาจี คือหัวงเหตุที่นบ่งผ่านสาธุชน
ทั้งกลาง ทิวฟ้าปฐพี เพื่องบงการในห้วงนภ
ธรรพาวจีทั้ง ตลอดภักภพสาธา ธนัญผู้

พระภคที่รอดแม่ไว้ พระ บุตร กาลิก

สมุดราชอนุโยทนามผู้ท่งานที่น่ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้าฯ
โปรดเกล้าฯ พระราชทานให้พิมพ์ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๖